

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Orální historie – soudobé dějiny

Bc. Martin Lipš

Místo kriminální policie v rámci policejních složek
v československé éře po roce 1948

Diplomová práce

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

Poděkování

Tímto bych chtěl velice poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu doc. PhDr. Pavlu Mückemu, Ph.D., za odborné, pečlivé a trpělivé vedení mé práce. Velké díky náleží také mé rodině a přátelům za podporu a ochotu po dobu mého studia.

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. KRIMINALISTIKA	4
2.1 KRIMINALISTIKA JAKO VĚDNÍ OBOR.....	4
2.2 PŘEDMĚT A OBJEKT KRIMINALISTIKY.....	5
2.3 HISTORIE KRIMINALISTIKY V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	6
2.3.1 1. etapa do roku 1918 (do konce první světové války).....	7
2.3.2 2. etapa od roku 1918 do roku 1939 – éra samostatné Československé republiky	9
2.3.3 3. etapa – éra okupace nacistickým Německem od roku 1939 do roku 1945 ..	12
3. KRIMINALITA A BEZPEČNOSTNÍ SLOŽKY V ČESKOSLOVENSKU OD ROKU 1945 Z POHLEDU DOBOVÉ SOCIÁLNĚ-POLITICKÉ SITUACE, PŘEDPISŮ A STATISTIK	14
3.1 ČESKOSLOVENSKÁ STÁTNÍ BEZPEČNOST	17
3.2 50. A 60. LÉTA V ČESKOSLOVENSKU	18
3.3 KRIMINALISTICKÝ ÚSTAV	25
3.4 VĚDECKOVÝZKUMNÝ ÚSTAV KRIMINALISTIKY PŘI GENERÁLNÍ PROKURATUŘE	28
3.5 SOUČINNOST S OSTATNÍMI SLOŽKAMI VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI.....	30
3.6 SITUACE VE VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI MINISTERSTVA VNITRA V ČESKOSLOVENSKU NA POČÁTKU ŠEDESÁTÝCH LET	30
3.7 DYNAMIKA TRESTNÉ ČINNOSTI A VYŠETŘOVACÍ PRÁCE V LETECH 1961–1963	31
3.8 ZAVEDENÍ „JEDNOTNÉ KRIMINÁLNÍ STATISTIKY“	34
3.9 DYNAMIKA TRESTNÉ ČINNOSTI A VYŠETŘOVACÍ PRÁCE V LETECH 1964–1967	36
3.10 SITUACE KRIMINALITY V HLAVNÍM MĚSTĚ PRAZE	40
3.11 VYŠETŘOVÁNÍ VRAŽD A JEJICH VÝVOJ V LETECH 1965–1968 V PRAZE.....	41
3.12 KRIMINALITA A KVALITA VYŠETŘOVÁNÍ V PRAZE, ROK 1967.....	44
4. KRIMINÁLNÍ PŘÍPADY V ČESKOSLOVENSKU	48
4.1 PŘÍPADY ODHALENÉ POMOCÍ DAKTYLOSKOPIE	49
4.2 PŘÍPAD VÁCLAVA MRÁZKA.....	54
4.2.1 Teoretický rámec vražd se sexuální motivací	55
4.2.2 Zásady určování měřítek pro vyhledání pachatele vraždy	59
4.2.3 Série vražd se sexuální motivací provedená pistolí „Walther“	60
4.2.4 Odhalení a dopadení Václava Mrázka	62
4.2.5 Soudně balistická expertiza v případě Václava Mrázka.....	68
4.3 DVOJNÁSOBNÁ VRAŽDA V PROKOPSKÉM ÚDOLÍ	80
5. ZÁVĚR	86
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	90
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	91
SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ.....	99

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o kriminalistice, kriminálních činech a organizaci složek vyšetřujících takovou činnost na území bývalého Československa v období mezi roky 1948 a 1969. Práce naznačuje, jakým způsobem se vyvíjela trestná činnost a jak na to kriminální policie reagovala, co se organizace složek a vyšetřování samotných trestních případů týče. Na konkrétních závažných trestných činech je popsán průběh vyšetřování, kriminalistické metody tou dobou uplatňované a tehdejší teoretická východiska, na nichž byla kriminologie založena. Práce převážnou měrou čerpá z primárních zdrojů, především výzkumu v archivu, jmenovitě materiálů Archivu bezpečnostních složek a dobového tisku.

Klíčová slova

Kriminalistika v Československu, Veřejná bezpečnost, vražda, kriminální činnost, trestný čin v ČSR, Archiv bezpečnostních složek

Abstract

This diploma thesis is about forensic science, criminal acts and organization of protective security units investigating such activities in the former Czechoslovakia between the years of 1948 and 1969. It also indicates how the criminal activity was developed in the Czechoslovakia and how the former police departments took part in the investigation. The course of the investigation, the crime investigation methods, and the theoretical bases of that time, on which the forensic science was based, are thoroughly described on specific serious crimes. The thesis mainly draws from the primary resources such as archive research, notably from the Security Service Archive's materials, and the periodical press.

Keywords

Forensic science in the Czechoslovakia, "Department of Public Security" (Veřejná bezpečnost), murder, criminal activity, criminal offence in the Czechoslovakia, Security Services Archive

1. Úvod

Vývoj kriminalistiky jako vědního oboru nešel vždy „ruku v ruce“ s velkými historickými milníky, avšak historický politický vývoj na našem území s sebou nesl změny v organizační struktuře útvarů, které se zabývaly kriminálními činy, což mělo na vývoj kriminalistiky neodmyslitelný vliv.

Lapidárně lze říct, že kriminalistika determinuje metody vyšetřování trestných činů, opíraje se o ustanovení zákonů, které jí stanovují její základní právní rámec a vymezují hranice působnosti.

Vývoj kriminalistiky ovlivnila řada významných osobností, jež formovaly zásadní kriminalistické postupy, dosáhly významných objevů a pokroku ve vyšetřovacích kriminalistických metodách a učinily z kriminalistiky vědní disciplínu jako takovou. O mnoha těchto známých kriminalistických osobnostech, jež jsou neoddělitelně spjaty s historií českých zemí, jsou zmínky i v této diplomové práci. Téma osobností v kriminalistice je ale velice obsáhlé a už samo o sobě by vydalo na samostatnou diplomovou práci s touto tematikou, proto se v této práci objeví spíše okrajově. Avšak je třeba zmínit, že každý přečin či zločin vděčí za objasnění usilovné práci vědců a vyšetřovatelů, kteří věnovali svůj čas, píli a inovativní myšlení na vývoj nových kriminalistických postupů, na nichž stojí celá tehdejší a dnešní kriminalistika.

Hlavním účelem diplomové práce bude podat ucelený pohled na historický vývoj jak kriminalistiky, tak organizace a činnosti kriminálních útvarů té doby s převážnou orientací na archivní výzkum dobových pramenů. Stěžejní kapitola III. nazvaná „Kriminalita a bezpečnostní složky v Československu od roku 1945 z pohledu dobové sociálně-politické situace, předpisů a statistik“ a kapitola IV. s názvem „Kriminální případy v Československu“ budou vzhledem k širokému záběru tohoto fenoménu omezeny na území bývalého Československa v konkrétním období, a to počínaje rokem 1945 až do roku 1969. Autor se totiž domnívá, že právě toto období by mohlo být pro čtenáře se zájmem o kriminalistiku a kriminální případy na našem území nejrůznorodější a nejzajímavější. Kvůli ucelenému kontextu bude v práci zahrnuta také kapitola č. II. „Kriminalistika“ věnovaná historickému vývoji kriminalistiky a bezpečnostních sborů v mezidobí let 1848–1945, kdy na našem území vznikala první kriminalistická díla a příručky a zároveň zde byly formovány první bezpečnostní složky, ze kterých později vzešly útvary zabývající se kriminálními činy. Třetí kapitola jako jedna ze stěžejních bude mít za cíl čtenáři přiblížit, jakým způsobem se vyvíjelo fungování útvarů zabývajících se

kriminalistikou a samotná trestná činnost na území Československa v období komunismu, resp. mezi lety 1945–1969.

Jelikož tato diplomová práce naopak nemá za cíl být pouze jakousi reprodukcí literárních zdrojů, které si lze kdykoliv zapůjčit v místní knihovně, bude zaměřena i na práci kriminalistů v prakticko-kriminalistické části kapitoly č. IV. Pozornost zde bude převážně věnována mediálně známým kriminálním kauzám, jejichž prostřednictvím by měl být nastíněn vývoj dobových metod užívaných v praxi kriminalistickými osobnostmi té doby.

Práce bude převážnou měrou čerpat z primárních zdrojů, především pak z již zmiňovaného archivního výzkumu. Dobové listiny, které popisují realie zkoumaného času v historii, vypoví nejlépe, jak se situace ve skutečnosti měla. Paměti a knihy kriminalistů mají totiž občas tendenci popisovat události zaujatě, vnímajíc jednotlivé situace přes subjektivní filtr, vč. neblahého vlivu atmosféry období komunismu.

Shrneme-li si předchozí řádky, cílem této diplomové práce bude tedy především popsat a přiblížit vývoj kriminalistiky na území českých zemí, a to s důrazem na období poválečného Československa do konce šedesátých let, a propojit kriminalistiku s dobovou kriminalitou a trestním právem, to vše převážně na základě archivního výzkumu. Relevantní a všeobecně známé kriminální případy pak pomohou ukázat vývoj, teorii a metodologii samotných kriminalistických metod, pomocí nichž byli odhaleni pachatelé trestných činů. Na těchto kriminálních případech budou zároveň demonstrovány postupy známých československých kriminalistů.

Ke splnění těchto cílů poslouží především odborná literatura, práce s primárními zdroji a dobovým tiskem za použití vědeckých metod analýzy a komparace. Dále bude v práci provedena analýza shromážděných dostupných zdrojů, následně indukce a interpretace archivního materiálu a konečně syntéza do podoby ucelené diplomové práce.

Závěrem tohoto úvodního pojednání si autor dovolí pouze krátkou zmínku, proč jím bylo zvoleno pro diplomovou práci právě toto téma. Již od dětství měl autor zálibu v různých záhadách, mystériích, nedořešených kriminálních případech a dychtivě pátral po způsobu jejich rozuzlování a konečném vyřešení. Autorova pozornost se ubírala vždy převážně k období komunismu na našem území, jelikož o kriminálních případech spáchaných v této době se mnohdy těžce hledají relevantní informace z důvodu všudypřítomné politické propagandy.

Autor si je vědom, že není první ani poslední, kdo o podobném tématu či souvisejících tématech pojednává.¹ Autor se však bude snažit pojmut téma podle něj ze specifického a pro čtenáře (doufá) zajímavého úhlu.

¹ Viz např. STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005. 350 s. ISBN 80-86477-28-2 nebo TŮMA, L. *Policejní identifikace osob v Československu mezi lety 1918 a 1938*. Praha, 2011. Diplomová práce. Fakulta humanitních studií UK. Vedoucí práce Pavel Himl. Autor má však za to, že uvedené badatelské přínosy jsou mnohdy trochu jednolité a roztráštěné, proto se snažil pojmut téma po svém a komplexněji.

2. Kriminalistika

2.1 Kriminalistika jako vědní obor

Kriminalistika je samostatnou vědní disciplínou, která existuje teprve jedno století. Na svém počátku byla považována pouze za pomocnou vědu, jelikož poznatky, ze kterých v rané fázi vycházela, pramenily převážně z jiných vědních oborů. Spojována byla především s trestním právem. Kriminalistiku lze považovat za vědu interdisciplinární, jelikož využívá metody a poznatky z mnoha dalších věd. Řadit ji můžeme do kriminálních či penitenciárních věd, které zkoumají trestnou činnost obecně, včetně dalších společensky patologických jevů.²

V systému věd má kriminalistika nejbliže ke kriminologii a viktimologii. Kriminologie je věda zabývající se zločinností jako společensky patologickým jevem. Jejím předmětem je zkoumání stavu, příčiny, vývoje a prevence kriminality. Ve svém zaměření se podrobně zabývá i osobností pachatele. Viktimologie je naopak naukou o obětech trestného činu. V souvislosti s ní vznikla kriminalistická viktimologie, jejímž těžištěm zkoumání a zdrojem důkazní informace je oběť trestného činu.³ Z právních věd je pak kriminalistika úzce spjata s trestním právem procesním, trestním právem hmotným a správním právem. K současnému vztahu kriminalistiky a trestního práva se profesor Jan Musil vyjadřuje následovně: „Všechny tyto obory mají stejnou společenskou funkci, tj. chránit společnost před trestnými činy, každý z nich však k tomu používá jiné metody a prostředky. Trestní právo hmotné a procesní využívá právně normativní postup, kriminalistika postupy taktické, technické, organizační a metodické.“⁴ Blízko má rovněž k technickým a přírodním vědám či forezním disciplínám. V rámci Evropy je na systematiku kriminalistiky nahlíženo různě. Výrazný rozdíl je zejména v anglosaském pojetí vs. kontinentální pojetí tohoto vědního oboru. Ve Velké Británii je kriminalistika chápána toliko jako technické řešení soudních problémů (shodné jako pojetí kriminalistické techniky v ČR). Naproti tomu v USA nahlíží na kriminalistiku jako na exaktní vědeckou metodu a nauku na vypátrání důkazů, jejich zkoumání a interpretaci. I v USA jsou kriminalistické stopy zkoumány zejména z hlediska technického a přírodovědného. V rámci kontinentálního pojetí kriminalistiky je zahrnuto nejen

² MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 7. ISBN 80-7179-878-9.

³ Ibidem, s. 4

⁴ Cit. z ibidem, s. 4

technické zkoumání stop a věcných důkazů (kriminalistická technika), ale i kriminalistickotaktické metody (kriminalistická taktika), teoretické pasáže a především metodika vyšetřování rozdílných druhů trestných činů (kriminalistická metodika).⁵

Vzhledem k výše vymezenému rozsahu kriminalistiky je poměrně jasné, že její definice není jednotná.

Zprvu byla kriminalistika definována jako nauka o „reáliích trestního práva“. Autorem této definice je rakouský právník Hans Gross⁶ (1847–1915), který je všeobecně považován za otce kriminalistiky. Pozdější autoři užívají již širší definice kriminalistiky.⁷ Jedna z přesných a obsáhlých definic je Jiřím Strausem a Františkem Vaverou uváděna jako: „samostatný vědní obor, který zkoumá a objasňuje zákonitosti vzniku, zániku, vyhledávání, zajišťování, zkoumání a využívání kriminalistických stop, jiných soudních důkazů a kriminalisticky významných skutečností a vypracovává podle potřeb trestního práva a trestního řádu metody, postupy, prostředky a operace v zájmu úspěšného odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti.“⁸

2.2 Předmět a objekt kriminalistiky

Mezi objekty, které kriminalistika zkoumá, patří: (i) osoba pachatele, (ii) skutek trestného činu, (iii) stopy trestného činu, (iv) nositelé stop, (v) činnost orgánů činných v trestním řízení, (vi) odborníci, znalci a jejich činnost v rámci odhalování, šetření trestných činů a zkoumání kriminalistických stop.⁹

Velmi důležité je rovněž uvést, co je předmětem kriminalistiky. Nahlíží se na něj různými prizmaty, jelikož předmět kriminalistiky je velmi obsáhlý kvůli velké škále jednotlivých trestných činů, se kterými se pojí diverzifikované stopy. Předmětem kriminalistiky jsou ale především dva následující okruhy zákonitostí:

- „Zákonitosti vzniku, trvání a zánik stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech,

⁵ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 8-9. ISBN 80-86477-28-2.

⁶ GROSS, H. *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*. München: J. Schweitzer Verlag (Arthur Sellier), 1908. 544 s.

⁷ MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 3-6. ISBN 80-7179-878-9.

⁸ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 3. ISBN 80-86477-28-2.

⁹ MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 3. ISBN 80-7179-878-9.

- Zákonitosti vyhledávání, shromažďování a zkoumání stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech.¹⁰

Jedním z klíčových a elementárních pojmů kriminalistiky je kriminalistická stopa. Zjednodušeně řečeno by se dalo říct, že kriminalistika je nauka o kriminalistických stopách trestného činu. Kriminalistická stopa je: „následkem trestného činu, je změnou v objektivní realitě, která přetrvává i po dokonání trestného činu a umožňuje nám trestný čin odhalit a objasnit.“¹¹ Kriminalistická stopa je tedy nositelem určité informace, která je významná pro poznávací procesy důležité z pohledu kriminalistiky.¹²

2.3 Historie kriminalistiky v českých zemích

Vývoj kriminalistiky v českých zemích se neodehrával samostatně, ale byl přímo navázán na vývoj kriminalistiky v evropských zemích. Česká i československá kriminalistika značnou měrou přispívaly k vývoji kriminalistiky ve světě – například díky habilitační práci Jana Evangelisty Purkyně¹³, jenž jako první navrhl při zavádění daktyloskopických principů do praxe dělení a třídění vzorů papilárních linií na člancích prstů, které klasifikoval do devíti základních vzorů na základě geometrických specifik.¹⁴

Dějiny československé kriminalistiky je možné rozdělit do několika etap:

1. Do roku 1918 (resp. do ukončení první světové války), přičemž v té době spadaly české země do Rakouské a následně do Rakousko-uherské monarchie;
2. Od roku 1918 do roku 1939, tj. meziválečné období, v němž vyniká především období první samostatné Československé republiky;
3. Od roku 1939 a s ním spojenou násilnou germanizací během druhé světové války až do jejího ukončení v roce 1945, kdy nově vzniká tzv. Sbor národní bezpečnosti;
4. Od roku 1945 do roku 1990, tj. poválečné období zejména ve znamení socialismu, jež je pro tuto práci ústředním tématem, a proto bude detailněji rozebráno dále v následujících kapitolách;

¹⁰ MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 4. ISBN 80-7179-878-9.

¹¹ Cit. z ibidem, s. 4.

¹² Ibidem, s. 4.

¹³ Pozn. autora: Jan Evangelista Purkyně byl český učenec, filosof, básník a fyziolog. Více k třídění papilárních linií v habilitační práci PURKYNĚ, J. E. *Comentatio de examine physiologico organi visus et systematis cutanei*. 1823.

¹⁴ VICHLENDÁ, M. *Kriminalistika – studijní opora* [online]. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., 2011, s. 68 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>

5. Od roku 1991, kdy vešel v platnost zákon o Policii České republiky, avšak toto období již není předmětem zkoumání této práce, proto mu nebude v rámci zájmu zachování orientace práce věnována pozornost.¹⁵

Velké historické milníky nejsou vždy v souladu s milníky kriminalistiky, ale historický a politický vývoj na našem území inicioval změny v organizační struktuře bezpečnostních sborů, což na její vývoj již neoddiskutovatelný vliv mělo, zároveň toto rozdělení umožňuje čtenáři orientovat se i v historickém kontextu dělení.¹⁶

2.3.1 1. etapa do roku 1918 (do konce první světové války)

Jelikož nemá smysl sahát do hluboké historie, pak je na úvod vhodné pouze zasadit určitý časový rámec relevantních období a popsat společenský vývoj na našem území. Pro účely této práce je nasnadě zmínit revoluční roky 1848 a 1849, kdy se až po potlačení revolucí a nastolení „Bachova absolutismu“ daly do pohybu události, které měly i pro kriminalistiku zásadní význam. Díky nepokojům a úbytku vojenských sil, které byly vyslány zažehnat ohniska těchto nepokojů, bylo nanejvýš jasné, že situace je pro policejní orgány neudržitelná. Do popředí se tedy opětovně dostává myšlenka zřízení četnictva, které by znovu nastolilo veřejný pořádek v zemích rakouské monarchie. Vzhledem ke společenské situaci již neprobíhala dlouhá jednání týkající se organizace a řízení četnictva, bylo třeba jednat. Vyvrcholením bylo přijetí císařského nařízení z 8. 6. 1849, resp. vládního nařízení z 18. 1. 1850, kterým byly završeny snahy o vznik četnictva existující od počátku 19. století. Spolu s tím byla realizována změna zákonů upravujících činnost státních policejních úřadů. Nově zřízené četnictvo tu ovšem nebylo k ochraně obyvatel proti bezpráví, jelikož bylo zřízeno na vojenském základě. Stala se z něj „loutka“, která dobře posloužila politickým úkolům, když dohlížela na nepohodlné osoby, stíhala nepřátelské činy vůči státu, což plně vyhovovalo duchu doby bachovského absolutismu. Bohužel se poté tato pověst četnictva táhla až do rozpadu rakousko-uherské monarchie. V mezidobí ještě stojí za zmínku zřízení samosprávy, v jejímž rámci mohla působit nově vzniklá komunální policie, která mohla efektivněji a pružněji řešit lokální případy.¹⁷

¹⁵ STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 14. ISBN 978-80-7380-367-4.

¹⁶ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. Praha: Police History, 2003, s. 11. ISBN 80-86477-18-5.

¹⁷ ROUBÍK, F. Pokusy o zřízení četnictva v Čechách. *Sborník věd právních a státních*. 1939, roč. 39, s. 188.

Vzhledem k přijetí reciproční normy při vzniku prvního československého státu 28. 10. 1918 byla po pádu rakousko-uherské monarchie přijata rakouská organizace policejních úřadů, komunální policie a četnictva v zásadě beze změn. Je třeba také zmínit Ministerstvo vnitra, které v tu dobu bylo nejvyšší instancí politické správy, s čímž se pojily i velmi široké pravomoci a působnost. Ve 20. století spadalo do působnosti ministerstva mimo jiné i státní a trestní řízení, donucovací pracovny a polepšovny. Dále do jeho působnosti spadala také silniční či říční policie a četnictvo. Primárním úkolem četnictva té doby bylo udržovat veřejný pořádek a bezpečnost v celé zemi, vyjma statutárních měst, která byla v gesci státních policejních úřadů. K ochraně majetku a osob v rámci obecní samosprávy zůstala také zachována komunální policie.

Nyní již ke kriminalistice. V období do roku 1918 byla kriminalistika teprve ve svých počátcích, jelikož ještě v tu dobu nebyla považována za vědeckou disciplínu, ale převážně využívala přírodní a technické vědy. Za počátek české kriminalistiky lze považovat až přelom 19. a 20. století, kdy se ještě nedalo konkrétně hovořit o kriminalistice jako takové, ale o vědách kriminálních.¹⁸ Od poloviny 19. století byl pak vydáván „Policejní oznamovatel“¹⁹, který sloužil jako pomůcka při pátrání.

Identifikační metody byly v českých zemích zaváděny již od roku 1900. Poté, co František Protivenský²⁰ spolu se svými kolegy absolvoval kurz ve Vídni, zavádí se v českých zemích antropometrická měření dle vzoru Alphonse Bertillona²¹ nazývaného rovněž „otcem moderní kriminalistiky“. Jak ve světě, tak v českých zemích je však antropometrie brzy překonána daktyloskopií, kterou se F. Protivenský²² také zabýval, přičemž následně založil samostatné daktyloskopické oddělení a daktyloskopickou sbírku, jež sloužila k zjišťování totožnosti osob. Tato sbírka se řadí mezi nejstarší svého druhu. V roce 1908 ji Protivenský daroval k veřejnému užití.²³ V roce 1919 se

¹⁸ STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 7. ISBN 978-80-7380-367-4.

¹⁹ Pozn. autora: Titul vydávalo jako pátrací pomůcku pro bezpečnostní útvary IV. evidenční oddělení Policejního ředitelství v Praze od roku 1929 do roku 1937.

²⁰ Pozn. autora: František Protivenský byl policejním komisařem v Praze.

²¹ Pozn. autora: Francouzský antropolog a pařížský úředník policejní prefektury Alphonse Bertillon, který do praxe bezpečnostních složek zaváděl systém identifikace osob podle vnějších znaků založený na antropologické teorii predikující tezi, že po ukončení fyzického vývoje jedince se již tělesné rozměry nemění, viz BERTILLON, A. *Das anthropometrische Signalement*. Bern: Verlag von A. Siebert, 1895, s. 56.

²² Pozn. autora: Zajímavostí je, že František Protivenský svoji metodu snímání otisků prstů soukromě testoval na vybraných trestancích, viz PROTIVENSKÝ, F. *Nauka o daktyloskopii a popisování osob*. Praha: E. Weinfurter, 1920. 71 s.

²³ NĚMEC, B. a kol. *Učebnice kriminalistiky – 1. díl*. Praha: MV ČR, 1959, s. 34.

daktyloskopické oddělení přejmenovalo na Ústřední daktyloskopickou stanici, která působila na celém našem tehdejší území.²⁴

Velmi významnou osobností daktyloskopie byl v tomto období také (již zmiňovaný) český filozof a lékař Jan Evangelista Purkyně, který jako první rozčlenil papilární linie posledních článků prstů, a to do škály 9 základních vzorů.

Prvorepubliková kriminalistika pak byla velmi ovlivněna velkými kriminalistickými zahraničními osobnostmi, jako byli Hans Gross a Francis Galton.²⁵

2.3.2 2. etapa od roku 1918 do roku 1939 – éra samostatné Československé republiky

Prvorepublikový rozmach na našem území neminul ani četnictvo, jehož organizační struktura doznala zdokonalení. V praxi se začaly používat nové metody a prostředky, které zaváděly nově specializované útvary četnictva zřizované Zemským četnickým velitelstvím, jež měly působnost na rozlehlejších územních obvodech. Po zavedení spojovacích a dopravních prostředků mohly tyto nové četnické útvary rychle a efektivně doplňovat výkon četnických stanic, čímž se zvýšila jejich akceschopnost. Mezi tyto nové specializované útvary četnictva patřily např.: četnické pohotovostní oddíly, silniční kontrolní stanice, polní četnictvo, kontrolní pohraniční stanice, četnické letecké hlídky, ale hlavně (pro tuto diplomovou práci významné) četnické pátrací stanice, které od roku 1928 pátraly po celém území státu po zločincích.

Co se týká policie, pak samostatná Československá republika zachovala soustavu dvou státních policejních úřadů v Praze a Brně a dvou policejních komisařství, nacházejících se v Plzni a Moravské Ostravě. Vláda byla oprávněna zřizovat další policejní úřady, kdekoliv to uznala za vhodné, přičemž tyto úřady (pokud jim nebyly zúženy pravomoci) vykonávaly dohled nad obecnou bezpečností a mravností. Za první republiky tak vznikala četná samostatná odborná oddělení jako např. bezpečnostní, dopravní, tiskové, úřadovna pro potírání lichvy aj. Zmiňované bezpečnostní oddělení se dále dělilo na specializované útvary, např. trestní rejstřík, oddělení krádeží, mravnostní oddělení, poštovní oddělení, oddělení pro stíhání kapesních zlodějů či pro padělání platidel, šeků a cenných papírů.

²⁴ PJEŠČAK, J. *Základy kriminalistiky: Učebnice pro právnické fakulty*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1976, s. 22.

²⁵ STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 17. ISBN 978-80-7380-367-4.

Období od roku 1918 až do roku 1939 lze považovat za období, kdy vznikala československá kriminalistika. Ačkoli docházelo k častému přejímání poznatků od zahraničních, především německých autorů, vznikala v této době i řada prací přímo od československých kriminalistů.²⁶ Jmenovitě jde např. o (již zmiňovaného) Františka Protivenského a jeho dílo z roku 1920 „Nauka o daktyloskopii a popisování osob“, Oldřicha Pinkase či Josefa Povondru.²⁷ První knihou, která obsahuje poznatky kriminalistické techniky v českém jazyce, je kniha „Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů“, jejímiž autory byli právě Oldřich Pinkas a Josef Povondra²⁸. Významným zdrojem informací byl také časopis „Naše vojsko“ a jeho přílohy nazvané „Bratrství“, „Četnický obzor“, „Policejní hlídka“. Od roku 1943 byly tyto přílohy nahrazeny odborným časopisem „Bezpečnostní služba“, do něhož přispívala svými poznatky největší kriminalistická četnická jména té doby, tj. mimo již zmíněné i Josef Ježek, který stál u zrodu časopisu.²⁹ K dalším časopisům vydávaným v předmětném období patřil „Věstník československé společnosti pro právo trestní“, „Československý detektiv“, kde se čtenář dočetl nejen o problematice trestního práva, ale také o novinkách z oblasti kriminalistiky, psychiatrie, soudního lékařství či kriminologie.³⁰

V roce 1930 vychází dílo Josefa Vávrovského „Zločinci z povolání“³¹, které představuje dobovou příručku pro praktické potřeby bezpečnostních orgánů a jim příbuzných odvětví. V roce 1931 pak vychází první učebnice kriminalistiky³² od autora Josefa Lebedy, která obsahuje souhrn pokynů vč. nařízení Ministerstva vnitra a obsahuje také slovník nářečí pražského podsvětí té doby. Další, podstatně rozsáhlejší encyklopedii „Učebnice pátrací taktiky“ vydává v roce 1935 Rudolf Košťák³³. Dále je třeba zmínit i

²⁶ MUSIL, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998, s. 26.

²⁷ Ibidem. s. 25.

²⁸ POVONDRA, J. a O. PINKAS. *Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů*. Kroměříž: J. Gusek, 1922. 120 s.

²⁹ MUSIL, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998, s. 25.

³⁰ STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 21. ISBN 978-80-7380-367-4.

³¹ VÁVROVSKÝ, J. *Zločinci z povolání: příručka pro praktickou potřebu bezpečnostních orgánů a příbuzná odvětví bezpečnostní služby*. Praha: J. Vávrovský, 1930. 481 s. Pozn. autora: Josef Vávrovský byl vrchní četnický strážmistr Ústředního četnického pátracího oddělení.

³² LEBEDA, J. *Učebnice kriminalistiky: o zločinu a jeho potírání, daktyloskopii a jiných zjišťovacích metodách, soudním lékařství, všeobecné kriminální ústředně a o vězeňství*. Praha: Jan Odvárka, 1931. 273 s. Pozn. autora: Josef Lebeda byl policejním příslušníkem a přímým podřízeným vládního rady Josefa Vaňáska známého spíše pod pseudonymem Vacátko, kterého zpopularizoval seriál „Hříšní lidé města Pražského“.

³³ Pozn. autora: Rudolf Košťák byl československým legionářem, jenž zprvu zastával funkci vedoucího doplňovacího oddělení při zemském velitelství četnictva v Brně. Později jako podplukovník přešel do

Roberta Saudka³⁴ jako jednoho z nejznámějších autorů tvorby věnující se identifikaci delikventů podle ručního písma (grafologie).³⁵

Období první republiky bylo také obdobím charakteristickým stupňující se zločinností, za níž stála tzv. velká hospodářská krize a s tím spojený rychlý nárůst nezaměstnanosti, ale také kriminalizování doposud legální prostituce a kriminalita spojená s návratem vojáků z první světové války do vlasti, pro něž se stalo násilí běžnou stránkou života³⁶. Uvedené jde „ruku v ruce“ s rozvojem kriminalistiky, k jejímuž rozmachu dochází právě ve dvacátých a třicátých letech 20. století. V Praze byla v té době při (shora popsaném) Bezpečnostním oddělení nově zřízena Všeobecná kriminální ústředna, která vedla ústřední evidenci pachatelů, byla nápomocna při identifikaci mrtvol, pátrala po nezvěstných, přičemž její součástí byla i (již zmiňovaná) Ústřední daktyloskopická stanice.³⁷

V roce 1927 se Ladislav Havlíček³⁸ poprvé pokusil identifikovat nástroje použité ke spáchání trestného činu nalezené na místě jeho spáchání. Díky jeho výsledkům výzkumu byla zřízena specializovaná mechanoskopická skupina spadající pod Ústřední četnické pátrací oddělení nacházející se v Praze.³⁹ V roce 1924 bylo již dokonce zřízeno Kriminální muzeum a Kriminální archiv, přičemž se obě instituce zabývaly otázkami jak kriminalistiky, tak kriminologie. V roce 1926 byly oba instituty sloučeny a vznikl jeden Kriminologický ústav, který byl později začleněn do Právnické fakulty Univerzity Karlovy.⁴⁰ V roce 1939 Kriminologický ústav zanikl v souvislosti s uzavřením vysokých

funkce náměstka zemského četnického velitele, viz KOŠTÁK, R. *Učebnice pátrací taktiky*. Praha: Státní tiskárna, 1935. 245 s.

³⁴ Pozn. autora: Robert Saudek byl nejslavnějším československým grafologem. Mimo vědeckou a experimentální grafologii se zabýval také tvorbou divadelních her a psaním románů, viz SAUDEK, R. *Vědecká grafologie: psychologie písma*. Praha: Orbis, 1925. 285 s.

³⁵ NĚMEC, B. *Základy kriminalistiky*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1954, s. 33.

³⁶ Pozn. autora: Po skončení první světové války rapidně začal také např. stoupat počet vyloupených pokladen. Jedním z důvodů bylo, že kriminální základnu začali doplňovat také kasaři – neprofesionálové. Fenomén vylupování pokladen se rovněž v období první republiky přesunul z velkých měst na venkov, viz VAVERA, F. Kriminalistika „včera, dnes a zítra“ I. In: *Vsehrd.cz* [online]. © 2019 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/kriminalistika-vcera-dnes-a-zitra-i_9d0fad0e-050e-4231-99dc-ed1937a1bd58?fbclid=IwAR3Gm8HYG1WSRTEfr4cW9D15UWKHnD-L5EAA36iLILb795FkLgM2SmBL4PI

³⁷ NĚMEC, B. *Základy kriminalistiky*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1954, s. 33.

³⁸ Pozn. autora: Ladislav Havlíček byl vrchním strážmistrem u četnictva. Jako vyučený zámečník měl blízko k zámkovým mechanismům, proto na Ústředním pátracím oddělení v Praze vedl samostatnou mechanickou skupinu zabývající se zkoumáním stop zanechaných po nástrojích zločinců. Viz HAVLÍČEK, L. *Mechanoskopie: stopy a znaky řemeslných nástrojů*. Praha: Tiskárna protektorátu Čechy a Morava, 1940. 327 s.

³⁹ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. Praha: Police History, 2003, s. 18. ISBN 80-86477-18-5.

⁴⁰ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 15. ISBN 80-86477-28-2.

škol nacistickým režimem v návaznosti na podzimní studentské demonstrace proti nacistické okupaci⁴¹. Veškeré materiály Kriminologického ústavu byly přesunuty do Německa.⁴²

2.3.3 3. etapa – éra okupace nacistickým Německem od roku 1939 do roku 1945

Ještě před oficiálním začátkem druhé světové války dne 1. 9. 1939 ovlivnila německá rozpínavost naše území, když po podstoupení Sudet Německu v důsledku mnichovské dohody ze dne 30. 9. 1938 proběhla nelegální anexe našeho území a následné vytvoření protektorátu Čechy a Morava dne 16. 3. 1939. Na našem území tedy začaly působit německé bezpečnostní sbory⁴³, české bezpečnostní sbory byly spravovány a přímo podřízeny Německu.⁴⁴

V praxi to znamenalo, že veškeré bezpečnostní sbory aktivní na území protektorátu spadaly pod správu pouze německých úředníků a vedle běžných českých pořádkových sil zde fungovaly také německé bezpečnostní sbory.⁴⁵

Již zmiňovaná Ústřední daktyloskopická registrace obsahovala před okupací přibližně 250 000 karet, což byl v té době unikát. Německá kriminální policie se ji proto snažila převzít a překlasifikovat na berlínský klasifikační systém.⁴⁶ Bezpečnostní služebny v rámci cílené germanizace českého národa tak musely vycházet převážně z německé kriminalistické literatury a české práce nebyly až na malé výjimky vydávány.⁴⁷ Touto výjimkou byla například „Stará a nová učebnice stop a zbraní“ od Františka Kociána a kniha nazvaná „Mechanoskopie stopy a znaky řemeslných nástrojů“⁴⁸ z roku 1940 od autora Ladislava Havlíčka, která je úplně prvním

⁴¹ Přehledově o událostech podzimu 1939 viz např. BRANDES, D. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha: Prostor, 1999. 768 s. ISBN 978-80-7260-409-8.

⁴² STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. Praha: Police History, 2003, s. 172. ISBN 80-86477-18-5.

⁴³ Nejnověji o nasazení nacistických bezpečnostních orgánů viz KAŇÁK, P., D. KRČMÁŘ a J. VAJSKĚBR. *S jasným cílem a plnou silou: nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938–1939*. Terezín: Památník Terezín, 2014. 223 s. ISBN 978-80-88052-00-5. Blíže o správním vývoji viz MARŠÁLEK, P. *Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v Českých zemích 1939–1945*. Praha: Karolinum, 2002. 348 s. ISBN 80-246-0302-0.

⁴⁴ NĚMEC, B. *Základy kriminalistiky*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1954. s. 33.

⁴⁵ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 11. ISBN 80-86477-28-2.

⁴⁶ NĚMEC, B. *Dějiny daktyloskopie. Kriminalistický sborník*. 1958, č. 12, s. 563.

⁴⁷ MUSIL, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998, s. 26.

⁴⁸ HAVLÍČEK, L. *Mechanoskopie: stopy a znaky řemeslných nástrojů*. Praha: Tiskárna protektorátu Čechy a Morava, 1940. 327 s.

a elementárním pramenem mechanoskopie, z níž je čerpáno dodnes, a proto je mnohdy nazývána „biblí mechanoskopie“.⁴⁹

Tato „bible mechanoskopie“ tedy převážně pojednávala o mechanoskopické terminologii a identifikačních metodách nástrojů – použitých např. při vloupání a jiných trestných činech. Mechanoskopie jako kriminalistická metoda byla následně v roce 1931 uznána jako důkazní prostředek.

Havlíček byl kriminalistickou osobností této pohnuté doby, jelikož vytvořil novou kriminalistickou metodu, čímž proslavil českou kriminalistiku ve světě. Potom, co byl v roce 1945 propuštěn ze služby a byla mu odebrána funkce soudního znalce, emigroval do USA, kde se ještě pokoušel vydávat své poznatky z mechanoskopie v angličtině, avšak bezúspěšně.⁵⁰

⁴⁹ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 11. ISBN 80-86477-28-2.

⁵⁰ *Ibidem*.

3. Kriminalita a bezpečnostní složky v Československu od roku 1945 z pohledu dobové sociálně-politické situace, předpisů a statistik

Než se bude tato kapitola věnovat shora nadepsanému tématu, je zde na místě uvést historický exkurz, aby mohla kapitola zapadnout do kontextu své doby.

Téměř na konci druhé světové války, tj. v dubnu 1945, poprvé zasedá nově jmenovaná vláda Národní fronty Čechů a Slováků ve složení: Zdeněk Fierlinger (předseda vlády), Klement Gottwald (první místopředseda), Jan Masaryk (ministr zahraničí), Václav Nosek (ministr vnitra) a Ludvík Svoboda (ministr obrany). V Košicích, kde zasedání proběhlo, byla také kromě budoucí politické orientace Československa projednávána reorganizace bezpečnostních složek v obnoveném státě. Výstupem „Košického vládního programu“ bylo zrušení celé bezpečnostní struktury včetně četnictva a vznik Sboru národní bezpečnosti, k jehož uzákonění došlo zákonem o národní bezpečnosti až v roce 1947. V poválečném období tak dochází ke změně nejen politické situace, ale i bezpečnostních sborů ustanovených dle německého vzoru během nacistické okupace.⁵¹ Zmiňované reorganizační usnesení košické vlády bylo převedeno do praxe na základě výnosu Ministerstva vnitra ze dne 30. 6. 1945, který s okamžitou platností zrušil sbory četnictva a uniformovanou státní a obecní policii. Do té doby paradoxně vedle sebe koexistovaly dva bezpečnostní sbory – starý profesionální a nový revoluční jako „formace národních výborů, tzv. revoluční gardy“. Veškeré vnitřní bezpečnostní složky organizačně podléhaly Zemskému odboru bezpečnosti spadajícímu pod Ministerstvo vnitra.⁵²

Členění Sboru národní bezpečnosti bylo od svého vzniku následující:

- Část uniformovaná, tzv. Veřejná bezpečnost (VB) = složka pořádková a kriminální. Byla podřízena Ministerstvu vnitra. Bojovala proti kriminalitě a zaměřovala se na vyšetřování kriminálních činů. Dále měla na starost výchovu nových členů sboru, vydávala občanům osobní dokumenty a zajišťovala mj. bezpečnost dopravy.

⁵¹ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 12. ISBN 80-86477-28-2. Blíže o proměně bezpečnostních složek viz např. JAKL, T. Povstalci, gardisté, vojáci a příslušníci SNB: vývoj ozbrojených složek ČSR v roce 1945. In: *Od svobody k nesvobodě 1945–1956*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Odbor komunikace a propagace MO, 2011, s. 50–69. ISBN 978-80-7278-571-1.

⁵² STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 12. ISBN 80-86477-28-2.

- Část neuniformovaná, tzv. Státní bezpečnost (StB) = složka státně bezpečnostní a zpravodajská. Státně bezpečnostní útvar orientovaný na bezpečnost uvnitř státu, který byl oporou KSČ, viz níže.⁵³

Výnosem Ministerstva vnitra byla dále v červenci 1945 zřízena rovněž kriminální služba pro celé území Československé republiky a Kriminální ústředna jako ústřední orgán vedení výkonu kriminální služby a kriminalistiky. Funkce Kriminální ústředny se vztahovaly zejména na výkon kriminální služby, vyšetřování trestných činů zvláštní povahy, prevenci kriminality aj.,⁵⁴ viz více v samostatné podkapitole 3.2 Kriminologický ústav.

Velká pozornost v Československu se po válce upínala na dlouho očekávané volby v roce 1946, které slibovaly střet dvou protichůdných ideologických směrů. Volby měly rozhodnout, zda se Československo přikloní ke spojencům ze Západu, nebo zda zvolí spojenectví se Sovětským svazem. Komunistická strana Československa si byla dobře vědoma hořké pachuti, jež u obyvatelstva přetrvávala po mnichovské dohodě, proto chtěla této situaci využít ve svůj prospěch. Do předvolební kampaně vstupovala Komunistická strana Československa s jasným cílem distancovat se od nepopulární stranické řevnivosti první republiky.⁵⁵

Pro nadcházející volby se komunisté prezentovali v novém světle, když se snažili zapomenout na svůj prvorepublikový antisystémový krajně levicový postoj. Nově se komunistická strana snažila stylizovat jako středolevá politická strana, jejíž program cílil na jednak tradiční dělnickou vrstvu a ostatní sociálně slabé vrstvy, ale i na vrstvy střední (městskou a venkovskou populaci), mládež a inteligenci.⁵⁶

Díky takto promyšlené strategii volebního boje potvrdily výsledky voleb vítězství KSČ. Vítězství ve volbách znamenalo pro komunistickou stranu systematickou a cílenou přípravu na převzetí politické moci v Československu⁵⁷. Oproti Sovětskému svazu, kde převzetí moci proběhlo revoluční formou, rozhodlo se zprvu vedení KSČ na základě

⁵³ CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ. Sbor národní bezpečnosti. In: *Ibadatelna.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://ibadatelna.cz/cs/slovník/sbor-narodni-bezpecnosti>. Blíže o prvních letech vývoje viz např. SOUKUP, L. Počátky organizace státní bezpečnosti (SNB) v ČSR (1945–1950). In: *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989: sborník příspěvků*. Praha: Karolinum, 2004, s. 399–414. ISBN 80-246-0863-4.

⁵⁴ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. Praha: Police History, 2003, s. 13. ISBN 80-86477-18-5.

⁵⁵ RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 42. ISBN 978-80-245-1696-7.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Blíže viz např. KOCIAN, J. a V. SMETANA. *Květnové volby 1946 – volby osudové? Československo před bouří*. Praha: Euroslavica, 2014. 244 s. ISBN 978-80-87825-09-9.

doporučení sovětské garnitury převzít moc v Československu „parlamentní“ cestou⁵⁸ s postupným obsazováním klíčových pozic. „Pro nadcházející vnitropolitický mocenský střet si KSČ stále posilovala pozice v mocenských složkách státu, společenských organizacích a odborech..., rolnických komisích, rozhlasu a Československé tiskové kanceláři.“⁵⁹ Zlom nastal v polovině roku 1947 odmítnutím Marshallova plánu, kdy se ČSR na nátlak Moskvy přeorientovala v zahraniční politice směrem k Sovětskému svazu.⁶⁰ Na zářijovém zasedání Kominformy byl navíc delegátům KSČ vytčen nedostatečný zápal v třídním boji o mocenské postavení v Československu, což KSČ přimělo zaujmout konfrontační přístup proti demokratickým stranám.⁶¹

Rozhodující události se následně odehrály v únoru 1948, kdy komunistický poslanec Klement Gottwald a zároveň místopředseda vlády přinutil prezidenta Beneše k přijetí demise nekomunistických ministrů. Jeho nový návrh složení vlády plně vyhovoval zájmům komunistické strany⁶². Po volbách přijal Gottwald funkci předsedy nové vlády a po Benešově smrti posléze i prezidenta republiky. Po své inauguraci se ocitl ihned pod těžkým politickým tlakem ze strany Josifa Vissarionoviče Stalina, generálního tajemníka ÚV KSSS, podle jehož vzoru nastolil v Československu třídní diktaturu. Touto cestou byly vytvořeny podmínky pro vznik totalitního státu a v něm započaté represálie.⁶³

Jedním z cílů komunistické strany po převzetí moci bylo vypořádat se s oficiálním veřejným obrazem komunisty nenáviděnou prvorepublikovou (i druhorepublikovou) policií a četnictvem. Během následujících čtyřiceti let proto byly tyto bezpečnostní složky veřejnosti účelově prezentovány v nejhorších barvách.⁶⁴ „Zcela jednostranně byl vytvářen obraz policisty, který snad nedělá nic jiného, než že bije hladové demonstranty obuškem, zatímco četník do nich přímo střílí.“⁶⁵ Nelze rozporovat účast bezpečnostních

⁵⁸ Pozn. autora: Nazýváno specifickou československou cestou k socialismu.

⁵⁹ RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 47. ISBN 978-80-245-1696-7.

⁶⁰ MICHÁLEK, S. Československo a Marshallův plán. In: *Hledání jistoty v bouřlivých časech. Češi, Slováci, Němci a mezinárodní systém v první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis international pro Česko-německou a Slovensko-německou komisi historiků, 2006 s. 285–306. ISBN 80-86971-05-8.

⁶¹ SMETANA, V. *Ani vojna, ani mír: velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 664 s. ISBN 978-80-7422-358-7.

⁶² Blíže o Únoru 1948 viz např. VEBER, V. *Osudové únorové dny 1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 432 s. ISBN 978-80-7106-941-6.

⁶³ KAPLAN, K. *Československo v letech 1953–1956. 3. část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1992, s. 4. ISBN 80-04-25745-3.

⁶⁴ MACEK, P. a L. UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918–1939). *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1999, č. 4, s. 11. ISSN 1805–2789. Z předlistopadových oficiálních interpretací v tomto duchu viz např. KROUPA, V. *Cesta k lidové bezpečnosti*. Praha: Naše vojsko, 1975. 177 s.

⁶⁵ Cit. z ibidem, s. 11.

složek na demonstracích, avšak čistě negativní obraz byl státní mocí primárně vytvářen na základě lží, polopravd a jednostranného úhlu pohledu. K obrazu „protilidové“ policie a četnictva posloužila komunistické moci i politická próza a literární fikce⁶⁶. Bezpečnostní složky přitom zastávaly širokou škálu činností, z níž bylo připomínáno jen minimum pozitivních prvků, většinou jen v podobě slavných kriminálních případů. K zapomnění tak byla odsouzena každodenní preventivní služba policistů a četníků, kteří na pravidelných pochůzkách odrazovali od potenciální trestné činnosti, zachraňovali životy při živelních pohromách či umírali při výkonu služby.⁶⁷

3.1 Československá státní bezpečnost

Pro ucelený historický rámec je třeba také zmínit již výše naznačený fenomén Státní bezpečnosti, kterému však v této diplomové práci není věnována primární pozornost, a proto je zde uveden pouze jako zmínka. Pojem „Státní bezpečnost“ se objevil v Československu poprvé v roce 1938. K jejímu zřízení došlo kvůli ohrožení státu nacistickým Německem. U Policejního ředitelství v Praze bylo založeno Presidium, oddělení pro státní bezpečnost (už tehdy se začala užívat zkratka StB). Oddělení StB mělo za úkol shromažďovat zpravodajské informace, které by mohly československé vládě (vystavené toho času mezinárodnímu tlaku) pomáhat v argumentaci a rozhodování. Po mnichovské dohodě byla činnost oddělení StB ukončena.⁶⁸

Již za války se myšlenka speciálního útvaru shromažďujícího informace vrátila znovu. Následně dne 30. 6. 1945 na Ministerstvu vnitra vznikla pod vedením Komunistické strany Československa a komunistického ministra vnitra Václava Noska Státní bezpečnost, o které je v této diplomové práci pojednáváno (či jejích různých modifikacích). Byla to neuniformovaná složka Sboru národní bezpečnosti, která měla od svého počátku v zásadě jediný cíl, a to ovládnutí mocenských pozic a likvidaci protivníků komunistického režimu.⁶⁹ „Trvalým a neměnným posláním Státní bezpečnosti byla ochrana komunistické moci.“⁷⁰ Původní myšlenkou komunistů bylo, že se Státní

⁶⁶ Pozn. autora: Jedná se např. o glorifikaci lidového zločince Nikoly Šuhaje, který vedl ozbrojený boj proti československému četnictvu na počátku 20. let 20. století v Podkarpatské Rusi. Blíže viz např. HOLUB, O. *Věk: Loupežník Nikola Šuhaj*. Praha: Československý spisovatel, 1983. 240 s.

⁶⁷ MACEK, P. a L. UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918–1939). *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1999, č. 4, s. 11. ISSN 1805–2789.

⁶⁸ CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ. Státní bezpečnost. In: *Ibadatelna.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://www.ibadateln.cz/cs/slovník/statni-bezpecnost>

⁶⁹ KAPLAN, K. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999, s. 51. ISBN 80-7239-024-4.

⁷⁰ Cit. z ibidem, s. 51.

bezpečnost po úspěšné proletářské revoluci sloučí s kriminálními složkami, k čemuž ale nakonec kvůli rozšíření pravomocí Státní bezpečnosti nikdy nedošlo. Záhy po únorovém komunistickém puči v roce 1948 jednali čelní představitelé SNB o novelizaci zákona o SNB z července 1947, která by upravovala stávající uspořádání na „dvousborový systém“ dle sovětského vzoru, tzn. na dva samostatné útvary – „Veřejnou bezpečnost“ (milici) a „Státní bezpečnost“. Výsledkem jednání však bylo zachování stávající jednoty SNB a ukotvení autonomie a nadřazené role Státní bezpečnosti vůči ostatním složkám SNB.⁷¹

Úkoly státněbezpečnostního vyšetřování převzal dne 17. 10. 1948 odbor Státní bezpečnosti neboli také velitelství Státní bezpečnosti zřízené pod hlavičkou Ministerstva vnitra. Na krajských velitelstvích Státní bezpečnosti plnilo úkoly vyšetřování oddělení vyšetřování krajských velitelství StB, jež bylo ve věci vyšetřování přímo podřízené velitelství Státní bezpečnosti. Rozdílem mezi vyšetřováním trestných činů kriminální službou oproti Státní bezpečnosti bylo cílení vyšetřovací práce, jelikož Státní bezpečnost se primárně specializovala na trestné činy mířené proti základům republiky a bezpečnosti státu. Jak již bylo uvedeno shora, StB představovala nástroj komunistů především k utišení či eliminaci „nepohodlných“ osob.⁷²

3.2 50. a 60. léta v Československu

Podle Aleny Fialové lze padesátá léta v poválečném Československu zpětně hodnotit a interpretovat jako období rozporuplné a problematické. Termín „padesátá léta“ ve své knize „Poučení z krizového vývoje“ používá jako synonymum pro dogmatismus, schematismus, stalinismus a kult osobnosti. V období normalizace byla „padesátá léta“ oproti tomu naopak interpretována podle Fialové jako éra „heroického a nadšeného budování nové socialistické společnosti i mezilidských vztahů“, která se ovšem nezbavila pachuti obvinění z „deformací“, křivd a represí, které se staly hlavní politickou kauzou uvolnění v druhé polovině šedesátých let.⁷³

⁷¹ Ibidem, s. 13.

⁷² VACEK, E. Třídní msta podle sovětského vzoru. *Historická penologie* [online]. 2003, roč. 6, č. 1, s. 8–9 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/HPI.03.pdf>

⁷³ FIALOVÁ, A. *Poučení z krizového vývoje. Poválečná česká společnost v reflexi normalizační prózy*. Praha: Academia, 2014, s. 219. ISBN 9788020023865. K dějinám a periodizaci tzv. normalizace viz OTÁHAL, M. *Normalizace 1969–1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. 105 s. ISBN 80-7285-011-3.

Rozdělením Československa na územně správní celky – kraje v roce 1948⁷⁴ zanikla zřízením nového Ministerstva národní bezpečnosti Kriminální ústředna⁷⁵. Ministerstvo národní bezpečnosti vzniklo pod vlivem neustálého tlaku sovětských poradců Lichačeva a Makarova, na jehož základě „rozhodlo 23. května 1950 vedení KSCĚ o zásadní reorganizaci státněbezpečnostního aparátu a vzniku Ministerstva národní bezpečnosti“⁷⁶. Důvodem neustálého tlaku Moskvy na ÚV KSCĚ za účelem zřízení Ministerstva národní bezpečnosti bylo vytváření sítě podřízených pracovníků sovětskému Ministerstvu státní bezpečnosti (MGB), jejichž prostřednictvím mohl Sovětský svaz řídit činnosti významných útvarů.⁷⁷

Období upevňování moci komunismu a represí v Sovětském svazu a jeho satelitních zemích vystřídal v roce 1953 celospolečenské krize. „Zahraničně velmocenské a vojenské plány SSSR a projekty rychlé industrializace přivedly spolu se Stalinovou teorií třídního boje za socialismus ekonomiku celého bloku na pokraj zhroucení a vytvořily takovou sociálně-politickou strukturu, že podkopala schopnost komunistické moci plnit účinně své poslání.“⁷⁸ Již v průběhu roku 1952 se sice počaly objevovat náznaky snahy řešit jevy vedoucí k pokraji krizového stavu, avšak teprve smrt J. V. Stalina spustila první vlnu politických reforem vedených „shora“.

Krátce po návratu ze Stalinova pohřbu umírá také první československý komunistický prezident Klement Gottwald. Gottwaldova smrt způsobila nové přerozdělení klíčových funkcí. Antonín Zápotocký nastoupil do úřadu prezidenta republiky, kterého ve funkci předsedy československé vlády vystřídal Viliam Široký. Předsedou stranického aparátu byl dočasně jmenován Antonín Novotný.⁷⁹

Nová politická garnitura, která v té době slepě následovala směrnice sovětských institucí, se začala připravovat (na pokyn z Moskvy) na měnovou reformu, jež měla dát

⁷⁴ K tomuto více v HLEDÍKOVÁ, Z., J. JANÁK a J. DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.

⁷⁵ Viz k tomuto více podkapitola 1.3.2. této diplomové práce. Všeobecná kriminální ústředna vedla ústřední evidenci pachatelů, byla nápomocna při identifikaci mrtvol, pátrala po nezvěstných, přičemž její součástí byla i střední daktyloskopická stanice.

⁷⁶ ŽÁČEK, P. První garnitura sovětských poradců v Praze: ovládnutí a řízení československého bezpečnostního aparátu, 1949–1953. In: *Securitas imperii*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, s. 40–69. Přehledově o poradcích, viz KAPLAN, K. *Sovětsští poradci v Československu 1949–1956*. Praha: ÚSD AV ČR, 1993. 146 s.

⁷⁷ Ibidem, s. 60.

⁷⁸ KAPLAN, K. *Československo v letech 1953–1956. 3. část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1992, s. 4. ISBN 80-04-25745-3.

⁷⁹ Ibidem, s. 4. K osobnosti Antonína Novotného viz např. KAPLAN, K. *Kronika komunistického Československa. Antonín Novotný – vzestup a pád „lidového“ aparátčíka*. Brno: Barrister & Principal, 2011. 342 s. ISBN 978-80-87474-08-2.

oslabující československé ekonomice tolik potřebný impuls. Zákon o měnové reformě, který Národní shromáždění schválilo navzdory planým slibům prezidenta Zápotockého, vyvolal na řadě míst Československa silné nepokoje a stávkové akce. Největší nepokoje probíhaly v Plzni ve Škodových závodech a v Brně. Účastnily se jich desetitisíce dělníků, které nakonec musela rozehnat armáda a lidové milice. Řada vzdorujících dělníků byla po potlačení nepokojů za protistátní činnost uvězněna.⁸⁰ Potlačení nepokojů silou se paradoxně v negativním světle vyrovnalo tragickým zákrokům prvorepublikových bezpečnostních složek v minulosti, jež byly často účelově současnou mocí připomínány⁸¹.

Smrt Stalina a krátce na to Gottwalda zkraje roku 1953 předznamenala nejen změny poměrů ve společnosti a hospodářské sféře, ale také v další reorganizaci správy státního aparátu Československa. V září téhož roku bylo na základě vládního nařízení o nové organizaci ministerstev a ústředních orgánů státní správy tajným rozkazem ministra vnitra vyhlášeno sloučení Ministerstva národní bezpečnosti s Ministerstvem vnitra,⁸² čímž úplně zaniklo Ministerstvo národní bezpečnosti, československé bezpečnostní složky tak opět přešly pod správu Ministerstva vnitra.⁸³

Rok 1953 znamenal také velké změny ve vyšetřování trestné činnosti tím, že byla vytvořena Hlavní správa Veřejné bezpečnosti (HS-VB), pod níž spadala i Kriminální služba. Pod HS-VB spadal i Vědeckotechnický odbor v čele s vlivným mjr. Bohuslavem Němcem, který po svém jmenování do čela nejenomže podnítl propagaci moderních kriminalistických metod svými publikačními, lektorskými a vědeckými činnostmi, ale především se se svými kolegy později nejvíce zasloužil o vznik Kriminalistického ústavu.⁸⁴ Hlavní správa Veřejné bezpečnosti v čele s mjr. Bohuslavem Němcem měla vůli změnit zažitá metodologické postupy, a která od svého založení usilovala o lepší zajišťování důkazního materiálu pomocí ohledání a dokumentování místa činu za přispění poznatků kriminalistické techniky.⁸⁵ V rámci HS-VB byl veden boj proti trestné činnosti

⁸⁰ Ibidem, s. 5. Blíže ze sociálně-historického a kulturně-historického pohledu, viz ŠLOUF, J. *Spříznění měnou: Genealogie plzeňské revolty 1. června 1953*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. 382 s. ISBN 978-80-7308-812-5.

⁸¹ Pozn. autora: V roce 1921 došlo ve městě Kropachy na Slovensku k dělnické vzpouře proti snižování potravinových přidělů. Střety s československými složkami měly za následek několik obětí na životech.

⁸² Pozn. autora: Jedním z nejpádňějších důvodů pro reorganizaci a zrušení Ministerstva národní bezpečnosti byl silný vliv MGB a snaha KSČ znovu ovládnout státní bezpečnost, viz ŽÁČEK, P. *Nástroj triedneho štátu: organizácia ministerstiev vnútra a bezpečnostných zborov 1953–1990*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2005. 389 s. ISBN 80-969-296-2-3.

⁸³ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*. Praha, Fond A 3/3 Správa vyšetřování StB FMV Praha, s. 1.

⁸⁴ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 177. ISBN 80-86477-28-2.

⁸⁵ Cit. z ibidem, s. 177.

v rámci odborů, z nichž za zmínku stojí nejvýznamnější odbory té doby (z kriminalistického pohledu), a to: odbor vyšetřovací, odbor boje proti hospodářským trestným činům, odbor boje proti kriminálním trestným činům a odbor vědeckotechnický.⁸⁶

Z publikační činnosti je třeba zmínit, že už v roce 1952 Hlavní správa Veřejné bezpečnosti, která se v té době teprve utvářela (jak uvedeno výše), zahájila vydávání odborného časopisu „Knihnice Sboru národní bezpečnosti pro kriminalistiku“ přejmenovaného v roce 1957 na „Kriminalistický sborník“. Mjr. Bohuslav Němec tehdy vedl jeho redakční radu. Kriminalistický sborník existuje do současné doby a je primárně zaměřený na kriminalistickou praxi.⁸⁷ Zde je zmiňován z toho důvodu, že je jedním z klíčových pramenů pro analýzu teorie a metodologie kriminalistických metod aplikovaných u mediálně známých kriminálních případů, o něž se tato práce opírá ve třetí kapitole nazvané „Kriminální případy v Československu“.

Pojďme si nyní osvětlit, jak to bylo v této době se vzděláním v oboru bezpečnostních složek. Do příchodu sovětského poradce Lichačova v roce 1950 nebyla situace v Československu optimální. Odborná výchova do té doby postrádala potřebnou kvalitu. Většina nových příslušníků SNB prošla krátkodobými kurzy či pouze absolvovala sérii několika přednášek. U učitelů a přednášejících nebyl obecně kladen dostatečný důraz na právní nauku a znalost zákonů. Po svém příchodu se proto Lichačov pustil do reformy učebních kurzů pro nastupující pracovníky dle sovětské praxe. Na všech úrovních státního aparátu se v období 1953–1954 začal klást větší důraz na odbornost a vzdělávání.⁸⁸ Odborné vzdělávání příslušníků SNB probíhalo: „v internátních školách ministerstva vnitra, v mimořádných formách studia při zaměstnání na řádných školách a v resortním odborném zdokonalovacím školení.“⁸⁹ Na Právnické fakultě Karlovy univerzity v Praze začala mezitím od roku 1952 výuka kriminalistiky a na katedře trestního práva vzniklo v roce 1964 dokonce specializované kriminalistické oddělení. V roce 1966 bylo toto oddělení povýšeno již na samostatnou katedru kriminalistiky. Při tom všem byl navíc na Právnické fakultě zřízen i specializovaný Ústav kriminalistiky Právnické fakulty, který měl za úkol zajistit výchovu kriminalisticky vzdělaných

⁸⁶ PJEŠČAK, J. *Základy kriminalistiky: Učebnice pro právnické fakulty*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1976, s. 23.

⁸⁷ MUSIL, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998, s. 27.

⁸⁸ KAPLAN, K. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999, s. 11. ISBN 80-7239-024-4.

⁸⁹ Cit. z ibidem, s. 11.

právníků.⁹⁰ Ústav kromě právníků zpočátku sloužil i pro studium vybraných příslušníků Sboru národní bezpečnosti, kteří před vznikem vysoké školy Sboru národní bezpečnosti aspirovali na vyšší kvalifikované funkce.⁹¹

Výuka kriminalistiky neprobíhala jen na Právnické fakultě v Praze, ale i v Bratislavě, Brně a na Vysoké škole Sboru národní bezpečnosti, která za dobu své existence výrazně podporovala rozvoj kriminalistiky v rámci k tomu speciálně zřízené katedry.

V roce 1958 vydává Bohuslav Němec své dílo s názvem „Nástin kriminalistiky“ – které sloužilo jako studijní materiál při studiu kriminalistiky na právnické fakultě.⁹² Němec měl zásadní vliv na vznik Kriminalistického ústavu (jak popsáno v samostatné podkapitole této práce s názvem „Kriminalistický ústav“) a v letech 1958–1969 měl na starost jeho řízení. S vydáváním učebních materiálů pokračoval i poté, když následně vydává i dílo s názvem „Učebnice kriminalistiky“, která měla celkem 5 svazků. Učebnice rozděluje systém kriminalistiky do 3 částí: I. Kriminální taktika, II. Kriminální technika, III. Pomocné vědy.⁹³

Dalším významným autorem učebních materiálů byl například Vladimír Solnař, který byl dlouholetým vedoucím katedry trestního práva na pražské Právnické fakultě a zasloužil se o vznik kriminalistického oddělení a katedry kriminalistiky. Do jeho tvorby spadají díla s názvem „Trestní právo hmotné, část obecná“ (1947), „Trestní právo hmotné, část zvláštní“ (1948) a také se podílel na sepsání učebnic s názvem „Československé trestní řízení a Československé trestní právo“.⁹⁴

V čele katedry Právnické fakulty následně stanul Ján Pješčak, který se dlouhá léta věnoval kriminalistice, a i díky němu byla založena Vysoká škola Sboru národní bezpečnosti. Mezi jeho významná díla patří: „Úvod do kriminalistiky“ (1965), „Vyšetrovacie verzie“ (1965) či „Portrét právníka a kriminalisty“ (2006). Ve spolupráci s Bohuslavem Němcem a profesorem R. S. Bělkinem pak vydal titul „Nástin úvodu do

⁹⁰ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 15. ISBN 80-86477-28-2.

⁹¹ HLADÍK, O. Vznik VŠ SNB a katedra penologie v 80. letech 20. století. *Historická penologie* [online]. 2014, roč. 12, č. 1, s. 44–64 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/media-viewer?rootDirectory=458#!?file=48762&page=44>

⁹² MUSIL, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998, s. 27.

⁹³ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 15. ISBN 80-86477-28-2.

⁹⁴ *Ibidem*.

studia kriminalisticko-bezpečnostních sborů“ (1968), ve které se zaměřují na charakter kriminalisticko-bezpečnostních oborů a v závěru se věnují vývoji kriminalistiky.⁹⁵

Nyní již k létům šedesátým. Obecně byla šedesátá léta obdobím určitého uvolňování společnosti, a to jak v politice, tak i v kultuře. V Československu započal proces uvolňování významnými politickými změnami. Na základě voleb do Národního shromáždění roku 1960 byla přijata nová ústava, která změnila název státu na Československá socialistická republika, primárně zakotvila úlohu Komunistické strany ve společnosti⁹⁶.

Ve druhé polovině šedesátých let však rychlost politických, hospodářských a kulturních změn v Československu nevídaně akcelerovala. Na sjezdu „Svazu československých spisovatelů“ v roce 1967 vystoupila řada účastníků s dosud nevídanou otevřenou kritikou vůči režimu. Reformní pokusy kombinující plánované hospodářství s volným trhem (vedené pod záštitou reformního křídla komunistické strany) navíc stále častěji bořily zažitě ideje o hospodářské identitě režimu. Lidé se v současné atmosféře přestávali obávat veřejně vystupovat či projevovat nesouhlasná stanoviska se zažitými pořádky.⁹⁷

Docházelo k postupným proměnám československé společnosti, které posilovaly její pošramocené sebevědomí. V obchodech se objevovaly potraviny, které v padesátých letech nebyly běžně dostupné, a značně se například rozšířil textilní sortiment. V kinech se promítaly dosud zakázané filmy z meziválečného období a ze Západu a v divadlech bylo možné zhlédnout kvalitní přelomové inscenace.⁹⁸ „Osvobození filmu od dogmatické stalinské estetiky umožnilo rozvoj divácky úspěšných oddechových žánrů.“⁹⁹ Z kriminální tematiky lze zmínit úspěšný a divácky oblíbený snímek Petra Schulhofa „Vrah skrývá tvář“ z roku 1966, „Znamení raka“ z roku 1966 od Juraje Herze, „Poklad byzantského kupce“ z roku 1966 od Ivo Nováka či cyklus kriminálních komedií zaměřený na pražskou „mordpartu“ kriminálního rady Vacátka „Hříšní lidé města pražského“ z roku 1968 od Jiřího Sequense st.

⁹⁵ Ibidem, s. 17.

⁹⁶ K tomu více viz: SCHULZE WESSEL, M. a Z. SOUKUPOVÁ. *Pražské jaro: průlom do nového světa*. Praha: Argo, 2018. 275 s. ISBN 9788025725146.

⁹⁷ KAPLAN, K. *Československo v letech 1953–1956. 3. část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1992, s. 83. ISBN 80-04-25745-3.

⁹⁸ KUČERA, M. *Pražský Maigret, osobní zápis legendárního kriminalisty*. Praha: Academia, 2009. s. 229. ISBN 978-80-200-1711-6.

⁹⁹ RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 202. ISBN 978-80-245-1696-7.

Došlo ke zrušení cenzury a k zavedení svobody médií. Národní shromáždění nejprve uzákonilo v roce 1966 cenzorský úřad (Ústřední publikační správa – ÚPS) namísto Hlavní správy tiskového dozoru Ministerstva vnitra, která od roku 1956 fungovala v rozporu s ústavně deklarovanou svobodou tisku.¹⁰⁰ Na základě kritiky kulturní obce byl posléze zcela zrušen také cenzorský úřad v červnu 1968. „Vládní usnesení z 21. června povolovalo prezentaci osobních názorů novinářů ve sdělovacích prostředcích, i když jsou odlišné od oficiálních stanovisek a informací.“¹⁰¹ Tyto kroky měly vliv na celkové zvýšení úrovně tisku, rozhlasu a televize.¹⁰² Začaly první vlny rehabilitací politických vězňů, které souvisely mimo jiné s výměnou na pozici ministra vnitra. Nový ministr Lubomír Štrougal nastavil na Ministerstvu vnitra kurz, který je možné vnímat jako pokus o jeho zkvalitnění.¹⁰³

Po svém jmenování do funkce nechal Štrougal nově sestavit dvě vyšetřovací komise k revizi politických procesů. První komise se zabývala procesem s tzv. buržoazními nacionalisty, mezi nimiž byl například Gustav Husák, zatímco druhá komise se věnovala procesu s „protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského“.¹⁰⁴ Lubomír Štrougal ve svých pamětech vzpomíná, že vyšetřením „se dospělo ke spravedlivému uzavření těchto nezákonných procesů. Justiční orgány přistoupily ke zrušení rozsudků a vyslovily plnou občanskou rehabilitaci.“¹⁰⁵

Komise prověřující nezákonnost procesů padesátých let přinesly také další důležité poznatky, předně ty o úloze pracovníků StB při přípravě a průběhu vyšetřování a o úloze v samotném soudním procesu. V závislosti na těchto výsledcích pátrání byli propuštěni vedoucí pracovníci, kteří zůstali do šedesátých let ve svých funkcích. Jednalo se až o dvoutřetinovou část náčelníků správ a přibližně jednu polovinu náčelníků odborů, což byl tehdy významný zásah do personálního složení StB.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 239.

¹⁰¹ Cit. z ibidem, s. 239.

¹⁰² Ibidem. Blíže k dějinám konzumní kultury viz např. KNAPÍK, J. a M. FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967. Sv. 1 a 2.* Praha: Academia, 2011. 1300 s. ISBN 978-80-200-2019-2.

¹⁰³ ŠTROUGAL, L. *Paměti a úvahy.* Praha: Epoque, 2009, s. 104. ISBN 978-80-7425-026-2. Dostupné také z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Pameti_a_uvahy-Lubomir_Strougal.pdf. K tomuto tématu viz více: BÁRTA, M. *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989: ministři a jejich náměstci.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 231 s. ISBN 978-80-87211-25-0.

¹⁰⁴ ŠTROUGAL, L. *Paměti a úvahy.* Praha: Epoque, 2009, s. 104. ISBN 978-80-7425-026-2. Dostupné také z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Pameti_a_uvahy-Lubomir_Strougal.pdf

¹⁰⁵ Cit. z ibidem, s. 104.

Štrougal se kromě procesů zaměřil také na reorganizační a strukturální změny, týkající se vztahů mezi Veřejnou bezpečností a StB. Konkrétně zamýšlel úpravu podřízenosti Veřejné bezpečnosti náčelníkům Státní bezpečnosti, která byla zakotvena v zákoně o Sboru národní bezpečnosti.¹⁰⁶ „V krajích a okresech byl náčelník VB podřízen náčelníkovi Státní bezpečnosti. Zde jsme se snažili prosazovat v praktické řídicí práci princip samostatnosti, plné odpovědnosti okresního či krajského velitelství VB. Někde se to dařilo, jinde náčelník Státní bezpečnosti, odvolávaje se na zákon, dokázal působit i vysloveným profesionálům nemalé potíže.“¹⁰⁷

Změny ve struktuře, postavení i úkolech bezpečnosti měly rovněž za následek odvolání řady dogmaticky rigidních příslušníků ve vedení Veřejné bezpečnosti.¹⁰⁸ Dobrým příkladem může být náčelník Kriminální ústředny plk. Kalivoda, který byl díky rozporům s jistými náčelníky StB z Kriminální ústředny přeřazen na pražské městské kriminální oddělení. Svoji profesi plk. Kalivoda, přezdíváný „pražský Maigret“ podle známé knižní postavy detektiva autora George Simenona, v sedmdesátých letech zcela opustil.¹⁰⁹

Proces uvolňování, který v Československu nastal, ovšem vyvolával velké znepokojení v zemích Rady vzájemné hospodářské pomoci. Počínaje květnem roku 1968 proto sílil tlak na čelní představitele Československa především ze strany Sovětského svazu,¹¹⁰ aby ukončili proces uvolňování a vrátili se k původnímu politickému kurzu. Nátlaková politika nakonec vyvrcholila 21. srpna 1968 invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa.¹¹¹

3.3 Kriminální ústav

Abychom si mohli komplexně popsat Kriminální ústav, musíme se na časové ose opět vrátit, a to konkrétně do roku 1945. Jak již bylo stručně nastíněno v předchozí kapitole, v červenci 1945 byla výnosem Ministerstva vnitra zřízena kriminální služba pro celé území Československé republiky, a to spolu s Kriminální ústřednou jako ústředním

¹⁰⁶ Ibidem, s. 109.

¹⁰⁷ Cit. z ibidem, s. 108.

¹⁰⁸ KUČERA, M. *Pražský Maigret, osobní zápis legendárního kriminalisty*. Praha: Academia, 2009, s. 229. ISBN 978-80-200-1711-6.

¹⁰⁹ ŠTROUGAL, L. *Paměti a úvahy*. Praha: Epoque, 2009, s. 108. ISBN 978-80-7425-026-2. Dostupné také z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Pameti_a_uvahy-Lubomir_Strougal.pdf

¹¹⁰ K tomuto tématu více v: PAUER, J. a M. KOUŘIMSKÁ. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí – plánování – provedení*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-558-4.

¹¹¹ EICHLER, J. *Od Hirošimy po Bělehrad, Válka a mír v druhé polovině 20. století*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 120. ISBN 978-80-246-2251-4.

orgánem vedení výkonu kriminální služby a kriminalistiky. Funkce Kriminální ústředny se vztahovaly zejména na výkon kriminální služby, správu identifikační a technické služby, vyšetřování trestných činů zvláštní povahy, prevenci kriminality a mezinárodní styk.¹¹² Uvnitř Veřejné bezpečnosti postupně vznikala specializovaná kriminalistickotechnická pracoviště a pracoviště zabývající se kriminalistickými expertizami. Právně zakotvena byla tato pracoviště až v zákoně č. 149/1947 Sb., jímž byl zřízen SNB a v rámci něj potom kriminální služba. Ustanovení Kriminální ústředny jako výkonné složky kriminální policie upravoval Výnos MV č. 1960/194-10/12-47-III/2 z prosince 1947.¹¹³ Kriminální ústředna byla tvořena dvěma odděleními. První technické oddělení s označením: „T“, které se specializovalo na: „mechanoskopickou a balistickou expertizu, fotografickou dokumentaci, diagnostické pracoviště a malou chemickou laboratoř.“¹¹⁴ Druhé identifikační oddělení s názvem „I“ se specializovalo na: „daktyloskopickou registraci, mono-daktyloskopickou expertizu a malou biologickou laboratoř.“¹¹⁵ Roku 1950 došlo ještě k rozšíření o písmoznaleckou expertizu (kterou do té doby vykonávali soukromí znalci) a dále také o biologická a chemická pracoviště, defektoskopii a metalografii.¹¹⁶ Na začátku roku 1949, kdy Kriminální ústředna přešla pod čtvrtý sektor velitelství Veřejné bezpečnosti, zde vzniklo nové technické oddělení, jež bylo vytvořeno sloučením oddělení „T“ a „I“.

Na základě zkvalitnění vyšetřovacích postupů začala u krajských správ Veřejné bezpečnosti vznikat technická oddělení, jež byla od roku 1957 přičleněna do vyšetřovacích odborů Veřejné bezpečnosti. V případě závažné trestné činnosti pak byla postupem času tato oddělení schopna samostatného kriminalistickotechnického vyšetřování včetně jednodušších expertiz. Ke každému okresnímu oddělení Veřejné bezpečnosti byl také přiřazen proškolený kriminalistický technik schopný provádět základní kriminalistickotechnickou činnost.¹¹⁷

Zrušení Vědeckotechnického odboru ad mandatum bylo zapříčiněno další reorganizací Hlavní správy Veřejné bezpečnosti na základě vydaného rozkazu ministra

¹¹² STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 13. ISBN 80-86477-28-2.

¹¹³ Ibidem, s. 176.

¹¹⁴ Cit. z ibidem, s. 177.

¹¹⁵ Cit. z ibidem, s. 177.

¹¹⁶ HLAVÁČEK, J. Kriminalistický ústav a jeho publikační tvorba. In: *Krimi-servis.cz* [online]. 8. 4. 2008 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: http://www.krimi-servis.cz/wp-content/uploads/2008/04/080414-kap-4-3-krimi-ustav_historie.pdf

¹¹⁷ PJEŠČAK, J. *Základy kriminalistiky: Učebnice pro právnické fakulty*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1976, s. 39.

vnitř č. 166/1958 ze dne 12. 12. 1958, který v hlavě II., písm. ch) nově zmiňuje tzv. Kriminalistický ústav. Tento den lze tedy rovněž označovat za den vzniku Kriminalistického ústavu jako takového. Po reorganizaci spadl Kriminalistický ústav pod Hlavní správu Veřejné bezpečnosti, kam rovněž patřil i: (i) odbor boje proti kriminálním trestným činům, (ii) odbor operativně pátrací, (iii) odbor vyšetřovací či boje proti rozkrádání a spekulace, (iv) odbor povolovací.¹¹⁸

Hlavní úkoly Kriminalistického ústavu byly koncipovány následovně:

„Řídí výkon kriminalistické práce ve VB. Provádí znalecké posudky v oboru technické kriminalistiky pro všechny orgány ministerstva vnitř na dožádání prokuratur a soudů, rovněž všechny identifikační práce z hlediska daktyloskopie. Posílá své pracovníky podle závažnosti případů a speciálnosti trestných činů na místa, kde trestný čin byl spáchán. Zevšeobecňuje vědecko-technickou práci VB pomocí vydaných učebních textů a časopisu *Kriminalistický sborník*. Zavádí a propaguje používání vědecko-technických prostředků v boji s trestnou činností. Organizuje kriminalistický kabinet hlavní správy VB a udržuje styk s vědeckými institucemi v oboru kriminalistiky. Předchází úrazům odstraňováním výbušnin a munice školenými pracovníky Veřejné bezpečnosti.“¹¹⁹

Již od svého založení roku 1958 měl být Kriminalistický ústav specializovaným resortním útvarům, který měl za úkol řídit výkon kriminalistickotechnické činnosti bezpečnostního sboru a zároveň sloužit jako centrální řídicí orgán výkonu pro kriminalistické expertizy, pročež se jednotlivé orgány činné v trestním řízení z celého našeho tehdejšího území na Kriminalistický ústav obracely.¹²⁰

V letech mezi 1958 a 1965 byly Kriminalistickému ústavu dodávány nejmodernější přístroje, které umožňovaly aplikace nových metod zkoumání. Příkladem může být Heyrovského¹²¹ polarograf či první československý plynový chromatograf aplikovaný ve fyzikálně-chemické laboratoři. V rámci analýzy medikamentů se započala aplikovat tenkovrstvá chromatografie.¹²²

¹¹⁸ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 178. ISBN 80-86477-28-2.

¹¹⁹ Rozkaz ministra vnitř č. 166 z 12. 12. 1958, příloha č. 1, čl. 11.

¹²⁰ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 179. ISBN 80-86477-28-2.

¹²¹ Pozn. autora: Jaroslav Heyrovský byl přední český chemik, laureát Nobelovy ceny za chemii, jenž založil Polarografický ústav. Viz HEYROVSKÝ, M. *Československá polarografie v poválečných letech*. Praha: Národní technické muzeum, 2010, s. 41–45.

¹²² HLAVÁČEK, J. *Kriminalistický ústav a jeho publikační tvorba. Sborník Kriminalistického ústavu*. 2008, s. 3.

Veřejnost se mohla seznámit s aplikovaným vědeckým výzkumem a metodickým řízením Kriminalistického ústavu prostřednictvím rozsáhlé publikační činnosti, zejména za doby, kdy v čele Kriminalistického ústavu působil mjr. Bohuslav Němec, jak již bylo v předchozí podkapitole této práce popsáno. Z doby z 2. pol. 50. let a později 60. let byla Kriminalistickým ústavem vydána řada publikací a periodických statí, které po dlouhé roky sloužily jako zdroj vědomostí pro novou generaci kriminalistů, prokurátorů, právníků či soudců činných při objasňování trestné činnosti.¹²³

Mezi tato nejznámější periodika a publikace patřily: Kriminalistické sborníky (o nichž je již pojednááno v předchozí podkapitole této diplomové práce), „Základy kriminalistiky“ od mjr. Němce, „Lékařská kriminalistika“ vydaná věhlasným soudním lékařem Edvardem Knoblochem. V roce 1960 pak vychází tzv. „Kriminalistická příručka“¹²⁴, což je kapesní zdroj informací sloužící především orgánům činným v trestním řízení. V roce 1967 poté vychází i její druhé, doplněné vydání.¹²⁵

3.4 Vědeckovýzkumný ústav kriminalistiky při generální prokuratuře

Vědeckovýzkumný ústav, jak už z názvu vyplývá, měl na starost výzkumnou činnost otázek a témat v oblasti kriminality. Hlavními úkoly nebo spíše užší tematické okruhy výzkumu ústavu v oblasti kriminologie v 60. letech byly následující:

1. Výzkum příčin kriminality mládeže.
2. Zkoumání příčin kriminality a metody jejich zkoumání v současné buržoazní literatuře.
3. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na recidivisty.

Úkoly v oblasti kriminalistiky se soustředily do těchto směrů:

1. Sestavování metodické příručky pro vyšetřování trestných činů rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví;
2. Sestavení metodické příručky o plánování vyšetřování;
3. Pomoc při školení vyšetřovatelů.¹²⁶

¹²³ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 179. ISBN 80-86477-28-2.

¹²⁴ Pozn. autora: V praxi byla Kriminalistická příručka oblíbenější nežli Němcova Učebnice kriminalistiky. Viz: STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 182. ISBN 80-86477-28-2.

¹²⁵ PJEŠČAK, J. *Základy kriminalistiky: Učebnice pro právnické fakulty*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1976, s. 22.

¹²⁶ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 49 z let 1964–1967, sign.: Vědecko-výzkumný ústav kriminalistiky při Generální prokuratuře, 271 s.

Mezi ostatní činnosti ústavu patřila produkce článků a studií, z nichž lze jmenovitě uvést následující: „Koncepční a metodologické problémy výzkumu příčin kriminality“ od autora prof. Dr. Ladislava Schuberta, „Kriminalistická metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů“ (vydané v Kriminalistickém sborníku 7/64) od autora Jána Benka a „K problematice psychologické expertizy v trestním řízení“ od Václava Kvasničky.¹²⁷

K dalším činnostem ústavu patřila i účast na vědeckých shromážděních, zpracovávání referátů a článků ze zahraničního tisku ve formě Kriminalistického přehledu – periodika vydávaného nákladem 250 výtisků dvanáctkrát ročně. Šlo především o články z oblasti kriminologie, kriminalistiky a trestního práva.¹²⁸

Důležitým článkem ústavu byl Úsek kriminalistiky, který vycházel z teze, že „výchozím bodem a základem práce v oblasti kriminalistické taktiky a metodiky je všestranné, hluboké a vědecké zevšeobecňování praxe vyšetřování a z něho vycházející rozpracování nejefektivnějších, nejsprávnějších, vědecky nejzdůvodněnějších metod a způsobů vyšetřování.“¹²⁹

Pracovníci tohoto oddělení museli svými pracemi rychle reagovat na těžkosti, které vznikaly ve vyšetřovací praxi a signalizovaly nesprávné metody vyšetřování. Jejich úkolem tak bylo ukázat cesty k jejich odstranění, rozpracovat správné metody provádění vyšetřování atd. Těžiště práce tohoto oddělení mělo spočívat v úzké spolupráci a součinnosti s praxí vyšetřovatelů, a to ve formě besed s vyšetřovateli.¹³⁰

„Rozvoj kriminalistiky stejně jako jakékoliv jiné vědy závisí na rozpracování určitých, možno říci klíčových otázek (metodických nebo předmětných). Na správném vědeckém řešení takových otázek přímo závisí rozvoj a správné řešení ostatních otázek, které tvoří předmět a obsah kriminalistiky.“¹³¹

Některými z těchto klíčových otázek té doby měly být:

- otázky psychologie výslechu,
- rozpracování obecných taktických způsobů provádění vyšetřování,
- otázky psychologie vyšetřovatele.

Vzhledem ke všemu výše uvedenému je tak jasné, že VVÚK bylo centrem československých kriminologických a kriminalistických výzkumů té doby. Na jeho půdě

¹²⁷ Ibidem, s. 12.

¹²⁸ Ibidem, s. 14.

¹²⁹ Cit. z ibidem, s. 26.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Cit. z ibidem, s. 2.

byly získávány cenné metodické zkušenosti, byla zde rozvíjena publikační činnost a došlo k navázání řady kontaktů s domácími i zahraničními vědeckými pracovníky a organizacemi. Práci ústavu sledovala k tomu stanovená vědecko-metodická rada, která zasedala od roku 1964 dvakrát ročně a jíž byly předkládány konkrétní výsledky jednotlivých výzkumů a projektů k souzení.¹³²

3.5 Součinnost s ostatními složkami Veřejné bezpečnosti

Po rozdělení kriminální služby na operativní a vyšetřovací složku v roce 1954 docházelo postupně na tomto úseku k různým změnám, které se odrazily i na práci vyšetřovatelů. Do doby, než došlo k uskutečnění tzv. procesní samostatnosti vyšetřovatelů, byla situace jiná, než jak se vyvíjela později. Zásadní roli měla podřízenost vyšetřovací složky územním náčelníkům. Svoji úlohu zde nepochybně sehrály i osobní vztahy mezi skupinami pracovníků složky operativní i vyšetřovací, jejichž nadstandardní součinnost byla na velmi dobré úrovni.

V roce 1964 dochází ke vzniku samostatného procesního postavení vyšetřovatelů, což má samo o sobě vliv na součinnost mezi zmíněnými dvěma složkami. Úzké kontakty existující do té doby počínají ochabovat, na povrch vystupuje řevnivost a mnohdy se jedna i druhá strana nadřazují nad svým partnerem. Více k tomuto v podkapitole 3.9 „Dynamika trestné činnosti a vyšetřovací práce v letech 1964–1967“ této diplomové práce.

Směrnice o součinnosti vydaná teprve v roce 1966,¹³³ která měla tyto otázky řešit, byla nedostatečná. Celá řada aspektů nebyla řešena vůbec, anebo cestou kompromisů, proto nijak zvlášť velké a očekávané zlepšení nepřinesla.¹³⁴

3.6 Situace ve Veřejné bezpečnosti Ministerstva vnitra v Československu na počátku šedesátých let

Následující kapitola vzhledem ke své statistické povaze čerpá informace především z Archivu bezpečnostních složek.

¹³² Ibidem, s. 29.

¹³³ Rozkaz ministra vnitra č. 25 z 26. 5. 1966. Praha: Ministerstvo vnitra. Dostupné také z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/smernice/vysetrovani/rmv25-1966.pdf>

¹³⁴ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 49 z let 1964–1967, sign.: Vědecko-výzkumný ústav kriminalistiky při Generální prokuratuře, s. 22.

Podle stavu ke dni 1. 12. 1962 pracovalo na úseku vyšetřování ve VB celkem 1 842 vyšetřovatelů, jejich průměrný věk činil 40 let. Archiválie zmiňuje důležitost politicko-odborného i všeobecného vzdělání vyšetřovatelů jako důležitého předpokladu pro kvalitu výkonu práce. V tomto směru ale nebyla situace příliš uspokojivá. Základní osmiletou školu mělo 83 % vyšetřovatelů, přičemž 5 % mělo nižší školní vzdělání než tzv. osmiletku. Středoškolské vzdělání mělo jen 6,5 % vyšetřovatelů a vysokoškolské pak dokonce pouze 1,3 %. Po stránce odborné absolvovalo 46,7 % vyšetřovacích pracovníků pětiměsíční školu vyšetřovatelů VB. Dvouletou střední odbornou školu MV absolvovalo 1,9 % vyšetřovatelů. Tříletý právnický kurz pro vyšetřovatele ukončilo 9,4 % pracovníků. Ve spolupráci se školským odborem správy kádrů MV byly podány návrhy na nový obsah škol v součástech MV, aby se politické a odborné vzdělání vyšetřovatelů neustále zvyšovalo.¹³⁵ V porovnání s dnešní dobou se můžou vzdělanostní předpoklady vyšetřovatelů tehdejší VB zdát poněkud neuspokojivé, až úsměvné.

3.7 Dynamika trestné činnosti a vyšetřovací práce v letech 1961–1963

Kriminální trestné činy ve svém souhrnu vykazovaly vzestupnou tendenci, a to zejména majetkové a násilné trestné činy, za což primárně mohla již zmiňovaná, postupně se rozvolňující atmosféra šedesátých let. Pro ilustraci počtu kriminálních činů, míry jejich objasněnosti a pachatelů počátku šedesátých let jsou uvedeny hodnoty níže:

Tabulka 1: Počet trestných činů a míry jejich objasněnosti šedesátých let¹³⁶

	I. pol. 1962	II. pol. 1962	I. pol. 1963
Počet tr. činů	53.754	61.687	57.814
% objasněnosti	91,6	91,8	86,2

Rozbor situace ve vývoji vazeb vykazoval následující hodnoty: za rok 1961 bylo z celkového počtu 93.433 obviněných posláno do vazby 9.401 kriminálníků, tzn. 10,1 %. Rok 1962 přinesl 91.987 obviněných, z čehož šlo do vazby 8.324 osob (tedy 9,5 %).

Z historické perspektivy je zajímavé třídní složení vazebně vyšetřovaných osob. Poměr pachatelů dělnického původu činil 47,6 %. Protispolečenských a parazitních živlů pak bylo vyšetřováno 34,4 %. Stav v rychlosti objasňování případů vyšetřování vykazoval následující hodnoty: do 1 měsíce se vyřešilo zhruba 54,6 %, do 2 měsíců pak

¹³⁵ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 17 z let 1961–1963, 34 stran, sign.: Stav na úseku vyšetřování VB, s. 1.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 2–9.

41 % případů, do 4 měsíců pak okolo 5 % a případů, které si vyžádaly přes 4 měsíce, byla pouhá 0,2 %. Můžeme tedy konstatovat, že z dnešního pohledu i přes nízké vzdělání vyšetřovatelů byly jejich výsledky a zdatnost pozoruhodné.

Zajímavý je rozbor četnosti všeobecně kriminálních trestných činů dle jednotlivých československých správ Veřejné bezpečnosti. Na první místo v páchání trestné činnosti se dostala Ostrava s celkovým počtem 34.428 případů (za všechny 3 roky), 2. místo zaujalo Brno s 21.535 případů, 3. místo patřilo Ústí nad Labem s 21.218, 4. místo zaujala Praha (město, nikoliv kraj) s 19.244, 5. místo Bratislava, 6. místo Plzeň, 7. místo Praha – kraj, 8. místo Košice, 9. místo Hradec Králové, 10. místo Banská Bystrica a 11. místo České Budějovice. Praha tedy i přes svou anonymitu a vysokou osídlenost nehrála hlavní roli v páchání trestné činnosti, tu o 15.000 případů překonala dělnická Ostrava.

Co se počtu násilných trestných činů týče, Ostrava opět zaujímá první místo s počtem 3.991 případů, následují Košice s 3.095, Banská Bystrica s 2.974, Bratislava, Ústí nad Labem, Brno, Plzeň, Praha – kraj, Hradec Králové a poté až Praha – město s počtem 1.088 případů.

Dynamika mravnostních (sexuálně orientovaných) trestných činů je obdobná, Ostrava byla opět na prvním místě s počtem 4.506 případů, 2. místo zaujalo Ústí nad Labem – 2.571 případů, 3. místo Praha – město – 2.429, 4. místo Brno – 2.318, 5. místo Plzeň – 2.010, 6. místo Praha – kraj – 1.812, 7. místo Hradec Králové, 8. místo Bratislava, 9. místo Banská Bystrica, 10. místo Košice, 11. místo České Budějovice. Ovšem mezi nejpočetnější se v té době řady majetkové trestné činy (opět) s Ostravou na prvním místě v celkovém počtu 23.674 případů, Brno s 15.675 případy a Praha – město s 14.782 případy.

Poměr pachatelů připadajících na kraje pak byl následovný: v kraji Severočeském a Severomoravském byl pachatelem každý 103. občan, v Západočeském každý 115. občan, ve Východoslovenském každý 132. občan, ve Středoslovenském každý 141. občan, v Praze – městě každý 156. občan, ve Středočeském kraji každý 175. občan, ve Východočeském každý 189. občan a v Jihomoravském kraji každý 197. občan.¹³⁷

Shrneme-li si to, pak se v obecné kriminalitě nejvíce vyskytovaly majetkové trestné činy, následují násilné, mravnostní a zbývající kriminální trestné činy, mezi něž patří např. zaviněné požáry.

¹³⁷ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 18 z let 1961–1963, sign.: Rozbor stavu a vývoje kriminality v ČSSR v letech 1961–1963, s. 28.

Násilná kriminalita měla vzestupnou tendenci v průběhu celých šedesátých let. Vzestup této kriminality byl ovlivněn častým úmyslným ublížením na zdraví a rvačkami. Zvýšení této trestné činnosti bylo v převážné míře ovlivněno nadměrným požíváním alkoholických nápojů, které hrálo primární roli v páchání trestné činnosti obecně, např. v 72,6 % zjištěných rvaček, které vyšetřovali pracovníci VB, bylo spácháno pod vlivem alkoholu. U trestných činů úmyslného ublížení na zdraví to bylo kolem 45 %, u loupeží kolem 35 % a u vražd kolem 30 %. Nejvíce byly tyto delikty rozšířeny ve slovenských krajích. Znepokojivým faktorem byl zvyšující se počet mladistvých u násilných trestných činů, kdy 6,3 % pachatelů bylo mladistvých, u loupeží to bylo dokonce 28,8 % mladistvých.¹³⁸

V souvislosti s nárůstem případů znásilnění je třeba zmínit, že šedesátá léta v Československu bývají označována jako „doba probuzení sexuality a erotiky“ nebo také doba rozchodu s puritánstvím stalinistických let padesátých. K rozvoji sexuální svobody přitom nedocházelo spolu s rozvojem pornografie.¹³⁹ Tento fakt dokládá výrok první československé striptérky (dobově označované jako „krása bez závoje“) Soni Stenové, která považovala za nezbytné přiblížit svoji profesi veřejnosti v odrazu tehdejší doby jako formu umění – cit.: „Nechci nějakou amerikanizaci... Nenapodobuji Západ... Jak si tedy představujete československý striptýz? Nejde tedy o pouhé obligátní svlékání, ale o jakousi náplň... Správně by to měl být druh umění.“¹⁴⁰

Dobovým problémem v boji proti obecné kriminalitě pak bylo především nedostatečné zjišťování a odstraňování příčin, které úzce souvisí s tehdy ještě nedostatečně vyhraněným rámcem fungování a znalosti obecně kriminálních postupů, které se však každým rokem zlepšovaly. Nebylo náhodou, že pachatelé byli často odhalováni až po spáchání celých sérií (často i závažných) trestných činů. Problémem byl i nedostatečný dohled nad kriminálními recidivisty. U nich nebylo dodržováno včasné zařazování do pracovního procesu, tím byla umožněna jejich fluktuace a páchání nové trestné činnosti (tedy nová recidiva).¹⁴¹

V kvalitě a úrovni vyšetřovací práce se ve zkoumaných letech projevila řada kladných, ale i záporných výsledků. Dobrých výsledků bylo dosaženo zejména

¹³⁸ Ibidem, s. 30

¹³⁹ RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 194. ISBN 978-80-245-1696-7.

¹⁴⁰ Cit. z ibidem, s. 194.

¹⁴¹ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 18 z let 1961–1963, sign.: Rozbor stavu a vývoje kriminality v ČSSR v letech 1961–1963, s. 40.

v rychlosti vyšetřování, ve vazebních věcech a výrazné zlepšení situace nastalo i v otázce prohlubování a uplatňování zásad socialistické zákonnosti v procesu vyšetřování a součinnosti všech orgánů činných v trestním řízení. Mezi záporné, tedy negativní výsledky, lze zařadit časté porušování základních principů trestního řízení, zejména zásadu zjištění objektivní pravdy a presumpce nevinny.¹⁴²

Závěrem je vhodné se pozastavit u otázky prevence. Preventivní a výchovná opatření byla na tu dobu značně progresivními tématy. Na zmíněném úseku byla prosazena zásada, že preventivně výchovná činnost vyšetřovacího pracovníka se musí projevit již v samotném procesu vyšetřování, a to vhodným působením nejen na obviněného, ale i na ostatní osoby, s nimiž vyšetřovatel přijde v průběhu vyšetřování do styku. Další formy účinného provádění prevence si každý úsek stanovil v rozborové činnosti u konkrétních případů z hlediska příčin a podmínek páčání trestné činnosti. Šlo přímo o plnění zákonného požadavku zakotveného v § 89 tr. ř. Z této rozborové činnosti, ať již konkrétního případu, nebo jednotlivých druhů trestné činnosti, měly vyplývat návrhy určené pro příslušné činitele stranických, státních, hospodářských a společenských orgánů a organizací na odstranění zjištěných příčin trestné činnosti.¹⁴³

3.8 Zavedení „jednotné kriminální statistiky“

Dvanáctý sjezd Komunistické strany Československa konaný dne 9. 6. 1964 projednal stav a vývoji kriminality a zároveň zhodnotil práce orgánů činných v trestním řízení. Na základě toho se usneslo, aby (mimo jiné) byla po linii bezpečnosti prokuratury a soudů sjednocena hlediska statistického vykazování.¹⁴⁴ Jedním z významných nástrojů kontroly a řízení bezpečnosti prokuratury i soudů bylo soustavné zpracovávání a sběr statistických dat.¹⁴⁵ Došlo tak ke sjednocení hledisek statistických ukazatelů prostřednictvím zavedení jednotné kriminální statistiky orgánů Ministerstva vnitra, prokuratury a ministerstva spravedlnosti.¹⁴⁶

¹⁴² Ibidem, s. 49.

¹⁴³ Ibidem, s. 53.

¹⁴⁴ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, karton 4, inv. jedn. 43 z roku 1964, sign.: Jednotná kriminální statistika, s. 61.

¹⁴⁵ K tomuto tématu více viz: KOPEČEK, M. *Architekti dlouhé změny: expertní kořeny postsocialismu v Československu*. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2808-6.

¹⁴⁶ SOMMER, V. a kol. *Řídit socialismus jako firmu: technokratické vládnutí v Československu, 1956–1989*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2019. s. 296. ISBN 978-80-7422-674-8.

„Správné a včasné zpracování, porovnání a vzájemná výměna statistických dat poskytnou nejen informace a signály pro poznání činnosti jednotlivých složek, poznatky o kvalitě jejich práce apod., nýbrž i významné poznatky o stavu, vývoji a příčinách porušování socialistické zákonnosti. Skloubení a návaznost statistických ukazatelů všech tří resortů, zejména vícestupňové (kombinační) třídění, umožní poznávat závislosti mezi jevy, analýzu příčin a orientaci na účinná opatření.“¹⁴⁷

Toto opatření reagovalo na skutečnost, že MV nemělo dosud vlastní strojovou mechanizaci a celou statistiku provádělo jednoduchým způsobem, (který byl velmi náročný na práci lidí), a to pomocí řady zaměstnanců umístěných jednak v krajích, jednak v centrále. Dosavadní způsob zpracování statistických údajů nejen nedovolil pronikat do hloubky jevů, navíc vylučoval jakoukoliv možnost kombinace sledovaných ukazatelů, ale vyžadoval i značné náklady, přičemž byl málo použitelný z hlediska potřeb ostatních resortů.

Nová společná statistika tak zachycovala pomocí statistických listů všechny osoby, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání pro trestné činy. Zavedena byla 1. července 1965.¹⁴⁸

¹⁴⁷ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, karton 4, inv. jedn. 43 z roku 1964, sign.: Jednotná kriminální statistika, s. 61.

¹⁴⁸ *Ibidem*.

Příloha C

Seznam ukazatelů k zavedení jednotné kriminální statistiky.

Seznam povolání - země- měřící	Seznam sledovacích forem trestné činnosti	Seznam druhů dopravních nehod	Seznam hlavních příčin a okolností, které umožnily spáchání trestného činu				Seznam období socialistického hospodářství
ukazatel 6	ukazatel 17	ukazatel 19	ukazatel el. 31	ukazatel el. 32	ukazatel el. 33	ukazatel el. 34	ukazatel 22
01 děl. ve výr. 02 zeměd. děl. 03 děl. v dopr. 04 fidič z povol. 05 ostat. děl. 06 ved. techn.kádr 07 techn.kádry ve výrobě 08 techn.kádry v zemědělství 09 techn.kádryvob- 10 ostat.techn. kádry 11 ved.techn.ká- dry 12 učini.úřed. 13 učenci a prak. 14 lékaři 15 ostat.zdrav. pracovníci 16 učitelé 17 vědci a umělci 18 duchovní 19 prac. v distr. 20 ostat.zaměst. 21 družst. zem. 22 soukr.hosp. zeměd. 23 ostat.samost. ně osoby 24 studenti a učňové 25 ženy v domác. 26 důchodci 27 osoby bez prac. poměru	01 pod vlivem al- koholu 02 fidič. dokladů 03 černé sazdy 04 recprév.premie 05 černé sazdy 06 poruš.invest. výstaveby 07 neupln.techn. 08 zneřádkování mank 09 manka 10 poruš.techn.ká- drů 11 nepln.výr.úkolů 12 nepřil. dodávek 13 opušť.úředlosti 14 shromáždění 15 poruš.porucha 16 aneotičt.voda 17 výbuch 18 požár 19 vloupání 20 krádež v lese 21 krádež na poli 22 fingované krá- deže 23 ostatní krádeže 31 pracovní úraz 32 hromadný prac. úraz 41 př. prostitutci 42 jiné formy 43 rozvrácení JZD 52 útoky na stra- nické nebo státní orgány	STŘELNÍ NEHODY 01 motocykl 02 osob.auto ČSAD 03 naklad.auto ČSAD 04 ostat. osob.auto 05 ostat. nákl.auto 06 poliční dopr. 07 traktory 08 cyklisté 09 chodci 10 jiné nehody 11 zvířecí potahy 12 ostat. nehody 21 střelna šelez. přejezdu 22 nehody na vleč. ŽELEZNIČNÍ NEHODY 31 volká 32 hrubé 33 hrubé provoz. zváždě 34 provoz.závada 35 nehody v let. dopravě 36 nehoda v lodní dopravě	1 rozvrácená rodina 2 alkoholismus 3 porucha duševní ho vývoje 4 pohlavní zvrác. 5 neta-nenávist 6 nezajištění ostrahy 7 nečalý výkon ostrahy 8 nedostatek skla- dovacího prost. 9 volné skladová- ní	1 nedostatek péše rodíčů 2 působení part 3 špatný vliv ra- diny 4 špatný vliv vliv 5 nedůsledná in- ventarizace 6 selhání zajišt. 7 kontr.př. předk. materiálu 8 jiné nedostatky kontroly 9 nekvalitní pře- jímká zboží	1 dobrodružnost 2 svedení trest. osobou 3 svedení jinou osobou 4 šarlivost 5 nevhodný kádr. výběr 6 prodej na úvěr 7 nepatrnost poškozeného 8 ostatní nepatrnost 9 nedostatek lva- lifikace	1 příživnický způ- sob života 2 jiná neohut 3 svedení jinou osobou 4 šarlivost 5 nevhodný kádr. výběr 6 prodej na úvěr 7 nepatrnost techn.prostřed. 8 ostatní nepatrn- ost 9 nedostatek lva- lifikace	01 auto a rudné doly 02 peliva 03 energetika 04 těžké strojíren. 05 všeob.strojiren. 06 chemický prům. 07 investice 08 podn.Pir.ANV 09 ÚST 10 textil.průmysl 11 dřevoprůmysl 12 ost. průmysl 13 doprava 14 železnice 15 ČSAD 16 ostatní (lodní a letecká) 17 spoje a pošta 18 masný průmysl 19 nákladní průmysl 20 mlýnský prů- mysl 21 ostat.potrav. průmysl 22 státní obchod 23 družstev.obchod 24 výrobní družst. 25 státní hospod. 26 zdravotnictví 27 školy a kultura 28 státní správa 29 výkup 30 lesní hospod. 31 státní státní 32 JZD 33 STS a meliorace 34 ostat.zem.objek. 35 zeměd.inv.výst. 36 finance 37 učň. 38 učň. 39 ostat.společn. 40 ostat.hosp.obj. 41 nepodniká. evř.

Obrázek 1: Pomocný přehled statistických ukazatelů ke správnému vyplňování statistických listů¹⁴⁹

3.9 Dynamika trestné činnosti a vyšetřovací práce v letech 1964–1967

Tato kapitola rovněž vzhledem ke své povaze vychází primárně z pramenů nalezených v Archivu bezpečnostních složek.¹⁵⁰

Díky hospodářskému propadu první poloviny šedesátých let přistoupilo vedení KSČ na popud dalších spřátelených socialistických zemí v čele se Sovětským svazem k celkové reformě hospodářství. Pilíře zamýšlené reformy z roku 1963 byly připravovány mnohem důkladněji než během předchozích pokusů z let 1956 a 1959, avšak k přijetí reformy samotné došlo až v roce 1965.

Hlavními cíli zmiňované reformy bylo: (i) přestavba cen, (ii) zvýšení angažovanosti zaměstnanců, (iii) vznik odborů a vyšší míra participace zaměstnanců na řízení podniku. Hospodářská reforma se promítla do společenského, kulturního a politického spektra,

¹⁴⁹ Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, karton 4, inv. jedn. 43 z roku 1964, sign.: Jednotná kriminální statistika, s. 144.

¹⁵⁰ Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Stav a vývoj kriminality a činnost vyšetřovacích složek VB v ČSSR, s. 283.

čímž podstatně přispěla k radikalizaci československé společnosti, jejímž vyvrcholením byl v letech 1968–1969 pokus i o reformu společenskou.

Reformním krokům se nevyhnul ani Sbor národní bezpečnosti. Jak již bylo zmíněno v podkapitole 3.5 „Součinnost s ostatními složkami Veřejné bezpečnosti“ této diplomové práce, v roce 1964 došlo k řadě strukturálních změn na úseku vyšetřování ve Veřejné bezpečnosti, jež ovlivnily úkoly a zaměření činnosti vyšetřovacího aparátu. Tyto změny vyplynuly ze dvou zásadních usnesení předsednictva ÚV KSČ vydaných za účelem zvýšení neuspokojivé úrovně práce všech orgánů činných v trestním řízení a zkvalitnění boje proti obecné kriminalitě. Uvolňování poměrů obecně v Československu znamenalo ústupky z hlediska kádrové politiky. Při obsazování klíčových řídicích funkcí se odbornost stala opět významnějším faktorem než stranická oddanost.¹⁵¹

Zásady usnesení PÚV KSČ ze dne 17. 12. 1963 byly zakotveny v RMV čís. 4/1964, který se stal základním předpisem pro vytvoření podmínek ke kvalitativně vyšší činnosti. Pojednával především o těchto tématech: zajištění procesní samostatnosti vyšetřovatelů VB, zajištění potřebné odborné úrovně a kvalifikace vyšetřovatelů VB, zajištění objektivnosti vyšetřování, zajištění zkvalitnění boje proti obecné kriminalitě (zejména zlepšení stavu v pouliční trestné činnosti), zajištění účinnější ochrany socialistické ekonomiky (zvláště zintenzivnění boje proti rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví).¹⁵²

Toto usnesení a následná služební opatření znamenala zásadní změnu v postavení vyšetřovacího aparátu ve složce VB, jak již bylo v podkapitole 3.5 „Součinnost s ostatními složkami Veřejné bezpečnosti“ této diplomové práce zmíněno. Vyšetřovací aparát byl na základě RMV čís. 4/1964 vyčleněn v otázkách vyšetřování a bezprostřední podřízenosti územních náčelníků VB. V souvislosti s tímto opatřením byla také přijata odpovídající organizační a kádrová opatření.¹⁵³

Vyšetřovací součásti VB byly vertikálně podřízeny prostřednictvím správy vyšetřování VB náměstkovi ministra vnitra pro vyšetřování. Vyšetřovatelé NZ byli

¹⁵¹ PÁNEK, J. a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, s. 415. ISBN 978-80-246-1544-8.

¹⁵² *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Stav a vývoj kriminality a činnost vyšetřovacích součástí VB v ČSSR, s. 217.

¹⁵³ *Ibidem*, s. 218.

podřízení v otázkách vyšetřování příslušným vyšetřovacím součastem VB podle sídla útvaru NZ.¹⁵⁴

V návaznosti na to přinesl rok 1965 změnu, která nově respektovala procesní samostatnost vyšetřovatelů u složitějších případů. Počet vražd a pokusů o ně zůstal na úrovni předcházejících roků, byť v roce 1965 došlo k vzestupu proti roku 1964. Dosud se nepodařilo všude prosadit, aby organizace práce vycházela výhradně z kriminalistických hledisek, a to zejména při zákrocích u případů nálezů mrtvých těl, kde po provedení prvních úkonů na místě nálezů těla vyvstalo podezření ze spáchání násilí na těle oběti. Vzrůst případů znásilnění a pohlavních zneužití byl spojen se růstem podílu těchto trestných činů spáchaných skupinami mladistvých pachatelů. Pravidelně se také vyskytovala zcela smyšlená hlášení o spáchání takových trestných činů, jež byla učiněna údajně napadenými dívkami. „Jedná se vesměs o případy, jež kladou zvýšené nároky na odborné znalosti vyšetřovatele, protože pečlivé zjištění objektivní pravdy má značný vliv na další vývoj morálního profilu v případech zúčastněných mladých lidí.“¹⁵⁵

U řady případů ublížení na zdraví a rvaček (tvořících veřejností nejvíce sledovanou část násilné trestné činnosti) se nepodařilo dosáhnout takového zrychlení vyšetřování i celého trestního řízení, jak je požadováno společnou směrnicí ministra vnitra, generálního prokurátora a ministra spravedlnosti. Některé z těchto průtahů se staly předmětem kritiky i stranických orgánů. Nejčastější příčinou těchto průtahů byla nutnost vyčkat na provedení znaleckého posudku z oboru psychiatrie, někdy i opožděné předání případu orgány vyhledávání.¹⁵⁶

V roce 1966 představovaly případy obecné kriminality 52,9 % z celkového počtu trestních věcí ukončených vyšetřovateli VB.¹⁵⁷ Ve srovnání s rokem 1965 poklesl nápad této obecné kriminality o 5,1 %. Vývoj jednotlivých kategorií kriminality se však projevil různými výkyvy od této obecné tendence. Vraždy včetně pokusů byly objasněny na 96,8 %. Vraždy novorozeněte spáchané matkou neboli privilegované vraždy byly objasněny na 61,3 %, což představovalo pokles ve srovnání s rokem 1965 (tehdy objasněnost činila 75 %). Co se týče počtu obětí (pro ucelený obraz), v roce 1966 bylo

¹⁵⁴ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Stav a vývoj kriminality a činnost vyšetřovacích součástí VB v ČSSR, s. 218.

¹⁵⁵ Cit. z ibidem, s. 327.

¹⁵⁶ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Stav a vývoj kriminality a činnost vyšetřovacích součástí VB v ČSSR, s. 327.

¹⁵⁷ Ibidem, příloha II., s. 340.

celkem 95 osob zavražděných a 101 osob poškozených na zdraví (obyčejně či těžkým ublížením na zdraví s trvalými následky). V roce 1965 této trestné činnosti podlehl 100 osob a na 111 osobách došlo k pokusu o vraždu. Z pachatelů vražd a pokusů o vraždu v r. 1966 spáchalo sebevraždu 40 osob (29 mužů a 11 žen) a pokus o sebevraždu spáchalo 14 pachatelů (z toho 4 ženy).¹⁵⁸

Vyšetřováním byly zjištěny následující pohnutky vražd či pokusů o ně (v závorce je uveden počet případů): msta (36), manželský rozvrat (32), duševní porucha (18), sexuální pohnutka (10), euthanasie (5) a po 4 případech: hádka, milenecké neshody, sousedské spory, spory v rodině, nenávisť k dítěti, 2 případy při zákroku a po jednom případě za trestnou činnost rodinných příslušníků, strach z odnětí dítěte, zabránění sebevraždě, snahu zbavit se závazků, rvačku a pohlavní frigiditu. Přehled ukazuje, že dominujícími motivy jsou pomstychtivost, manželský rozvrat, duševní a sexuální úchytky či poruchy.

Trestného činu loupeže jakožto dalšího násilného trestného činu se v roce 1966 z celkového počtu 536 dočkalo objasnění 79,3 % případů, což byl oproti roku 1965 pokles z 83,5 %. Největší počet loupeží (441) spáchali pachatelé ve věku 15 až 24 roků, většinou charakterizovaní jako recidivisté.¹⁵⁹

V roce 1966 bylo zjištěno 145 trestných činů nedovoleného přerušování těhotenství, z nichž bylo 138 objasněno (95,1 %).

Nejpočetnější ve sféře násilných trestných činů jsou případy ublížení na zdraví, útoky na veřejného činitele a rvačky, ve značné míře páchané pod přímým vlivem alkoholu.

Znásilnění a pohlavní zneužívání byly charakteristické pro oblasti s vysokou koncentrací obyvatelstva (zejména přechodných pracovních sil) jako Ostrava, Ústí nad Labem atp. Trestných činů znásilnění bylo zjištěno v roce 1966 celkem 969 (v roce 1965 to bylo 1 074), z nichž 879 bylo objasněno – 90,8 %, (1965 – 88,7 %). Trestných činů pohlavního zneužívání bylo v roce 1966 zjištěno 2 556 a objasněno bylo 2 491 (97,2 %), v roce 1965 byla čísla velice obdobná. V obou těchto kategoriích vzrůstala recidiva.

¹⁵⁸ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Stav a vývoj kriminality a činnost vyšetřovacích součástí VB v ČSSR, s. 341.

¹⁵⁹ *Ibidem*.

K ostatním trestným činům této kategorie lze zmínit toho času trestnou homosexualitu, která byla stíhána zpravidla v souvislosti s jinou zjištěnou trestnou činností a někdy i z podnětu občanů.¹⁶⁰

3.10 Situace kriminality v hlavním městě Praze

Postavení pražské kriminálky v období před vpádem vojsk Varšavské smlouvy lze považovat za mimořádné. První odbor pražské Městské správy pod vedením podplukovníka Karla Kalivody stanul v té době ve středu pozornosti obyvatel státu a veřejných institucí.¹⁶¹ „Od konce rakousko-uherské éry, tedy od zrodu moderní kriminalistické praxe v českých zemích, měla kriminalita Prahy zásadní význam.“¹⁶²

Tento fakt zmínil kriminální sociolog a kriminolog JUDr. Antonín Klosse již dříve. Praha vždy zastávala přední místo v životě celého Československa. Kriminalita, s níž se musely potýkat pražské bezpečnostní složky, byla jiná než na ostatních místech republiky. Prahu lze dodnes považovat za velkoměsto evropského formátu. Jedná se o mezinárodní tranzitní metropoli s nejrozvinutější obchodní sítí, s největším objemem obíhajících peněz a s hustou spleť uliček, ve kterých se lze ukrýt nebo ztratit. Vysoká zalidněnost tomuto místu navíc přidává na anonymitě.¹⁶³

O významném postavení Prahy z kriminalistického pohledu vypovídá rovněž i nejznámější represivní aktivita mocenského aparátu vedená proti fenoménu chuligánství v Československu, situovanému právě do Prahy. Procesem s tzv. Vyšehradskými jezdci, kteří v první polovině 50. let páchali na území hlavního města nejrůznější kriminální činnost, žila celá republika (mj. i díky rádiovému přenosu přímo ze soudní síně).

Přestože by se zhruba dvacetičlenná „parta“ mladistvých dala charakterizovat spíše jako rváčská skupina, tehdejší bezpečnostní orgány využily situace k propagandistickým účelům a případ s Vyšehradskými jezdci prezentovaly jako typický úpadek buržoazní mládeže, který je třeba ostře odsoudit.¹⁶⁴

¹⁶⁰ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Stav a vývoj kriminality a činnost vyšetřovacích součástí VB v ČSSR, s. 342.

¹⁶¹ KUČERA, M. *Pražský Maigret, osobní zápis legendárního kriminalisty*. Praha: Academia, 2009, s. 229. ISBN 978-80-200-1711-6.

¹⁶² Cit. z ibidem, s. 229.

¹⁶³ Ibidem.

¹⁶⁴ KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol. *Mezi pionýrským šátkem a mopedem. Děti, mládež a socialismus v českých zemích 1948–1970*. Vydání první. Praha: Academia, 2018, str. 578.

Na přelomu 60. a 70. let měla Praha deset pražských obvodů, přičemž každý se vyznačoval vlastními problémy a vlastními druhy kriminality, jako by každý z obvodů byl samostatnou městskou aglomerací. Nejvyšší procenta kriminality tradičně dosahovala první městská část. Podstatným faktorem ovlivňujícím kriminalitu v Praze je také velké množství nádraží, nově vznikající sídliště na periferiích Prahy a nepřehledné množství hospod a jiných restauračních zařízení.

Patřičnou pozornost bylo vždy v Praze třeba věnovat cizím státním příslušníkům, mezi nimiž se mohly pohybovat osoby trestně stíhané, recidivistům, skutečným i potenciálním pachatelům či etnickým menšinám. Zástup osob páchajících trestnou činností se v Praze nejenom zmnohonásobil, ale i zpestřoval. Praze dominoval nejvyšší počet trestných činů: (i) mladistvých, (ii) kapesních, bytových a automobilových zlodějů, (iii) případů vztahujících se k prostituci či (iv) násilníků, pedofilů a vrahů všech skupin.¹⁶⁵

3.11 Vyšetřování vražd a jejich vývoj v letech 1965–1968 v Praze

Všechny vraždy, ke kterým došlo v hlavním městě Praze, byly od samého vzniku SNB – odboru vyšetřování, tedy od roku 1954 vyšetřovány na I. oddělení odboru. Do roku 1969, z něhož pochází archivní rozbor, bylo na oddělení získáno dostatek zkušeností s objasňováním vražd, ale nutno zmínit, že dle dobových dokumentů jde o nejobtížnější pracovní úsek. Pracovní úspěchy s touto nejtěžší kriminalitou nebyly stoprocentní, ale posuďte čísla sami – mezi roky 1954 až 1968 zůstalo pouze 6 neobjasněných vražd na území celé Prahy.¹⁶⁶

Tabulka 2: Rozbor ukazatelů vražd na území Prahy 1965–1968¹⁶⁷

Ukazatele	1965	1966	1967	1968
Celkem vražd	14	15	20	22
Z toho pokusů	4	3	3	3
Vraždy + Sebevraždy	5	6	8	7
Muži/Ženy	6/9	5/10	12/13	8/6

¹⁶⁵ KUČERA, Martin. *Pražský Maigret, osobní zápis legendárního kriminalisty*. Praha, Academia, 2009, str. 258.

¹⁶⁶ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – I. oddělení, G/H 7-2, inv. jedn. 10 z let 1965–1968, sign.: Rozbor výsledků vyšetřování vražd a jejich vývoj v letech 1965–1968 v Praze, s. 14.

¹⁶⁷ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – I. oddělení, G/H 7-2, inv. jedn. 10 z let 1965–1968, sign.: Rozbor výsledků vyšetřování vražd a jejich vývoj v letech 1965–1968 v Praze, s. 15.

Případy, kdy šlo zároveň o vraždu a sebevraždu byly výlučně ty, kde tímto jednáním byly řešeny rozpory v rodině či mezi milenci. Tam, kde současně pachatel usmrtí druhého a sám potom spáchá sebevraždu, nepředstavuje pro vyšetřování větší problémy. V takových případech se vyšetřování omezí na provedení základních úkonů a věc se buď odloží, nebo v případech zahájených se zastaví. Podstatně jiná je situace, když pachatel zůstává na živu, potom je nutno provést kompletní vyšetřovací proces.

Z dalšího údaje je patrné, že zhruba asi o 50 % více obětí, na nichž je spáchán trestný čin, jsou ženského pohlaví. Tento údaj je z největší míry ovlivněn právě případy mileneckými či manželskými, kdy většinou se jedná o muže, kteří řeší rozpory tímto způsobem.

V jednotlivých obvodech Prahy bylo ve sledovaném období spácháno: Praha 2 – jedenáct případů, Praha 10 – deset případů, Praha 1 – osm případů, Praha 4, 7, 9 – sedm případů, Praha 3 – šest případů, Praha 8 – čtyři případy, Praha 5 – tři případy. Převážně se jednalo o nález těl uvnitř objektů, zřídka byla těla venku. Co se měsíců v roce týče, nejčastěji jsou vraždy páčány v srpnu (9×), dubnu (8×), únoru–červnu–září (7×), lednu–březnu–říjnu–listopadu (6×), červenci (4×), květnu (3×), prosinci (2×).¹⁶⁸

Tabulka 3: Četnost způsobů provedení vražd¹⁶⁹

Způsob provedení	1965	1966	1967	1968
Plynem	4	4	7	7
Střelnou zbraní	3	4	2	2
Nožem	2	3	3	3
Rdoušením –škrcením	0	3	3	3
Údery předměty	2	0	3	5
Jinak	3	1	2	2

Nyní blíže ke způsobu provedení vražd, jak je uvádí tabulka výše. Použití plynu ke spáchání vraždy dle archivního dokumentu přicházelo v úvahu pouze u případů, které měly příčiny v rodině. Z tohoto hlediska šlo také o prostředek nejsnáze použitelný. Případy, kdy pachatel čin spáchá z jiných pohnutek a použije jako prostředek plyn, zjištěny nebyly. U ostatních vražd, kde je motivace mimo oblast rodinných či podobných vztahů, byly použity ve většině případů klasické předměty, jakými jsou střelné zbraně, nože, sekera a jiné předměty, nebo také zardoušení či uškrtení. Použití takových

¹⁶⁸ Ibidem.

¹⁶⁹ Ibidem, s. 17.

prostředků vychází: (i) z možností, které pachatel má, (ii) zda se na čin připravuje, (iii) zda rozhodnutí druhého usmrtit vyplyne z momentální situace.

Jiné způsoby byly zejména případy vražd novorozenečků dětí, kde (až na výjimky) jde o neposkytnutí péče, což má za následek smrt novorozence. Případy, kde bylo proti novorozeněti použito násilí, se však rovněž vyskytovaly.

Z celkového počtu 71 spáchaných vražd v letech 1965 až 1968 bylo objasněno 59 případů. Z tohoto počtu připadá na muže 33 případů, přičemž nejvíce se jednalo o pachatele ve věku do 30 let v 11 případech a do 40 let v 8 případech. U žen byla situace obdobná jen s tím rozdílem, že tyto činy spáchaly většinou ženy ve věku do 40 let v počtu 9 případů a do 30 let celkem v 6 případech.¹⁷⁰

Ženy jako pachatelky u klasických vražd, tedy kde jde o motiv loupežný či sexuální, nepřicházely v úvahu. Co se naopak týká vražd novorozenců, zde byly z 99 % vždy pachatelkami ženy.

Tabulka 4: Motivace páchaní vražd¹⁷¹

Motivace	1965	1966	1967	1968
Loupežná	0	3	1	3
Rodina	4	3	6	5
Rozvedené manželství	1	2	2	1
Milostné vztahy	5	2	4	2
Choroba	2	2	6	3
Sexuální motivy	0	1	0	2
Nezjištěno	2	2	1	6

Pohnutky pro páchaní trestných činů jsou u každého jedince jiné, přičemž jsou determinovány zejména následujícími faktory: vnitřní strukturou jeho osobnosti; jeho sociálním prostředím, což podmiňuje vzory jeho chování; konkrétní situací, v níž se dotčený jedinec momentálně nachází. Motiv každého trestného činu hraje roli při vyšetřování, a je proto prvořadou povinností vyšetřovatele zjistit, jaké pohnutky vedly ke spáchání trestného činu. Zejména znalost příčin je důležitým nástrojem prevence

¹⁷⁰ Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – I. oddělení, G/H 7-2, inv. jedn. 10 z let 1965–1968, sign.: Rozbor výsledků vyšetřování vražd a jejich vývoj v letech 1965–1968 v Praze, s. 18.

¹⁷¹ Ibidem, s. 19.

kriminality a pomůckou v boji proti ní. Také soud, aby mohl spravedlivě vynést výrok o trestu, musí znát pohnutky, jež pachatele vedly ke spáchání trestného činu.¹⁷²

3.12 Kriminalita a kvalita vyšetřování v Praze, rok 1967

V roce 1967 bylo v Praze spácháno celkem 13 442 trestných činů.¹⁷³ Došlo tedy k navýšení o 759 činů, a to převážně majetkové povahy. Zároveň dochází ke snížení procenta objasněnosti, neboť majetková trestná činnost je v podmínkách velkoměsta relativně nejobtížněji postižitelná. Objasněno bylo celkem 10 484 trestných činů, což je 77,9 % oproti 83 % v roce 1966. Z celkového počtu případů v hlavním městě bylo ukončeno vyšetřování u 3 233 trestních věcí (tj. 30,9 %) a obviněno bylo 3 347 pachatelů (tj. 46,3 %). Ostatní případy běžné trestné činnosti byly zpracovávány vyhledávacími orgány Městské správy VB. V roce 1967 bylo v průměru dokázáno jednomu pachateli 1,45 trestných činů, což je údaj shodný s údajem roku předešlého.¹⁷⁴ Rovněž zatížení vyšetřovatelů odpovídalo svým průměrem zatížení v roce 1966, tj. cca 5,0 věcí na 1 vyšetřovatele, z toho: 3 trestní věci a 2 dožádání za kalendářní měsíc.

Výsledky vyšetřování v Praze v tomto období stále nedosahovaly celostátních parametrů hodnocených MV – Správou vyšetřování VB, aby se zařadily mezi kraje s předními výsledky. Jeden z možných důvodů mohl být fakt, že objem vyšetřovací práce v hlavním městě je kvalitativně odlišný od jiných krajů, a to především rozsah vazebního vyšetřování. Trvale byl v té době v Praze udržován stav, že statisticky každý 2,5. až 3. obviněný je vyšetřován vazebně.¹⁷⁵ Vazební vyšetřování má svůj specifický a náročný proces a jen samotný fakt vazby ukazuje mimo jiné také na společenskou nebezpečnost takto vyšetřovaných případů oproti věcem vyšetřovaným na svobodě.

Kriminální trestná činnost dosáhla v roce 1967 vrcholu za uplynulé 4 roky. Celkem bylo spácháno na území Prahy 10 462 trestných činů obecně kriminálního charakteru, což je o 686 trestných činů více nežli v roce 1966. Z toho bylo řešeno ve vyšetřování 3 388 společensky závažnějších obecně kriminálních trestných činů (tj. 23,4 %). Hlavními skupinami těchto činů zpracovávaných vyšetřováním byly: násilné trestné činy (329×),

¹⁷² Ibidem.

¹⁷³ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z roku 1964–1968, sign.: Správa vyšetřování VB MV ŠSR – sekretariát, Rozbor kvality vyšetřování, s. 15/181 (2).

¹⁷⁴ Ibidem, s. 17/183 (4).

¹⁷⁵ Ibidem, s. 18/184 (5),

mravnostní trestné činy (523×), majetkové trestné činy (402×) a ostatní kriminální trestné činy (129×).¹⁷⁶

Z trestných činů vysoké společenské nebezpečnosti vyhrazených pro vyšetřování bylo v roce 1967 spácháno:

- 16 vražd (z toho 2 neobjasněny), včetně vražd novorozenejších dětí matkou,
- 63 loupeží, z toho 15 neobjasněno,
- 41 znásilnění, z toho 10 neobjasněno,
- 193 pohlavních zneužití, z toho 17 neobjasněno.¹⁷⁷

Vraždy zaznamenaly oproti předcházejícímu roku 1966 určité zvýšení, které je možné si spojit s uvolňováním sexuálních svobod, společenským a kulturním uvolněním či s částečným vzestupem popularity drog u mládeže v šedesátých letech.¹⁷⁸ Z vražd vyšetřovaných „celopražsky“ I. oddělením odboru vyšetřování VB si zaslouží pozornost (jako mimořádně obtížné a závažné případy) vraždy spáchané obviněným Hynkem a Nechanským.¹⁷⁹ Zvláště v případě vyšetřování vraždy spáchané obviněným Hynkem bylo vhodné podezřelého zadržet a později na jeho osobu uvalit vazbu jen na základě dosud získaných nepřímých důkazů. Pozdějším vyšetřováním bylo totiž prokázáno, že Hynek je pachatelem vraždy, čehož by pravděpodobně dosaženo nebylo, pokud by byl ponechán na svobodě.¹⁸⁰

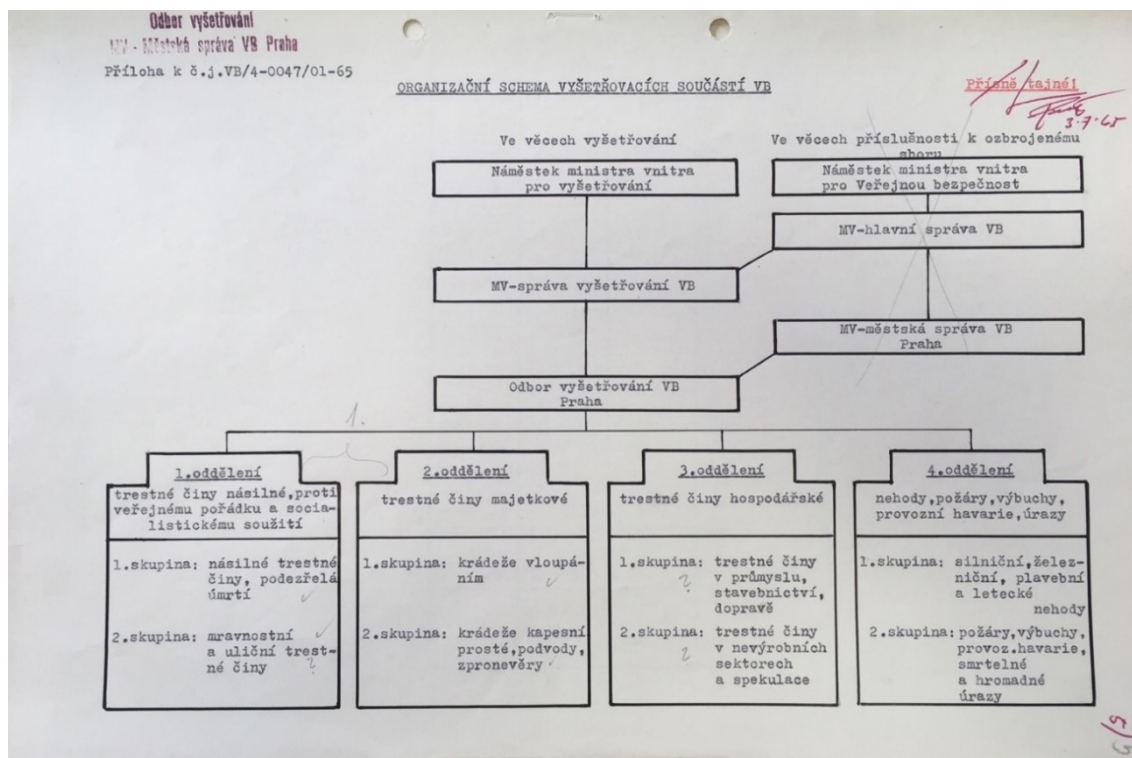
¹⁷⁶ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z roku 1964–1968, sign.: Správa vyšetřování VB MV ŠSR – sekretariát, Rozbor kvality vyšetřování, s. 20/186 (7).

¹⁷⁷ *Ibidem*, s. 21/187 (8).

¹⁷⁸ RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 207. ISBN 978-80-245-1696-7.

¹⁷⁹ Pozn. autora: Jak vzpomíná pamětník p. Antonín Šurýn, který s Nechanským přišel přímo do styku při výkonu své činnosti fototechnika ve věznici Ruzyně. Vrah Nechanský, odsouzený k trestu smrti, dosáhl pří zmírnění rozsudku na trest doživotí tím, že začal hrát pomateného: „Mazal si lejna na chleba apod.“ ČÍŽEK, J. Šurýn, Antonín. Příběhy 20. století. In: *Pamětnaroda.cz* [online]. 7. 6. 2007 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/suryn-antonin-20070607-0>

¹⁸⁰ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Správa vyšetřování VB MV ŠSR – sekretariát, Rozbor kvality vyšetřování, s. 22/188 (9).

Obrázek 2: Organizace orgánů činných v trestním řízení v Praze¹⁸¹

Na I. oddělení odboru vyšetřování VB bylo zpracováno celkem 20 nahlášených případů podezřelých úmrtí a sebevražd. Jsou to náročné případy, co se týče rozsahu a času. Při jejich vyšetřování se již předpokládá v první řadě znalost kriminalistiky a dostatečná praxe, aby mohlo být vůbec stanoveno, zda v daném případě jde o trestný čin, či nikoliv.

Jedním z takových případů bylo v roce 1967 vyšetřování záhadného úmrtí amerického státního příslušníka Charlese Jordana. Případ nebyl nikdy zcela objasněn, jelikož byl značně zkomplikován složitým dožadováním adresovaných cizím státním zřízením.¹⁸²

Ch. Jordan byl v době svého úmrtí předním zástupcem americké židovské organizace zabývající se humanitární pomocí židovským uprchlíkům a diplomatem při OSN. Při své návštěvě Prahy v srpnu 1967 si podle vyšetřovatelů Jordan večer odskočil z hotelu koupit noviny a cigarety, ale už se nevrátil. Jeho tělo bylo nalezeno o čtyři dny později ve Vltavě u Střeleckého ostrova. Jako příčina úmrtí bylo označeno utonutí, jelikož na těle nebyly nalezeny žádné stopy, které by nasvědčovaly trestnému činu. Případ je

¹⁸¹ Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 58 z roku 1965, sign.: Reorganizace orgánů činných v trestním řízení v Praze, s. 58.

¹⁸² Ibidem.

opředen řadami spekulací, jako např. že amerického diplomata odstranila tajná služba Sjednocené arabské republiky za nečinného přihlížení Stb.¹⁸³

¹⁸³ ČESKÁ TELEVIZE. Přísně tajné vraždy: Případ Jordan. *Ceskatelevize.cz* [online]. 29. 11. 2010 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10267422798-prisne-tajne-vrazdy/410235100221038-pripad-jordan/>

4. Kriminální případy v Československu

Aby tato diplomová práce nebyla jen čísla a fakty o kriminalistice, kriminálních činech a vyšetřovatelích, je zde věnována speciální pozornost praktickým ukázkám vyšetřovacích metod kriminalistů na medializovaných kauzách té doby.

Primárním zdrojem, z něhož tato kapitola čerpá, je významné kriminalistické periodikum *Kriminalistický sborník*, o kterém již v této diplomové práci byly zmínky. Jedná se o odborný kriminalistický časopis určený pro kriminalisty, příslušníky ostatních bezpečnostních složek, soudce, právníky, ale i pro širokou veřejnost. Pracovníci *Kriminalistického ústavu*, kteří se na obsahu periodika podíleli, často svými příspěvky pozitivně přispívali k jeho vysoké úrovni. V nejúspěšnější době proto sborník vycházel i v nákladu až 28 tis. kusů. *Kriminalistický sborník*, jenž vychází nepřetržitě dodnes, si vždy zachovával kazuistický charakter, ačkoliv se v nich za tehdejšího režimu objevovaly i politicky indoktrinované statě.¹⁸⁴

Pro úplnost dlužno dodat, že od konce padesátých let se „popularizátorem“ a propagandistickým nástrojem vedle krásné literatury a literatury faktu stávaly podle západních vzorů mj. také celovečerní a televizní filmy a posléze od konce let šedesátých také seriály s kriminální tematikou.

Jak uvádí Petr A. Bílek: „Seriál *Třicet případů majora Zemana* jistě nevznikl jenom proto, aby oslavoval podíl Sboru národní bezpečnosti na budování socialistického ráje. Šlo též o to přepsat dějiny. Major Zeman si v kontextu nudně sterilního vysílání socialistické televize dokázal vynutit pozornost. Televizní zábava však divákům přinesla i vedlejší produkt – obraz dějin, jenž plně odpovídal komunistické ideologii. Osudy důstojníka SNB se nenápadně proplétaly všemi významnými epizodami poválečné československé historie, z množství kriminálních zápletek, rodinných i milostných příběhů se postupně skládal jednoduchý a čitelný obraz minulosti.“¹⁸⁵

Zmiňovaný seriál *Třicet případů majora Zemana*, resp. jeho tvůrci, se snažili propojit pomocí fiktivních postav a příběhů odkazy na události a postavy té doby, což seriálu dodávalo iluzi objektivnosti a pravdivosti. Některé díly seriálu byly autory uchopeny dokumentárním způsobem, což mělo u diváků ještě více podněcovat zmiňovaný dojem objektivity a pravdivosti. Seriál v některých svých dílech pojednává

¹⁸⁴ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 183. ISBN 80-86477-28-2.

¹⁸⁵ BÍLEK, P. A. *James Bond a major Zeman – Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram, Litomyšl: Pistorius & Olšanská, Paseka, 2007, s. 24. ISBN 978-80-87053-06-5.

o reálných kriminálních případech té doby jako např.: (i) díl s názvem „Kvadratura ženy“ o prvorepublikové vraždě Otýlie Vranské; (ii) díl s názvem „Vrah se skrývá v poli“ o babické vraždě členů KSČ; díl s názvem „Strach“ o útěku bratří Mašínů do SRN.¹⁸⁶ Jak uvádí Petr A. Bílek: „Iluze objektivitu, vyvolaná množstvím reálií, tak obestírá a zakrývá vysloveně manipulující pasáže.“¹⁸⁷

4.1 Případy odhalené pomocí daktyloskopie

Daktyloskopie je v kriminalistice pokládána za jednoznačný identifikační prostředek nepřipouštějící žádné pochybnosti. Níže budou uvedeny dva případy z kriminalistické praxe, které byly popsány por. VB Františkem Vodárkem v 7. čísle „Kriminalistického sborníku“ roku 1957. Byla v nich využita daktyloskopie ke zjištění a usvědčení jednak pachatele vraždy, jednak pachatele několikanásobných krádeží vloupáním.

V noci na 3. prosince 1955 byl neznámým pachatelem zavražděn důchodce A. F., narozený dne 7. 2. 1893. K vraždě došlo v důchodcově bytě v Záblatí u Ostravy. Pachatel se rozhodl použít vložku do žehličky obalenou kusem látky, kterou udeřil důchodce šestkrát do hlavy a způsobil mu smrtelná zranění. K osobě důchodce bylo zjištěno, že byl homosexuální orientace (originální dobový text uvádí „pohlavně úchylný – homosexuální“).¹⁸⁸ Užití označení vychází z toho, že homosexualita přestala být v Československu trestným činem mezi zletilými až v roce 1961 v době zmiňovaného rozchodu s puritánstvím stalinistických let padesátých.¹⁸⁹

Onoho večera přišel důchodce domů ve společnosti neznámého mladíka, který v ranních hodinách z jeho bytu odešel. Při ohledání místa činu bylo zajištěno celkem 14 daktyloskopických stop, nalézajících se na různých předmětech v bytě. Spolu s jinými stopami byly zaslány vědeckotechnickému odboru HS – VB na analýzu. Bylo zjištěno, že deset daktyloskopických stop je shodných s otisky prstů a dlaní zavražděného A. F., dvě stopy byly pro nedostatek markantů¹⁹⁰ k identifikaci nezpůsobilé. Zbývající dvě

¹⁸⁶ Ibidem, s. 26.

¹⁸⁷ Cit. z ibidem, s. 26.

¹⁸⁸ *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. I/6 – 7.* Praha: Ministerstvo vnitra – hlavní správa veřejné bezpečnosti ve Vydavatelství MNO, 1957, s. 417.

¹⁸⁹ RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu.* Praha: Oeconomica, 2010, s. 194. ISBN 978-80-245-1696-7.

¹⁹⁰ Markanty jsou právě to, co od sebe otisky prstů odlišuje. Jsou to změny, zvláštnosti papírných linií na prstech člověka. Aby bylo možné určit shodu, je třeba najít dostatečný počet stejných markantů.

daktyloskopické stopy zjištěné na lahvi od vína stojící vedle postele, na níž ležel zavražděný důchodce, vykazovaly potřebný počet znaků (markantů) nutných k identifikaci. Jedna ze stop byla způsobena otiskem prstu a druhá otiskem části dlaně (viz obr. č. 1 až č. 5 níže). Žádná z těchto daktyloskopických stop nebyla shodná s otisky prstů a dlaní zavražděného A. F. ani s otisky prstů několika desítek osob, jež byly označeny jako podezřelé.

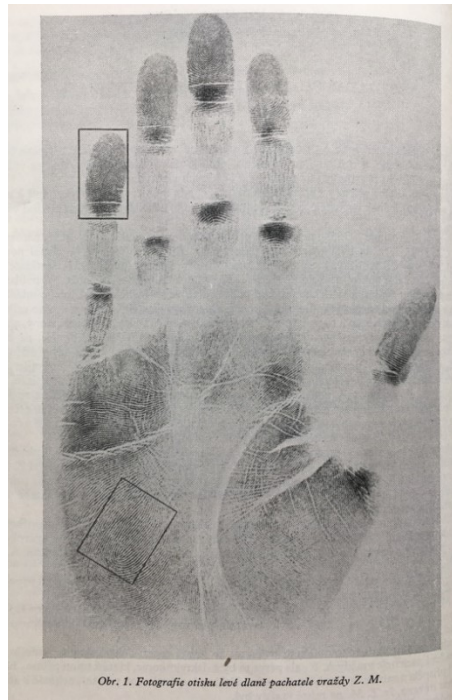
Daktyloskopická stopa – otisk prstu – byla klasifikována a poté byl podle obvyklých zásad vyhledán shodný otisk prstu v ústřední mono-daktyloskopické registraci. Ukázalo se, že otisky patří Z. M. narozenému dne 8. 3. 1924 v Mariánských Horách u Ostravy. Další daktyloskopická stopa – otisk dlaně – byla srovnána s otisky dlaní na mono-daktyloskopické kartě Z. M. a také tady byla zjištěna absolutní shoda.

Klasifikace stop a jejich srovnání se shodným otiskem prstu a dlaně bylo dílem několika hodin. Na základě zjištění, že daktyloskopické stopy z místa vraždy A. F. byly způsobeny levým malíkem a levou dlaní Z. M., byl mladík Z. M. zatčen, načež se k vraždě důchodce dokonce doznal.

Nutno uvést, že v průběhu vyšetřování vraždy A. F. nikdo z vyšetřujících orgánů nepodezíral Z. M. ze spáchané vraždy, protože nebyl zjištěn jejich vzájemný styk. Z. M. měl v KSO několik záznamů, a to z r. 1938 pro krádež peněz, z r. 1948 pro krádež vloupáním aj., kdy mu při určité příležitosti byly sejmuty otisky prstů.

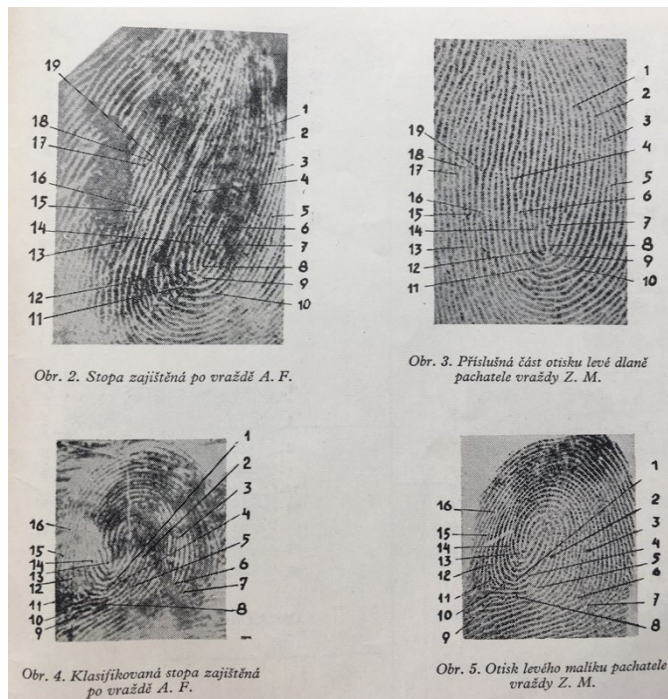
Uvedený příklad a rovněž tak příklad následující ukazují na význam mono-daktyloskopické registrace a na význam důsledného a pečlivého ohledání místa trestného činu.¹⁹¹

¹⁹¹ *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory.* 1/6 – 7. Praha: Ministerstvo vnitra – hlavní správa veřejné bezpečnosti ve Vydavatelství MNO, 1957, s. 417.

Obr. 1. Fotografie otisku levé dlaně pachatele vraždy Z. M.

Obrázek 3: Otisk ruky pachatele vraždy Z. M.¹⁹²

Obr. 2. Stopa zajištěná po vraždě A. F.

Obr. 3. Příslušná část otisku levé dlaně pachatele vraždy Z. M.

Obr. 4. Klasifikovaná stopa zajištěná po vraždě A. F.

Obr. 5. Otisk levého malíku pachatele vraždy Z. M.

Obrázek 4: Daktyloskopické markanty¹⁹³

¹⁹² Ibidem, s. 418.

¹⁹³ Ibidem.

Významná osoba		Jméno	Narození	Místo a okres narození	Bydliště
V a j e r s k		Kilán	1.1.1927	Friskopa, okr. Martin	Hořovice, Stelínova 144

PRAVÁ RUKA					LEVÁ RUKA				
Thule	Ukazovák	Prstředník	Prsteník	Malík	Palc	Ukazovák	Prstředník	Prsteník	Malík

MONO Daktyloskopická karta	
<p>520 521 522</p> <p>523 524 525</p> <p>526 527 528</p> <p>529 530 531</p> <p>532 533 534</p>	<p>číslo: 24.5.1956</p> <p>u: S-VE Plzeň</p> <p>pro: vloupání do prodejny pošvy organu</p> <p>podpis dakt. osoby:</p>

Dobová daktyloskopická karta z let 1954-1956, obsahující otisky prstů a údaje o osobě.

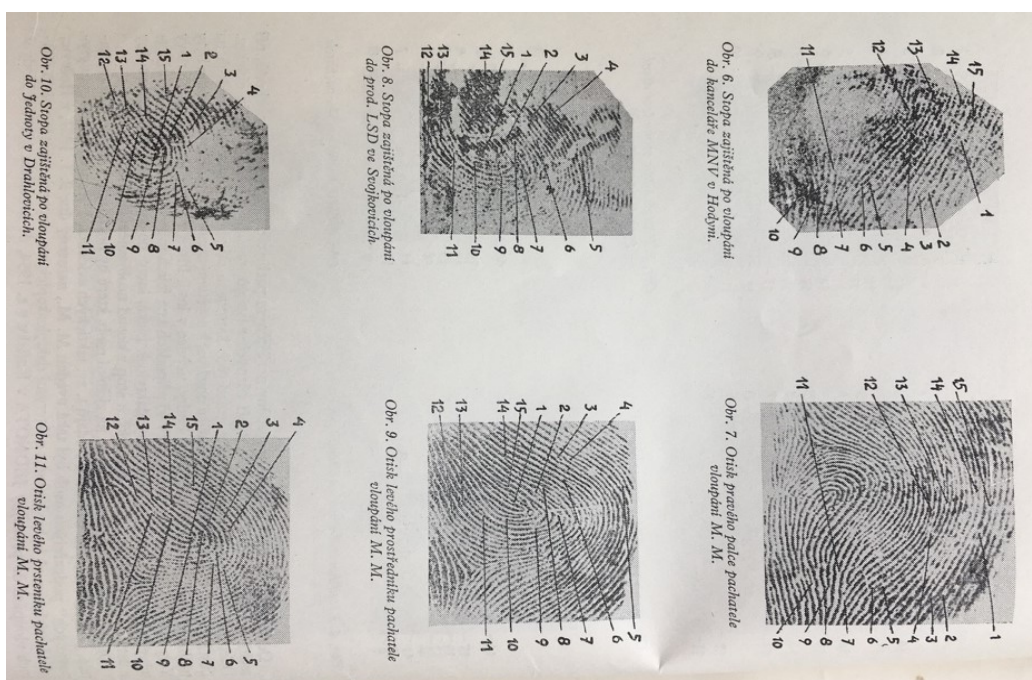
Obrázek 5: Dobová daktyloskopická karta¹⁹⁴

Další případy se staly mezi lety 1954–1956, kdy byla prováděna nezjištěným pachatelem vloupání do obchodů, při nichž používal k páčení mříží a dveří různé nástroje nacházející se poblíž objektu. Odcizené věci odnášel ponejvíce v prázdných kartonech od zboží, a dokonce v mnoha případech na místě činu pil a jedl, případně i kouřil a používal k osvětlení zápalky. Krádeže vloupáním byly páčány v prostorách západně od Prahy, nejvíce však v kraji Plzeňském a částečně i v kraji Karlovarském. Vloupání byla provedena asi v 45 případech, přičemž na místech činu (mimo jiných upotřebitelných stop) byly zajištěny i stopy daktyloskopické, jež se shodovaly s otisky v ústřední registraci daktyloskopických stop z dosud neobjasněných trestných činů.¹⁹⁵

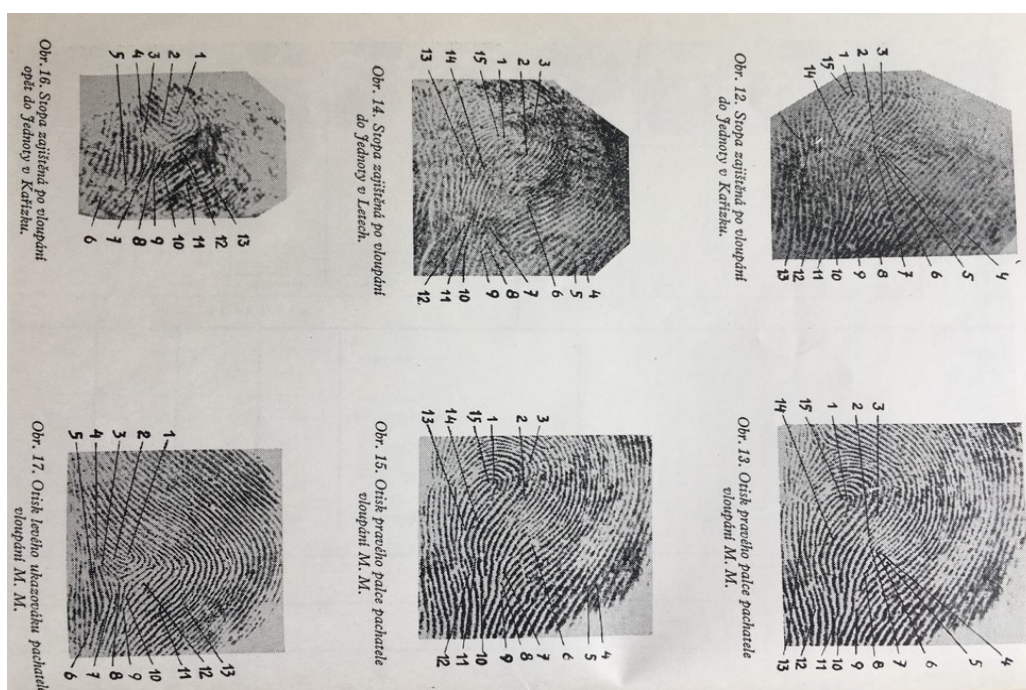
Orgány vyhledávání se zaměřily na zjištění osob, které by přicházely v úvahu jako pachatelé pomocí různých poznatků i údajů z tzv. taktických evidencí. V jednom ze seznamů vytipovaných podezřelých osob byl uveden M. M., narozený dne 9. 1. 1927, z Hořovic, jehož otisky prstů byly shodné s některými daktyloskopickými stopami, zajištěnými na místech vloupání například do prodejny JEDNOTA v Kařízku a v Drahlovicích v r. 1954; do kanceláře MNV v Hodyni téhož roku; do další prodejny JEDNOTA roku 1956 a do prodejny LDS ve Svojkovicích také roku 1956.

¹⁹⁴ Ibidem.

¹⁹⁵ Ibidem, s. 423.

Obrázek 6: Daktyloskopické markanty stop zanechané po trestných činech¹⁹⁶

Obrázek 7: Daktyloskopické markanty stop zanechané po trestných činech¹⁹⁷

Mimo jiné případy vzloupání, které byly M. M. prokázány na základě jiných kriminalistických stop, materiálů, výpovědí apod., byla to právě daktyloskopie, která

¹⁹⁶ Ibidem.

¹⁹⁷ Ibidem, s. 422.

jednoznačně prokázala jeho účast na místech vloupání. Pachatel M. M. se po svém dopadení k žádnému případu vloupání nepřiznal, ba ani k těm, které mu byly jednoznačně prokázány na základě daktyloskopických stop na místě vloupání. Pachatel M. M. popíral jakoukoliv trestnou činnost a žádal o propuštění z vyšetřovací vazby s tím, že je prý ve vazbě držen neoprávněně. Daktyloskopická expertíza však podala v tomto případě absolutní důkaz, že pachatel M. M. na místech popsaných vloupání byl (viz obr. č. 6–17). Pachatel M. M. byl odsouzen ke ztrátě svobody na 11 let. Co se dle por. VB Pardubice Františka Vodárka dalo vysledovat uvedením těchto dvou případů z praxe a co z nich vyplývalo pro práci bezpečnostních orgánů té doby?

Z praxe vyplynulo, že řádné ohledání míst trestných činů z hlediska daktyloskopie spolu s vyhledáním, zajištěním a vytěžením daktyloskopických stop přináší vždy úspěch a úsporu jak časovou, tak i ve složitosti vyšetřování. Vyplývá z nich také, že řádným doplňováním mono-daktyloskopické registrace se zvýší její operativnost, o což se musí přičinit nejen techničtí pracovníci S-VB a O-VB, ale i vyšetřovatelé a pracovníci vyhledávání. Koordinovanou prací orgánů vyšetřování, vyhledávání a technických pracovníků s použitím příslušných evidencí se dojde vždy k cíli, tedy ke zjištění a usvědčení pachatele. V neposlední řadě z uvedených případů plyne, že technické prostředky musí být používány a vytěžovány více než do doby před rokem 1954 a že kriminalistika je jednou z nejučinnějších zbraní v boji proti zločinu a zločinnosti obecně.¹⁹⁸

4.2 Případ Václava Mrázka

Případ Václava Mrázka jakožto pachatele série vražd a několika desítek dalších trestných činů byl nepochybně případem mimořádného významu. Trestné činy spáchané sourozenci Mrázkovými byly vyšetřovány čtyři měsíce, přičemž za celou dobu vyšetřování spis čítal 16 svazků (cca 1020 listů). Celkem byli bratři Mrázkovi obviněni ze spáchání 127 trestných činů. Kolik trestných činů však spáchali dohromady se můžeme pouze domnívat. Je zde podezření, že Václav Mrázek spáchal přinejmenším další tři vraždy v Ústeckém kraji, které mu však nebyly nikdy prokázány.¹⁹⁹

Tento případ byl díky své významnosti velice podrobně popsán v několika „Kriminálních sbornících“, především v zářijovém čísle roku 1957 por. VB Pavlem

¹⁹⁸ Ibidem, s. 423.

¹⁹⁹ STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 293. ISBN 80-86477-28-2.

Krausem (MV – HS-VB),²⁰⁰ z jehož zprávy tato kauza převážně čerpá. Případu série vražd Václava Mrázka se věnovala pozornost jako žádnému jinému v ČSR od doby osvobození a snad dokonce v dějinách československé kriminalistiky vůbec. Do práce na případu byla zapojena vedle několika desítek pracovníků, kteří se ničím jiným nezabývali, téměř celá bezpečnost prostřednictvím provádění různých dílčích úkolů. Jednalo se o případ nesmírně poučný pro veškerou práci v oboru boje proti kriminálním trestným činům.²⁰¹

4.2.1 Teoretický rámec vražd se sexuální motivací

Jádro a nejzávažnější součást trestné činnosti Václava Mrázka tvořila série vražd motivovaných sexuálními pohnutkami. Veškeré pátrání vycházelo ze skutečnosti, že jde o vraždy ze sexuálních pohnutek, Mrázek byl tak posuzován především jako pachatel činů tohoto druhu, i když se vedle nich dopustil několikanásobně vyššího počtu jiných trestných činů, které vůbec motivovány sexuálními pohnutkami nebyly.

Některé případy vražd tohoto druhu dosáhly značné popularity i u širší veřejnosti, která však o nich byla často informována zkresleně senzacechtivou částí tisku. Do Mrázkovy doby byly především známy některé kriminální kauzy za dob první republiky jako např.: dosud neobjasněných násilných vražd prostitutek Kočové (Praha X. – 1926) a Petrové (Praha IX. – 1927), Janotové (Všenory u Prahy – 1929) a nejpopulárnější z nich – vražda prostitutky Otýlie Vranské, spáchaná v roce 1933 nejspíše v Praze dodnes nezjištěným pachatelem.²⁰² Méně známé byly případy, které se staly po osvobození v roce 1945, jelikož nebyly zveřejňovány v takovém rozsahu, jako tomu bylo za první republiky. Z případů objasněných na našem území během posledních 40 let však nebyl znám ani jeden, kdy by týž pachatel provedl sérii vražd ze sexuálních pohnutek tak početnou jako Mrázek.

V té době bychom trestný čin vraždy ze sexuální pohnutek zařadili podle systematiky trestního práva pod trestné činy proti životu a zdraví, tj. shodně jako v aktuálně platném trestním zákoníku, avšak terminologicky se pro takové vraždy v té době používal pojem trestné činy „mravnostní“ či „smilné“. Motivem spáchání

²⁰⁰ KRAUS, P. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory*. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 513–575.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² KRAUS, P. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory*. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 514.

takových trestných činů je dosažení pohlavního uspokojení či vzrušení, a to pachatelem, který trpí některou z mnoha pohlavních úchylek (tzv. deviací).²⁰³

Pohlavních úchylek (tzv. deviací) se rozlišuje velké množství a nemenší je i škála jejich projevů a důsledků jednání osoby takovou úchylnou zatížená. Přestože je vražda jen jedním z mnoha možných projevů sexuální deviace, nejsou podrobnosti jejich pohnutek vždy stejné. Naopak pohnutky pachatelů mohou být u různých případů i velice odlišné. V zásadě se vraždy ze sexuálních pohnutek rozdělovaly do tří hlavních skupin:

- a) „vraždy provedené po jiném smilném činu, kterým pachatel již dosáhl svého ukojení;
- b) vraždy provedené při souloži, zpravidla v okamžiku jejího vyvrcholení a jako jeho součást;
- c) vraždy provedené za účelem pohlavního ukojení pachatele.“²⁰⁴

Do shora popsané skupiny a) se zařazují případy, kdy vražda sama nemá vysloveně charakter smilného činu. Jsou to případy, kdy určitá osoba provede nejprve nějaký smilný čin – např. pohlavní zneužití či znásilnění, čímž dosáhne pohlavního ukojení. Vzápětí však dostává strach, že by tento čin mohl pro ni mít neblahé trestní následky, a proto se vraždou zbavuje oběti svého činu jako nebezpečného svědka. Jde tedy ve skutečnosti o vraždu spáchanou z obav před následky, která se však zařazuje do skupiny vražd se sexuální motivací právě proto, že úzce souvisí s provedením jiného smilného činu.

Do výše popsané skupiny b) se zařazují vraždy, které mají již ráz skutečného smilného činu. Mezi vraždami se sexuální motivací se vyskytují tyto případy nejčastěji. K vraždě v takovém případě dochází při souloži, zpravidla když pohlavní vzrušení jednoho z partnerů – obvykle muže – dosáhlo svého vrcholu. Pachatel usmrcuje svou prakticky bezbrannou oběť, a to nejčastěji škrcením nebo rdoušením, méně často pak za použití bodného nebo řezného nástroje.

V převážné většině těchto případů je obětí žena. Typickým znakem případů tohoto druhu je poloha zavražděné osoby. Pokud je místo nálezu mrtvoly totožné s místem činu, leží mrtvola zpravidla na zádech s nohama mírně pokrčenými a roztaženými. Většinou je obnažena úplně, nebo má obnaženou alespoň spodní část trupu. Celková situace výmluvně ukazuje na to, že došlo k souloži, a zpravidla se také

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ Cit. z ibidem, s. 515.

podání zajistit pachatelovo sperma buď uvnitř pochvy, nebo v těsném okolí. Oběť zpravidla dala k souloži, při níž k vraždě došlo, svůj souhlas, a proto lze při pátrání po pachateli vycházet z předpokladů, že oběť vraždy a pachatel se vzájemně znali již před činem, i když třeba jen docela krátkou dobu. Je totiž krajně nepravděpodobné, že by se dva lidé náhodně setkali a hned vzápětí přistoupili k pohlavnímu styku, i když oběti se v těchto případech stávají nejčastěji prostitutky a ženy vyhledávající časté styky s muži. Pokud tedy neexistoval mezi pachatelem a obětí již déle trvající milostný vztah, předpokládá se alespoň, že se museli nedlouho před vraždou někde seznámit za okolností, při nichž mohli být přítomni svědci. Při pátrání po pachateli vraždy tohoto druhu se proto vychází vždy nejprve ze zjišťování předchozích styků oběti a její činnosti v době bezprostředně předcházející vraždě.

Vražda motivovaná sexuálními pohnutkami a spáchaná při pohlavním styku jako jeho vrcholná součást je jedním z okruhů smilných činů a taktika pátrání po jejím pachateli se řídí určitými zásadami, vyplývajícími z jejich charakteristických znaků a rysů.

Vraždy zařazované do zmiňované skupiny c) se od předchozího druhu liší hlavně tím, že usmrcení člověka je pro pachatele prvořadým prostředkem jeho pohlavního ukojení.

Jinými slovy pachatel zabíjí, protože mu to dělá dobře, dále také proto, že se obvykle jiným způsobem nemůže dokonale ukojit, přestože je schopen i zcela normálního pohlavního života. Jde tedy rovněž o činy smilné, které jsou také nazývány „pravými vraždami z vilnosti“ (kdežto pro vraždy předchozích dvou skupin se tento název nepoužíval). Způsoby provedení vražd tohoto druhu jsou velice rozmanité. Nejtypičtější je usmrcení oběti za použití bodnořezného nástroje, kterým pachatel zasazuje velký počet ran na různá místa těla, hlavně však do krku, prsou, břicha a krajiny stydké. Stává se také, že pachatel otevírá řeznou ranou své oběti břišní dutinu. Celý takový způsob provedení činu je nesmírně brutální a směřující k tomu, aby oběť co nejvíce krvácela, což přispívá k ukojení sadisticky založeného pachatele. Vražda tohoto druhu je proto považována za vrcholný projev sadismu jakožto jedné ze sexuálních úchylek. K pohlavnímu styku pak nemusí vůbec dojít. Vyskytují se i jiné případy vražd z vilnosti, kdy pachatel záměrně usmrtí nějakou osobu a teprve na její mrtvole se pohlavně ukojí. Zde se projevuje spojení dvou pohlavních úchylek: vraždy z vilnosti a nekrofilie. Nekrofilie nebo také tzv. obcování s mrtvolami je čin, kterého se nejčastěji dopouštějí lidé přicházející s nimi při svém

zaměstnání do styku, např. zaměstnanci anatomicko-patologických ústavů, pracovníci v márnících, hrobníci apod.²⁰⁵

Nekrofilie spojená s vraždou z vilnosti se ovšem zase liší od samotné nekrofilie v její čisté podobě. Člověk zatížený nekrofilii obcuje s mrtvolou člověka, od jehož smrti uplynula již delší doba, tj. s mrtvolou mající již všechny typické posmrtné vlastnosti, zejména pak posmrtnou ztuhlost (rigor mortis). Naproti tomu však u vražd z vilnosti má vrah k dispozici mrtvolu, u které se tyto vlastnosti teprve začínají vyvíjet, někdy dokonce i člověka, u něhož smrt teprve nastává. Právě tato okolnost má pro pachatele vraždy vzrušující význam.

Vražda z vilnosti je tedy činem nepochybně vyvolaným sexuální abnormálností pachatele, nelze však dopodrobna stanovit jednotlivé detaily této anomálie, pokud se určitý konkrétní případ spolu s pachatelem nepodrobí zevrubnému rozboru.

Důležité je podtrhnout jednu kriminalistickotaktickou zásadu týkající se vraždy z vilnosti všeobecně. Pachatel takové vraždy totiž převážně jedná náhle, tj. bez jakéhokoliv rozmyslu či přípravy. Oběti přepadení a následného usmrcení se tak může stát kdokoli, tedy i osoba, která pachatele vůbec nezná. Práce vyšetřovatelů při hledání pachatele je tak nesmírně obtížná, jelikož se nemohou zaměřit na osoby z blízkého okolí oběti (jako je tomu u jiných typů vražd). Nad to je ve většině případů pachateli použit nástroj (zbraň), která ze své podstaty neumožňuje individuální identifikaci (jako např. provaz a jiné nástroje ke škrcení, nůž apod.) – k tomuto porovnání identifikace pachatele dle kriminalistických metod v podkapitole 4.2.4 Série vražd se sexuální motivací provedená pistolí „Walther“ a násl. Vraždy z vilnosti se tak řadí k nejobtížnějším, co se vypátrání pachatele týče. Existuje prakticky jen jediná účinná metoda pátrání po pachateli vraždy z vilnosti: vytěžit z místa činu všemi existujícími způsoby do poslední maličkosti vše, co se vytěžit dá, a za použití kriminalistických metod pak tyto důkazy podrobně zkoumat (někdy lze i velmi přesně stanovit měřítka pachatele či jej přímo identifikovat dle zanechaných předmětů na místě činu). Stejně tak je významná role operativy, resp. osobní pátrání vyšetřovatelů. Jedině tak lze získat podklady pro další pátrání po pachateli a jeho usvědčení.²⁰⁶

²⁰⁵ KRAUS, P. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory*. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 516.

²⁰⁶ KRAUS, P. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory*. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 517.

To vše jsou příčiny, které vytvářejí z vraždy z vilnosti případ vždy obzvláště pozoruhodný, jehož objasnění si vyžaduje nejvyššího možného stupně odborné vyspělosti vyšetřovatelů.

Sexuální deviace pachatelů pak mnohdy může být navázána na duševní poruchu/chorobu či tělesnou anomálii, díky níž jsou pachatelé sociálně vyloučeni. Takový člověk může např. trpět utkvělou představou, že by jeho pokusy o navázání známosti zůstaly bez povšimnutí, nebo by byly odmítnuty, a z obav před tím se ani o navázání známosti nepokouší. Duševní pochody takového člověka pak mohou vyvrcholit až rozhodnutím vraždit.

Vyšetřovatelé se však nemohou omezit na prověřování osob s určitými formami deviace, duševních poruch/chorob. Pachatelem vražd z vilnosti může být i osoba se zdánlivě „zdravým“ partnerským vztahem a mírnou povahou (viz k tomuto porovnání vraždy F. Mrázka v následujících podkapitolách). Jak již bylo zdůrazněno shora, elementárním podkladem pro vyšetřování je důsledné ohledání místa činu (či místa nálezu mrtvého těla, pokud se tato neshodují), zajištění důkazů a osobní pátrání vyšetřovatelů. Osobní pátrání operativy je důležité především pro zjištění motivu spáchaného činu, aby tento mohl být klasifikován jako vražda z vilnosti, k jejíž objasnění je poté celé vyšetřování směřováno.²⁰⁷ K vyšetření vraždy z vilnosti je většinou zásadní objasnit: (i) místo činu; (ii) motiv či případný vztah k oběti (byl-li pachatel z jejího okolí); (iii) dobu spáchání činu; (iv) způsob, jakým byl čin spáchán; (v) určení vražedné zbraně; (vi) tělesnou identifikaci pachatele, vč. věcí, co zanechal na místě činu; (vii) věci, které případně mohly být oběti odcizeny; (viii) zda spáchání činu mohlo na pachateli zanechat nějaké viditelné známky.²⁰⁸

4.2.2 Zásady určování měřítek pro vyhledání pachatele vraždy

Základem veškerého systematického a organizovaného pátrání vyšetřovatelů po pachateli série vražd se sexuální motivací byla měřítko, kterým měl hledaný pachatel odpovídat. Po dopadení Václava Mrázka se ukázalo, že s výjimkou jediného bodu byla všechna předem stanovená měřítko správná a Mrázek jim plně odpovídal.

Určení měřítek pachatele je tak jednou z nejzákladnějších zásad kriminální taktiky, jelikož není možné dopadnout pachatele kteréhokoliv určitého činu, pokud o něm není

²⁰⁷ Ibidem.

²⁰⁸ KRAUS, P. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory*. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 517.

alespoň něco známo. Ve všeobecném smyslu jsou takovými měřítky např. daktyloskopické stopy, popis pachatele, představa nástrojů použitých k provedení činu, popis odcizených věcí a podobné okolnosti.²⁰⁹ Stanovením takových měřítek se zužuje okruh podezřelých osob jen na ty, které jim odpovídají.

Všechny zásady určování měřítek u vražd, kterým musí pachatel všeobecně odpovídat, se v plném rozsahu týkají i případů vražd se sexuální motivací. Situace však v těchto případech bývá ztížena právě zvláštnostmi takové vraždy, z nichž se na první místo řadí pudový ráz pachatelova jednání. Jedním (a nikoliv bezvýznamným) důsledkem této zvláštnosti je, že pachatel vraždí člověka, ke kterému nemá zpravidla vůbec žádný vztah; zavraždil by kohokoliv jiného, kdyby se mu k tomu naskytla stejně vhodná příležitost. Tím se vražda se sexuální motivací ostře liší od všech jinak motivovaných případů vražd, s výjimkou některých ojedinělých vražd loupežných. Ve všech ostatních případech vraždí pachatel z určitých důvodů a určitou (zpravidla jemu známou) osobu. U vražd se sexuální motivací tak odpadá jeden z nejvýznamnějších ukazatelů pro určování měřítek pachatele a pro pátrání po něm. Zvláště důležité je proto určit co nejvíce ostatních (např. tělesných) vlastností pachatele, dále pak jeho vztah k místu a místní znalost podle: (i) směru příchodu na místo činu, (ii) odchodu z něj, (iii) počínání na něm. Podle všeho uvedeného se poté vymezí okruh pachatelova bydliště, případně místa zaměstnání, a to zejména tehdy, jde-li o sérii vražd provedených nepochybně jediným pachatelem, jako tomu bylo u Mrázka.

V případě Václava Mrázka bylo určování měřítek pro pátrání velice svízelné, neboť jím spáchané činy, z nichž se při pátrání vycházelo, provedl vesměs ve volném terénu, tudíž mnohé stopy byly povětrnostními vlivy zahlazeny ještě před objevením mrtvých těl obětí.²¹⁰

4.2.3 Série vražd se sexuální motivací provedená pistolí „Walther“

Václav Mrázek svoji sérii vražd spáchal v letech 1951–1955. Celý případ označovaný názvem „Bronislava“ tvoří tyto činy:

- a) vražda Bronislavy P. spáchaná 16. 9. 1951 u Jirkova, okr. Chomutov;
- b) pokus vraždy Eleny M. spáchaný 1. 6. 1952 u Přechápel, okr. Chomutov;
- c) vražda Marie D. spáchaná 2. 6. 1952 u Přechápel, okr. Chomutov;

²⁰⁹ Ibidem.

²¹⁰ Ibidem, s. 519.

- d) vražda Jiřiny H. spáchaná 14. 7. 1954 u Černic, okr. Litvínov;
 e) vraždy Libuše D. a Karla T. spáchané 9. 8. 1955 okr. Chomutov.

Že jde o činy spáchané jediným pachatelem se dalo usoudit hlavně podle toho, že vražednou zbraní byla ve všech případech pistole ráže 7,65 mm, značky Walther, model 3 nebo 4. Souvislosti mezi činy nasvědčovala řada dalších okolností, především způsobu provedení jednotlivých vražd. Poznatky získávané postupně z každého jednotlivého případu vytvořily pak souhrnný podklad pro stanovení měřítek, jimž musel pachatel dostatečně odpovídat.²¹¹

PŘEHLEDNÉ VYHODNOCENÍ PŘÍPADŮ SERIE VRAŽD SPÁCHANÝCH PÍSTOLÍ WALTHER ráže 7,65 mm.

	a	b	c	d	e
Datum	16. 9. 1951	1. 6. 1952	2. 6. 1952	14. 7. 1954	9. 8. 1955
Den v týdnu	Neděle	Neděle – Pondělí (svátek)		Středa	Úterý
Doba činu	Kolem 19,45 hod.	Asi 23,45 hod.	Asi 0,35 hod.	18.20 – 18.45	Asi 20,50 hod.
Počasí v místě činu	Nezjišťováno	Nedlouho před bouřkou; asi v 0,30 hod. se počalo blýskat, těsně po vraždě se spustil prudký liják trvající asi ½ hodiny a pak ještě slabě přšelo		Pod mrakem, teplo – dusno; v noci po vraždě přšelo	Proměnlivo, dusno – večer před vraždou slabě přšelo, po vraždě již ne
Poškození	Bronislava P.	Elena M.	Marie D.	Jiřina H.	Libuše D. a Karel T.
Bydliště	Ervénice	Přečápy	Údlice	Černice	Chomutov
Zaměstnání	V domácnosti	Jeřábnice VTGK	Prodáv. v Jednotě v Údlicích	Studentka-brigádnice	Pošt. doručovatel. Tech. úředník
Stáří	32 (zdánlivě mladší)	22	15 ³ / ₄ (zdánlivě starší)	17	19 26
Vzhled poškozených	150 cm vysoká, drobná, světlavá, hezká a upravená	155 cm vysoká, drobná až hubená, tmavovlasá, neupravená	147 cm vysoká, na svůj věk tělesně vyspělá, plnoštíhlá, světlavá, hezká	145 cm vysoká, dosti vyspělá, štíhlá, hnědovlasá, hezká, obleč. po domácku	162 cm vysoká, štíhlá, hnědovlasá, vzhledná, vysoký a fyzicky silný
Místo činu	Státní silnice mezi Jirkovem a Kyjicemi 200 m před mlýnem v osadě Újezd	Okresní silnice mezi Přečápy a Nezabylicemi (osada Seník) 214 m před prvním domem v Přečápech	Přečápy a Nezabylicemi (osada Seník) 111 m od prvního domu v Přečápech	Cesta pro pěší mezi Černicemi a Hor. Jiřetínem asi 500 m od Černic	Okresní silnice mezi Chomutovem a Březencem asi 1200 m od okraje Chomutova (v okolí obydlené samoty)
Charakteristika místa činu	Komunikace v otevřeném terénu s řídkým stromořadím; úsek Jirkov-Kyjice 1300 m	Silnice v otevřeném terénu s řídkým stromořadím po obou stranách Úsek Přečápy – Seník je 470 m dlouhý		Okraj řídkého lesíku – přehledné místo i ze značné vzdálenosti	Komunikace ve volném terénu, ale v místě činu zařiznutá do terénní vlny vysoké 150–250 cm
Situace v době činu	Značné šero, frekvence slabá, v okolí se zdržovaly jednotlivé osoby.	Úplná tma Velmi slabá frekvence, ale asi za 20 min. po činu zesílila	Úplná tma Po půlnoci silná frekvence, během půlhodiny prošlo 30–40 pěších, projela 2 auta, motocykly cyklisté Poškozená šla poslední	Jasný den Do 18.00 hod. v okruhu asi 100 m kolem místa činu velmi živá frekvence; později již jen ojedinelí chodci v širším okolí	Úplná tma Nedlouho před činem dosti čilá frekvence motocyklistů, cyklistů a pěších Krátce po činu se po silnici rovněž pohybovali 2 cyklisté
Kdy a kde byli poškození viděni naposledy	Asi 10 min. před vraždou u autobusové zastávky na okraji Jirkova	/.	Asi 2 min. před vraždou na křižovatce u Seníka	Asi 10–30 min. před vraždou na okraji Černic směrem k lesíku	Asi 1 hod. před vraždou na silnici poblíže Chomutova
Situace, za níž došlo k činu	Šla pěšky z Jirkova do Ervénice Cesta byla náhodná	Šla pěšky od zábavy v Kořenci domů Mohla být sledována	Šla pěšky od zábavy v Kořenci domů Cesta byla náhodná	Šla pěšky na trávu a snad opožděně na schůzku do lesíka. O cestě mohl někdo předem vědět	Procházeli se delší dobu po silnici mezi Chomutovem a Březencem. Mohli být pozorováni, ale o jejich schůzce předem nikdo nevěděl
Místo nálezů mrtvol	Říčka (potok) asi 100 m od místa činu na silnici	/.	Okraj vojtěškového pole asi 22 m od místa činu na silnici	Houštím porostlý pahorek vzdálený od místa činu na pěšině asi 100 m	Okraj obilního pole asi 50 m od místa činu na silnici Škarpka těsně u místa činu

²¹¹ KRAUS, P. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory*. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 520.

	a	b	c	d	e	
Poloha mrtvoly	Ve vodě, na zádech, hlavu proti proudu. Nohy nataženy, pravá paže podél těla, levá skrčena přes obličej	./.	Na zádech, paže mírně vzpřížené, nohy volně nataženy a roztaženy	Na zádech, pravá paže volně natažena, levá přes obličej. Nohy roztaženy, pravá napjatá, levá skrčena a vychýlena vlevo	Na zádech, nohy mírně roztaženy a pokrčeny; paže rozpaženy	Na bříše tváří k zemi (není důležité)
Popis zranění	Průstřel břicha u pravého kyčle, výstřel pravou pažou; výstřel nad levou lopatkou, výstřel pod pravou lopatkou; výstřel v zátylí - projektil zůstal	Průstřel levé části límce zepředu; průstřel pláště na lopatkách	Vstřel do pravého ramene, střela nalezena v dutině hrudní. Se strany	Vstřel v levé tváři vedle kořene nosu - průstřel mozku - výstřel v týlní kosti. Ze předu	Vstřel u dolního okraje pravé lopatky; ze zadu	Vstřel v pravém rameni, průstřel pravé ruky. Ze zadu.
Jiné stopy na mrtvole	Různé oděrky	./.	Oděrky od vlečení. Na bříše 2 měkké řezné rány ve tvaru kříže	Oděrky od vlečení	Oděrky od vlečení	./.
Stav oděvu zavražděných	Vysvělečena do naha kromě punčoch shrnutých ke kotníkům. Spodní kalhoty rozříznuty mezi nohavicemi a vzhůru k pasu. Ostatní oděv různě zpětrhán.	./.	Vysvělečena do naha kromě bot. Spodní kalhoty rozříznuty mezi nohavicemi a vzhůru k pasu. Kombine rozříznuto podélně vpředu, ramínka přetržena. Podprsenska rozříznuta uprostřed a rozhrnuta	Vysvělečena do naha kromě ponožek. Dvoje trenýrky staženy. Kombiné na zadní straně potrháno (od vlečení), jedno ramínko utrženo. U podprsensky utrženo ramínko a zapínání	Vysvělečena do naha kromě bot a podprsensky, vyhrnuté nad prsa. Dlouhé svrchní kalhoty staženy, spodní (trenýrky) rozříznuty v rozkroku. Svetr stažen částečně, jeden rukáv na paži navlečený. Podprsenska neporušena	Vše oblečeno a naležité upraveno
Umístění oděvních součástek u mrtvoly	Vše naházeno do vody v okolí mrtvoly	./.	Kalhotami a kombinem přikryt obličej. Paletem zakryta spodní část trupu. Podprsenska na ramenu, blůza vedle mrtvoly, sukne chybí. Jeden pár bot navíc na trupu mrtvoly	Obojmi trenýrkami přikryt obličej. Nepoškozená sukne mezi nohama mrtvoly. Podprsenska, tričko, kombiné a boty pohozeny vedle mrtvoly	Dlouhými kalhotami zakryt obličej. Trenýrky u levé nohy. Igelitová pláštěnka u mrtvoly Karla T.	
Věci, které se poškozeným ztratily	Náramkové hodinky, snubní prsten, přívěšek k řetízku na krk, penize	./.	Prstýnek s modrým kamenem, penize, sukne	Nákupní kabela	Nic	
Co z nich bylo nalezeno a kde	Nic	./.	Sukne - v Udlicích 5 km od místa činu	Kabela - v poli asi 300m od místa nalezu mrtvoly	./.	
Za jak dlouho byl čín objeven	Za 20 hodin	./.	Za 8 hodin	Za 20 hodin	Za 11 hodin	
Počet střelných ran a způsob střelby	3 střelné rány z bezprostřední blízkosti ze předu	2 střelné rány z bezprostřední blízkosti ze předu	1 střelná rána z bezprostřední blízkosti se strany	1, střelná rána z blízkosti ze předu	3-4 střelné rány ze vzdálenosti 80-150 cm. Ze zadu	

	a	b	c	d	e
Zkouška na sperma	Negativní		Zjištěno v pochvě	Zjištěno v pochvě	Zjištěno v pochvě a na ochlupení
Menstruace u oběti	Ano	Nezjišťováno	Ne	Ano	Ne
Zajištěné stopy	1 nábojnice a 1 střela	1 nábojnice	1 nábojnice a 1 střela	1 nábojnice, otisk boty	2 nábojnice a 3 střely. 1 náboj otisk boty sperma (kr. skup. B, A ₂ B) stopa nože na větvičkách
Údaje k osobě pachatele	Nezjištěn	Malý, slabý, poměrně mladý muž - prostovlasý, tmavé šaty - snad cyklista	Nezjištěn	Nezjištěn	Nezjištěn
Předpokládáný průběh činu	Napadena neočekávanou ranou do břicha; zraněna, snažila se utéci. Následujícími 2 výstřely zasažena do zad a do týla (smrtelná). Pachatel pak odvěkl mrtvolu se silnice za křovi a odtud pak dále přes louku 70 m daleko, kde ji u druhého potoka svlékl a zneužil	Napadena pachatelem, který vyskočil z temnoty a ihned vystřelil. Když se snažila skrýt se, byla zasažena na zádech. Když ji pachatel nic neudělal, manipuloval pistolí a pak řekl: Jdeš krávo! Sám odesel směrem k Senku	Napadena neočekávaně ranou vedenou ze strany, která měla smrtelný účinek. Pachatel pak odvěkl mrtvolu se silnice do vojtěškového pole 22 m daleko. Těhl ji za ramena nohama po zemi. Na místě mrtvolu svlékl a zneužil.	Napadena výstřelem, když byla tvář v tvář pachatelem. Smrt okamžitá. Pachatel odvěkl mrtvolu podél okraje lesa 140 m daleko na pahorek. Tam ji svlékl a zneužil	Napadení serií výstřelů ze zadu, když šel vedle sebe. Přesněji nelze určit. Mrtvolu Karla T. svalil pach. do škarpy na místě a pokrýl ji travou a větvičkami. Mrtvolu Libuše D. pak odvěkl po silnici 85 kroků daleko na vyvýšený břeh u silnice, tam ji obnažil a zneužil
Směr odchodu pachatele	Nezjištěn	Zůstal na místě	Přes Přechápy na Udlice, kde stopa končí	Nasilnici Černice - Horní Jiřetín	Nezjištěn

Tabulka 5: Přehledné vyhodnocení případů série vražd spáchaných Václavem Mrázkem²¹²

4.2.4 Odhalení a dopadení Václava Mrázka

Krátce k dobovému kontextu. Privilegovanou skupinou, o kterou se opíral komunistický režim, byla početná část dělnické třídy. Oproti ostatním dělnickým profesím byli především zvýhodněni průmysloví dělníci z hospodářských odvětví, které režim považoval za klíčové. Jednalo se primárně o hornický, hutnický,

²¹² Ibidem, s. 544-546.

strojírenský a stavební průmysl. Aby se režim mohl spolehnout na podporu ze strany dělnické třídy, ponechával dělnictvu řadu výhod. Životní úroveň dělnické třídy tak oproti předválečné době znatelně vzrostla.²¹³ „Dělníci požívali různé zásobovací výhody (vyšší přiděly potravinových lístků aj.). Mzdová preference dělníků v těžkém průmyslu mnohdy převyšovala mzdy ředitelů závodů, univerzitních profesorů, mistrů a lékařů.“²¹⁴

Před dopadením Václava Mrázka dosáhl celkový počet dělnictva v Československu dva a čtvrt milionu obyvatel.²¹⁵ Během dopadení byl Mrázek zaměstnán v dole Nejedlý I. v Libušíně, okr. Slaný jako tzv. „lázeňský“ – tedy pracovník, který má za povinnost (mimo jiné) též pečovat o pořádek v šatnách horníků. Přestože Mrázek pobíral nadstandardní příjem a požíval řady výhod dělnické třídy, povaha delikventa ho vedla k tomu, že si již od mládí přivydělával drobnými krádežemi. Toto jeho jednání vedlo také k jeho dopadení.

V neděli dne 17. března 1957 dopoledne přišel do šatny neočekávaně jistý havíř, který musel pro zranění opustit své pracoviště, a přistihl Mrázka, když právě prohledával kapsy jednoho v šatně pověšených oděvů. Mrázek se ho snažil uprosit, aby věc nehlásil, ale havíř přesto vše ihned oznámil.²¹⁶

O případu bylo vyrozuměno O-VB Slaný a asi za 4 hodiny poté, co byl Mrázek přistižen při krádeži, byl zadržen a dopraven na O-VB Slaný. Do té doby se zdržoval na svém pracovišti a nebyl střežen. Při výslechu se Mrázek přiznal k několika malým krádežím na pracovišti, byl však uvržen do předběžné vazby, protože v šatně dolu Nejedlý I. bylo již předtím spácháno několik krádeží, při nichž byly kromě peněz odcizeny i různé cenné identifikovatelné věci jako např. hodinky, peněženky apod. Za účelem pátrání po těchto odcizených věcech byla v pondělí dne 18. 3. 1957 provedena orgány O-VB Slaný domovní prohlídka v jeho bytě v Kladně – Kročehlavech.

Při této prohlídce byl nalezen strojek na stříhání vlasů, který mohl pocházet z případu vraždy Alžběty B. ve Svinařově, o jehož původu nebyla Mrázkova družka schopna uvést něco bližšího. Proto byla prohlídka přerušena a pracovníci O-VB Slaný odešli na O-VB Kladno (které je blíž), aby odtud podali hlášení SVB Praha. Při jednání

²¹³ RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 133. ISBN 978-80-245-1696-7.

²¹⁴ Cit. z ibidem, s. 133.

²¹⁵ Ibidem, s. 132

²¹⁶ KRAUS, Pavel. Kriminologický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 556.

s pracovníky O-VB Kladno vyšlo najevo, že na sídlišti 9. května, kde Mrázek bydlí, bylo během doby provedeno množství krádeží nezjištěným pachatelem a že by se mohlo jednat právě o Mrázka. Pokračování přerušené domovní prohlídky v Mrázkově bytě se proto navíc zúčastnili ještě pracovníci O-VB Kladno.

Mezitím odjeli jiní pracovníci O-VB Kladno za manželem zavražděné Alžběty B., který byl v té době náhodou v Poděbradech na návštěvě své dcery, aby mu předložili k agnoskaci u Mrázka zabavený strojek na vlasy. Kromě toho podali pracovníci SVB Praha hlášení o situaci na HS-VB a žádali o prověření Václava Mrázka podle archivních spisových materiálů. Z nich vyšlo najevo, že Mrázek byl již v roce 1949 stíhán pro krádeže v Chomutově, kde v té době žil, a že se jeho popis plně shoduje s popisem pachatele série vražd na Chomutovsku. Na tyto okolnosti byli pracovníci SVB Praha upozorněni s tím, aby se při domovní prohlídce zaměřili také na hledání pistole Walther. Přibližně v téže době však byla pistole již nalezena ve sklepě patřícímu k Mrázkově bytu, a to ukrytá pod hoblicí a zabalená ve staré čepici. O nález pistole, která značkou a popisem plně odpovídala té, jež měla být podle dřívějšího zjištění VTO HS-VB vražednou zbraní v případě série vražd (jak byla popsána v orientačním dopise), byla proto okamžitě vyrozuměna HS-VB. Kolem půlnoci z 18. na 19. 3. 1957 zjistil expert VTO HS-VB, jehož rukama prošly během posledních let již desítky pistolí považovaných za vražednou zbraň k případu dané série, že zbraň Walther modelu 4, ráže 7,65 mm, zabavená u Václava Mrázka, je nepochybně totožná s onou tak dlouho hledanou. Byl to okamžik bezmála historický.

Ráno dne 19. 3. 1957 byl Mrázek eskortován do Prahy a zároveň se započalo s pracemi, jejichž cílem bylo shromáždit důkazy, že právě Václav Mrázek je pachatelem série vražd.²¹⁷ Samotný nález zbraně v jeho sklepě nebyl totiž za dané situace důkazem, neboť zatím nebylo prokázáno, že ji měl v držení i v době vražd. Nebylo možné ani vyloučit, že ji Mrázek vzal do úschovy, nebo že ji dokonce našel, či by mohl takové tvrzení použít jako výmluvu. Bez argumentů, kterými by se dala taková eventuální výmluva rázně vyvrátit, nebylo možné přistoupit k výslechu Mrázka k věci, a proto byl první den vyslechnut jen ke své osobě, aby bylo získáno co nejvíce podrobností o jeho stycích, přátelích, známých, příbuzných a podobných osobách, od nichž by se daly získat další potřebné informace. Po dvou dnech byly již získány poznatky, které nasvědčovaly tomu, že je Mrázek s největší pravděpodobností pachatelem série vražd.

²¹⁷ KRAUS, Pavel. Kriminologický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 557.

Mimo jiné bylo zjištěno, že nemá ani na jediný případ alibi a že se až do konce roku 1956 zdržoval v Chomutově, odkud se z nevysvětlitelných důvodů náhle odstěhoval na Kladno. Bylo prokazatelně zjištěno, že spáchal vraždu Alžběty B. ve Svinařově, jelikož strojek na vlasy byl manželem zavražděné s určitostí poznán a z daktyloskopických stop zajištěných na místě činu byly dvě identifikovány jako jeho.

Dne 21. 3. 1957 bylo tedy přikročeno k provedení jeho výslechu, a to za přítomnosti pouze dvou s případem dokonale seznámených pracovníků, neboť účastí většího počtu vyslychajících nebo i jen přihlížejících osob se mohla narušit předem promyšlená a připravená taktika výslechu. Proto kromě vyslychajících pracovníků nevstoupila do místnosti, kde se výslech po dobu několika hodin konal, ani jediná další osoba. Na základě poznatků získaných z předchozího jednání s Mrázkem (i z informací různých osob k jeho osobě) byla pro výslech zvolena taktika co nejjemnějšího jednání s vyslychaným. Výslech probíhal za použití téměř přesvědčovacích metod, působících na jeho citovou stránku, bez jakéhokoli „ostřejšího“ slova nebo tónu ze strany vyslychajících.

Mrázek byl nejprve vyzván, aby se sám rozhovořil o své trestné činnosti, přičemž se doznal k několika málo krádežím na pracovišti a k několika krádežím slepic a králíků. Poté byl dotázán na původ několika věcí u něj v bytě zabavených, o nichž již bylo zjištěno, že pocházejí z krádeží. Poté se ihned přešlo na vraždu Alžběty B. Po takovém náhlém obratu situace propukl Mrázek v pláč a počal se (celkem bez otázek) v úryvcích doznávat k vraždám spáchaných jeho zbraní, neboť zřejmě dospěl k názoru, že při domovní prohlídce byla zbraň nalezena. Když se pak po delší době uklidnil a společně s vyslychajícími povečeřel, počal již úplně klidně a se všemi podrobnostmi líčit jednotlivé vraždy v chronologickém sledu, počínaje vraždou Bronislavy P. spáchanou v roce 1951 u Jirkova. Působilo až překvapujícím dojmem, s jakou přesností dokázal Mrázek své činy líčit zcela spontánně a skoro bez otázek ze strany vyslychajících. Otázky byly kladeny jen tam, kde bylo třeba dopodrobna upřesnit některý takticky důležitý moment, kterému on sám ze svého hlediska nepřikládal význam. Jednalo se např. o počet vystřelených ran, o směr střelby, o popis terénu, o podrobný popis oděvu oběti atp. Mrázekova výpověď byla tak přesvědčivá, že již nemohlo být ani nejmenších pochyb o tom, že je skutečným pachatelem série vražd. Uvedl také, že pistoli koupil v r. 1951 od svého přítele Václava Č., který toto tvrzení při výslechu potvrdil.²¹⁸

Tím byl případ série ozbrojených vražd se sexuální motivací prakticky objasněn. Další vyšetřování se zaměřilo jednak na náležitou dokumentaci jeho doznání, upřesnění vražedných pohnutek a některých podrobností důležitých jednak pro posouzení skutkové podstaty jeho činů z právního hlediska, jednak na objasnění jeho další velice rozsáhlé trestné činnosti. Vraždy totiž nebyly jedinou ani co do početnosti nejrozsáhlejší součástí jeho trestné činnosti. Částečně sám, částečně za spoluúčasti svého bratra Karla spáchal totiž na Chomutovsku, Kladensku a jinde množství krádeží všeho druhu, počínaje krádežemi na koupališti a vloupáním do prodejen konče. Sám pak provedl ještě další činy ze sexuálních pohnutek.

Až do dopadení Mrázka nebyly ovšem zřejmé podrobnosti motivace jeho trestných činů, ale ty Mrázek sám vysvětlil a vylíčil velmi přesvědčivě a věrně. Nikterak se totiž netajil tím, že jeho trestná činnost má své kořeny v jeho pohlavní úchylce, i když si toho není sám plně vědom.²¹⁹ Vysvětloval své pocity a potíže, které předcházely provedení každého jeho smilného trestného činu vč. úlevy, kterou pocítil po jeho spáchání. Líčil,

²¹⁸ KRAUS, Pavel. Kriminologický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 557.

²¹⁹ Ibidem, s. 564.

jak jej v určité době přestal uspokojovat pohlavní styk se ženami, ačkoliv k němu měl dostatek příležitostí. Přestalo jej uspokojovat i onanování. Hledal také ukojení ve styku se zvířaty (hlavně ovce a kozami). Zároveň však měl nutkání dosáhnout pohlavního styku za použití násilí vůči ženě. Na tuto myšlenku jej snad přivedla pornografická literatura, kterou hojně četl, a zážitky z orgií, kterých se zúčastnil v době své činnosti ve strážním oddíle transportů akce UNRRA do zahraničí. Nešlo mu tedy o to dosáhnout povolenosti ženy k pohlavnímu styku třeba i násilím (jak tomu je u většiny případů znásilnění), nýbrž o to, aby se násilím zmocnil ženy. Násilí je v tomto případě tedy součástí pohlavního ukojení. To samo již dodává jeho činům (hlavně vraždám) ráz typického činu z vlnosti. Vedle toho se však u něj projevují znaky nekrofilie. Sám totiž uvedl, že jej velice uspokojoval pohlavní styk s mrtvolou a že se dokonce pokoušel, leč marně, vniknout do márnice, kde ležela ženská mrtvola. To vše dokazuje, že jde o člověka obzvláště pohlavně abnormálního, jak konečně vyplývá i z jeho líčení subjektivních dojmů.²²⁰

Velmi barvitě líčil Mrázek své pocity před vraždou Bronislavy P.: „Cestou jsem potkával mladé ženy a pojednou jsem počal pociťovat silné pohlavní vzrušení, které se mi již před tím projevovalo návaly krve do hlavy a později bolestmi hlavy.“²²¹ Když poté spatřil proti němu po silnici jdoucí ženu – Bronislavu P. – jeho vzrušení se ještě zvýšilo: „Začala mě silně bolet hlava, nervy mi silně pracovaly a vtom jsem musel vystřelit. Prostě to byla ta myšlenka tu ženu dostat výstřelem. Při první ráně jsem ani nevěděl, jak jsem vystřelil. Teprve při dalších ranách jsem věděl, že ženu střílím proto, abych rychle, bez přemlouvání dosáhl pohlavního styku při jejím bezvládném stavu ... Střelba do ženy mě ještě více pohlavně vzrušila, a právě tak i její zhroucení a pád na zem ...“²²²

Nic nemůže přesněji vyjádřit vražedné pohnutky sadisty než právě tato autentická slova Mrázkovy výpovědi. Z nich zcela zřetelně vyplývá, že neměl v úmyslu zavraždit ženu proto, aby si pouze opatřil příležitost k pohlavnímu styku, ale že již samo vraždění jej vzrušovalo.

Je však pozoruhodné, že ač byl Mrázek sexuálně abnormální, neprojevovalo se to vůbec v jeho běžném životě, nebo dokonce spíše v opačném směru, než by se dalo předpokládat. S výjimkou období, která strávil ve strážním oddíle, se u něj neprojevovaly

²²⁰ KRAUS, Pavel. Kriminologický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. 1/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 566.

²²¹ Cit. z ibidem, s. 566.

²²² Cit. z ibidem, s. 566.

nikdy sklony k nenormálnímu nebo nadměrnému pohlavnímu obcování, zejména pak ne v době, kdy provedl většinu vražd a jiných trestných činů se sexuální motivací. Ženy, které s ním v té době udržovaly pohlavní styky, se o něm vyjádřily jako o velmi střídmém, snad dokonce až chladném a apatickém milenci. Jedna dokonce vyslovila domněnku, že snad byl impotentní. Nikdy se u něj neobjevily snahy o výstřednosti v pohlavním styku, které se občas projevují právě u lidí přesycených sexuálním životem. Ve styku se svými milenkami neprojevil nikdy ani náznak toho, co bylo tak výrazné a příznačné pro jeho trestnou činnost sexuálního rázu: násilí a sadistické sklony. Právě naopak, vyznačoval se jemným chováním k ženám, takže budil dojem člověka ostýchavého až stydlivého.²²³

4.2.5 Soudně balistická expertiza v případě Václava Mrázka

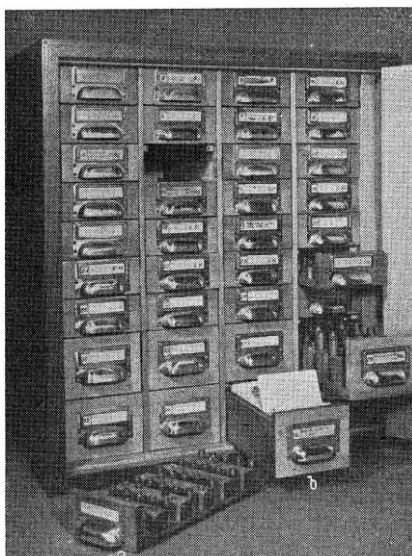
Chomutovský případ (jak byl běžně označován) se opakovanými vraždami vymykal z rámce i těch nejtěžších trestných činů. To bylo také důvodem, proč byl kladen zvláštní důraz na zkoumání a vyhodnocování všech stop, zajištěných v souvislosti s tímto případem, zejména stop střelných zbraní.

U HS VB-VTO v oddělení mechanoskopie, která v sobě zahrnuje i expertizu střelných zbraní, se nacházela ústřední sbírka nábojnic a střel, zajištěných na místech neobjasněných trestných činů na celém území Československa. Sběrka byla založena po revoluci v roce 1945. Do doby Mrázkových případů v ní bylo uloženo několik stovek nábojnic a střel všech ráží a typů, počínaje nábojnicemi a olověnými střelami pro malorážky ráže 5,6 mm a konče nábojnicemi ráže 45, tj. 11,5 mm. Mnohé nábojnice a střely z této sbírky byly již identifikované a vyřazené, ale některé stále čekaly na „svoji“ zbraň, která je vystřelila.

Nábojnice a střely byly ukládány do speciální skříňky, viz obrázek níže, do zásuvek podle ráže a typu.²²⁴

²²³ KRAUS, Pavel. Kriminologický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. 1/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 567.

²²⁴ ŠKORNIČKA, J. Kriminologický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. 1/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 715.

Obrázek 8: Sbírnka nábojnic a střel z místa neobjasněných trestných činů²²⁵

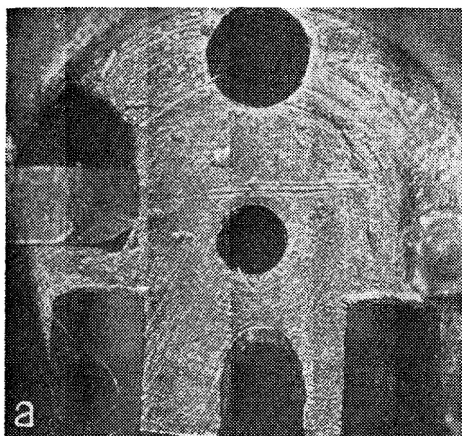
Každá nábojnice, střela, náboj nalezený na místě činu – všechny jsou podrobeny důkladnému optickému zkoumání, příp. i zkoumání chemickému. Zjišťuje se jejich ráže, typ a zvláště pak druh zbraně, ze které byly vystřeleny, tj. zda jde o revolver, pistoli, samopal nebo jinou zbraň, a je-li to možné, i tovární značka této zbraně. Nábojnice jsou pak porovnávány s nábojnicemi a střelami již uloženými ve sbírce za tím účelem, aby se zjistilo, zda tu není již některá nábojnice nebo střela, která byla vystřelena z téže zbraně. Chemickým zkoumáním se pak zjišťuje, pokud je to možné, doba, kdy byla nábojnice nebo střela vystřelena. Nejobtížnější je správně stanovit zbraň, která byla v daném případě použita. Jde v podstatě o provádění druhové identifikace, která se běžně označovala jako „typování“.

Typování se provádí podle tvaru stop, jejich velikosti a vzájemného umístění na nábojnici – tj. stop zápalníku, vytahovače a vyhazovače nábojnic, návěštného kolíčku, hrany nábojové komory aj. Jsou-li tyto stopy vyznačeny zřetelně a mají-li své charakteristické tvary a velikost, pak lze v některých případech (téměř se stoprocentní jistotou) správně typovat použitou zbraň. Avšak ve většině případů tomu tak není.²²⁶

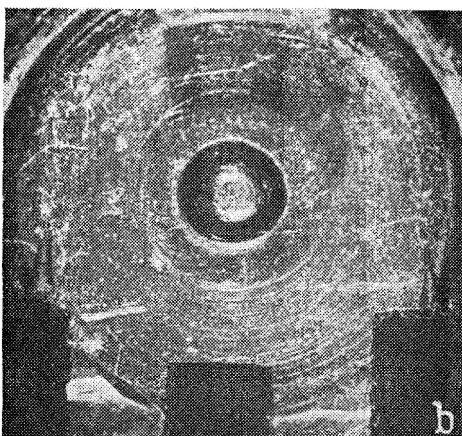
²²⁵ Ibidem.

²²⁶ Ibidem, s. 716.

Na obrázcích níže jsou fotografie lůžek pro dna nábojnic, vrcholků zápalníků, vyhazovačů a hran nábojových komor čtyř pistolí ráže 7,65 mm, a to: československé pistole značky ČZ, italské pistole značky Beretta, německé pistole Sauer a další německé pistole Walther. Povšimněte si, jak se vzájemné uspořádání součástek a rovněž jejich tvary nápadně liší.

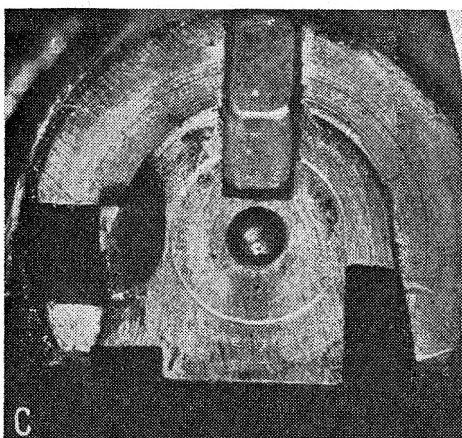
Obrázek 9: Lůžka pro dno nábojnice pistolí ČZ²²⁷

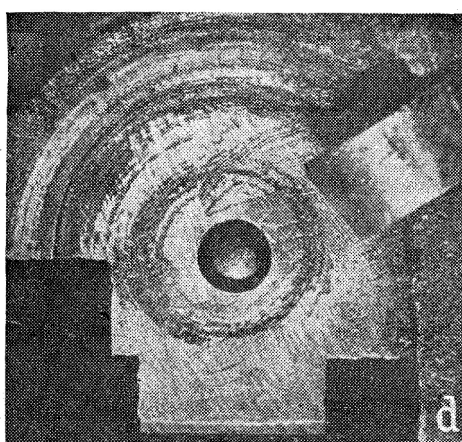
Obrázek 10: Lůžka pro dno nábojnice pistolí Beretta²²⁸

²²⁷ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. 1/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 717.

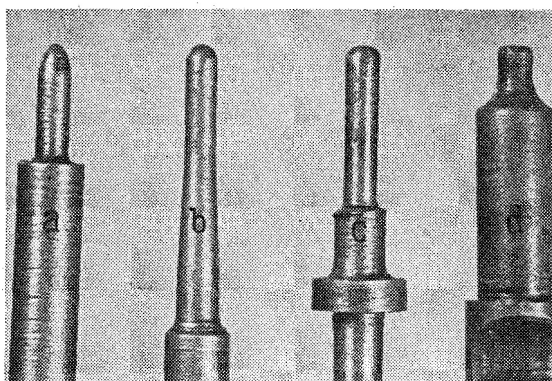
²²⁸ Ibidem.

Obrázek 11: Lůžka pro dno nábojnice pistolí Sauer²²⁹

Obrázek 12: Lůžka pro dno nábojnice pistolí Walther²³⁰

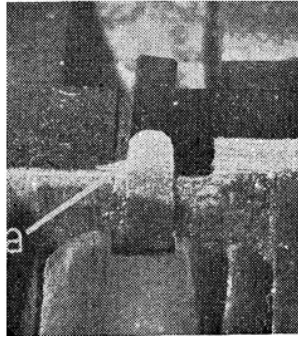

Obrázek 13: Zápalek pistolí: a) ČZ, b) Sauer, c) Walther, d) Beretta²³¹

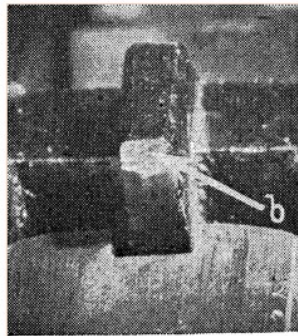
²²⁹ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. 1/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 717.

²³⁰ Ibidem.

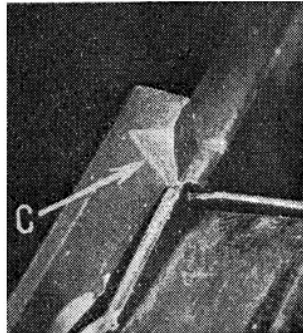
²³¹ Ibidem.

Obrázek 14: Vyhazovač nábojnic pistole ČZ²³²

Obrázek 15: Vyhazovač nábojnic pistole: Beretta²³³

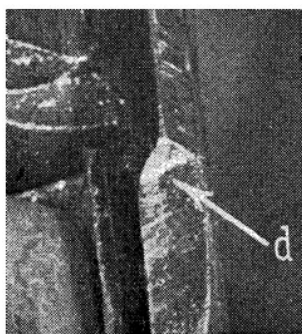

Obrázek 16: Vyhazovač nábojnic pistole Sauer²³⁴

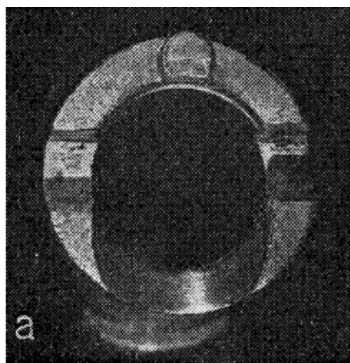
²³² ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. 1/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 717.

²³³ *Ibidem*.

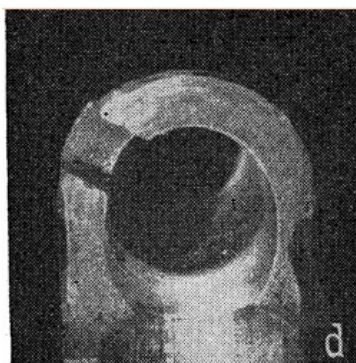
²³⁴ *Ibidem*.

Obrázek 17: Vyhazovač nábojnic pistole Walther²³⁵

Obrázek 18: Nábojová komora pistole ČZ²³⁶

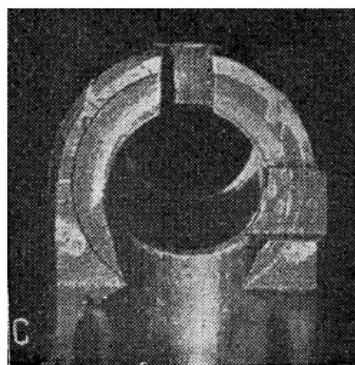

Obrázek 19: Nábojová komora pistole Beretta²³⁷

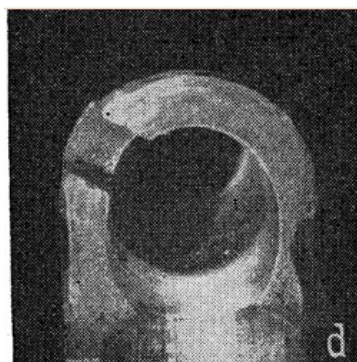
²³⁵ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. 1/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 718.

²³⁶ *Ibidem*.

²³⁷ *Ibidem*.

Obrázek 20: Nábojová komora pistole Sauer²³⁸

Obrázek 21: Nábojová komora pistole Walther²³⁹

Tato odlišnost tvaru a uspořádání součástek zbraně se přenáší při výstřelu v důsledku značného tlaku plynů na nábojnici. Jsou-li tyto stopy dobře vyznačeny, není žádný problém (i pro méně zkušeného experta) správně typovat použitou zbraň. Toto typování také značně usnadňují stopy na střele, pokud byla zajištěna současně s nábojnici. Bylo známo, že kulové zbraně mají hlavně drážkovité stopy – rýhování pozůstávající z polí a drážek s otáčivým směrem doleva, nebo doprava, čímž tvoří zákrut, kterým je dána střele rotace kolem její podélné osy. U některých typů zbraní jsou mnohdy velmi odlišné znaky spočívající v: (i) počtu polí, jejich šířce a výšce, (ii) směru závitů, (iii) úhlu stoupání závitů.

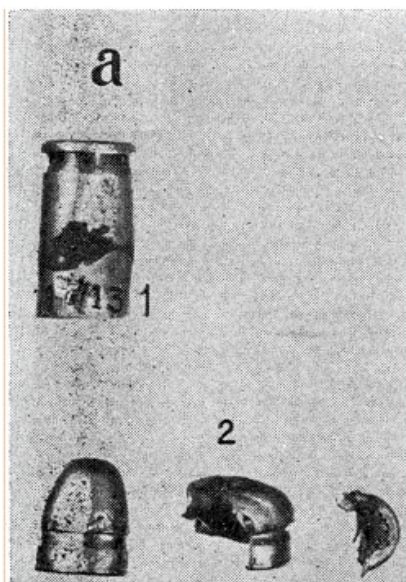
Naproti tomu některé okolnosti znemožňují správné a jednoznačné typování použité zbraně. Jsou to především různé typy pistolí, které mají uspořádání mechanismu úplně nebo téměř shodné, a rovněž tvar i velikost jejich součástek se podstatně neliší. Takových typů pistolí zejména v menších rážích (6,35 a 7,65 mm), je celá řada. Příkladem může být uspořádání a tvar součástek československé pistole zn. DUO a belgické pistole zn. FN, mod. 1906, které se vůbec neliší. Rozdíl je jenom v opracování jejich součástek.

²³⁸ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. I/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 718.

²³⁹ *Ibidem*.

Tvar některých se opotřebením změní, či jsou některé součástky opravovány/upravovány, takže ztrácí svůj původní tvar. Velmi často jsou upravovány zápalníky tak, že jejich vrcholek je pilován do hrotu apod. Rovněž se stává, že některá součástka pistole je vyměněna, tj. pochází z pistole jiného typu a byla pro tuto zbraň přizpůsobena.

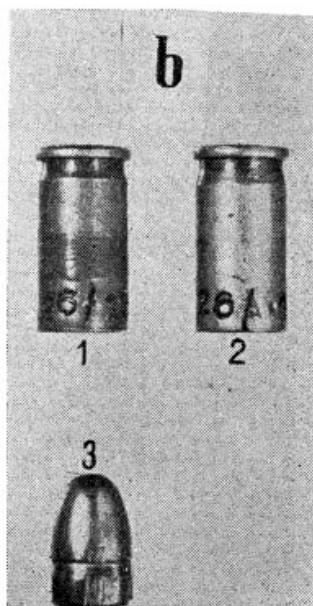
Ze série chomutovského případu byly nejdříve na expertizu poslány první nábojnice z případu vraždy Bronislavy P., spáchané dne 16. 9. 1951 u Jirkova. Již tehdy bylo na základě jedné zaslané střely a pláště druhé střely provedeno typování na zbraň značky Walther mod. 4, které bylo postupně potvrzováno hlavně podle stop na nábojnicích pocházejících z dalších chomutovských vražd. Jako další z této série byly zaslány ke zkoumání dvě nábojnice a jedna střela, nalezené na místě pokusu o vraždu Eleny M. a vraždy Marie D., spáchané dne 2. 6. 1953 u obce Přečáply, viz obrázky níže. Vzájemné porovnání nábojnic ukázalo, že nábojnice z těchto vražd byly vystřeleny z téže pistole jako nábojnice nalezená na místě vraždy Bronislavy P. u Jirkova, a to s největší pravděpodobností z pistole Walther mod. 4. V pořadí třetí ze série chomutovského případu byla zkoumána jedna nábojnice nalezená na místě vraždy Jiřiny H., spáchané dne 14. 7. 1954 u Černic. Poslední ze série případu byly zkoumány dvě nábojnice, tři střely a jeden ostrý náboj, nalezené na místě dvojnásobné vraždy Karla T. a Ludmily D., spáchané dne 9. 8. 1955 u Chomutova.²⁴⁰

Obrázek 22: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování vraždy Bronislavy P.²⁴¹

²⁴⁰ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. I/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 120.

²⁴¹ *Ibidem*, s. 721.

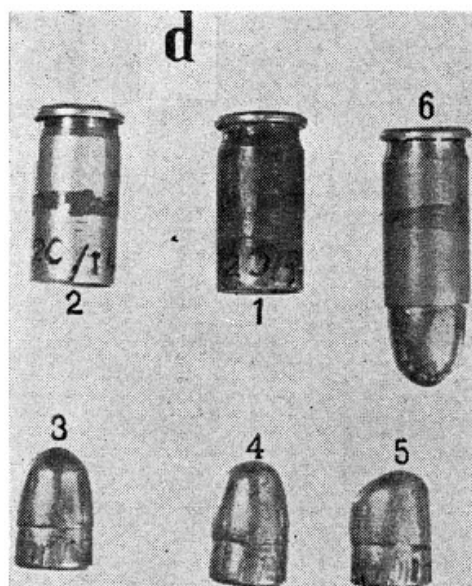
Obrázek 23: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování pokusu vraždy na Eleně M. a vraždy Marie D.²⁴²

Obrázek 24: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování vraždy Jiřiny H.²⁴³

²⁴² ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. I/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 721.

²⁴³ *Ibidem*, s. 721

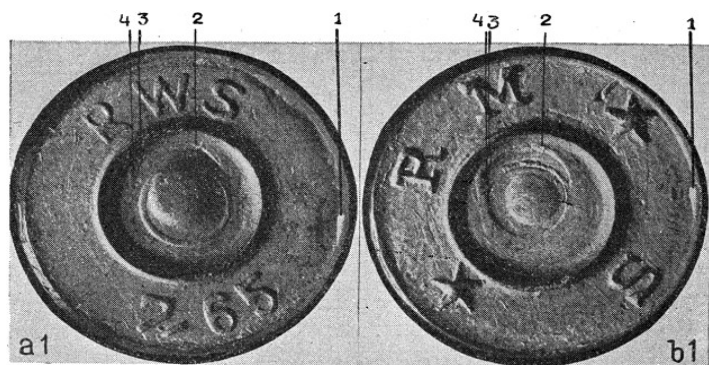
Obrázek 25: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování dvojnásobné vraždy Karla T. a Ludmily D.²⁴⁴

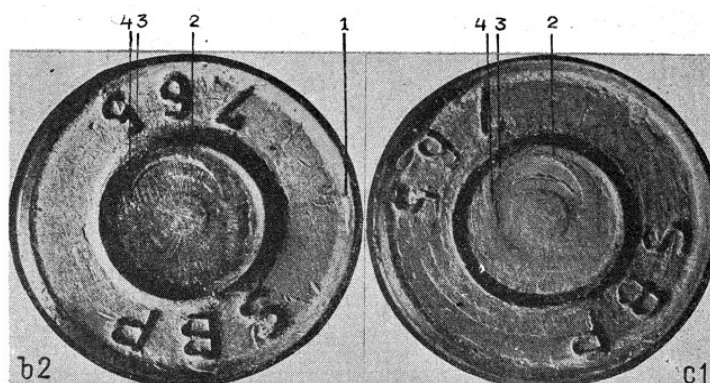
Obrázek 26: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování získané zkušební střelbou z pistole Václava Mrázka, tj. pistole Walther, mod. 4²⁴⁵

²⁴⁴ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. I/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 721.

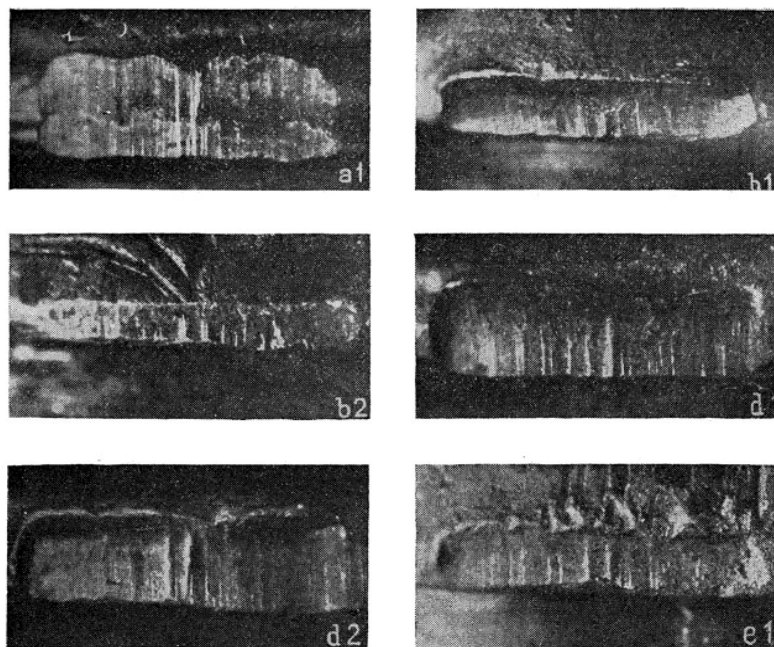
²⁴⁵ *Ibidem*, s. 721.

Obrázek 27: Makrofotografie dna nábojnic²⁴⁶

Obrázek 28: Makrofotografie dna nábojnic²⁴⁷

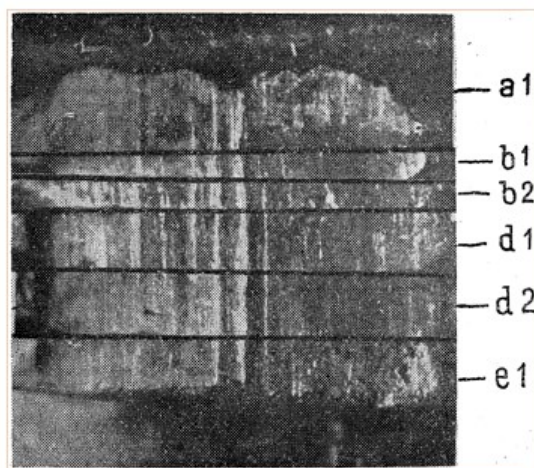

Obrázek 29: Makrofotografie sešinuté stopy na obrubě dna nábojnice²⁴⁸

²⁴⁶ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. 1/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 722.

²⁴⁷ Ibidem.

²⁴⁸ Ibidem, s. 724.

Obrázek 30: Vzájemné spojení makrofotografií sešinitých stop na obrubě dna nábojnic z předešlého snímku²⁴⁹

Obrázek 31: Tělo pistole Václava Mrázka, šipkou je označena hrana nábojové komory, která vytvářela sešinité stopy na obrubě dna nábojnic.²⁵⁰

²⁴⁹ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. I/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 722.

²⁵⁰ *Ibidem*.

Z typických znaků na nábojnících a střelách bylo možné jednoznačně usoudit, že všechny tyto nábojnice a střely byly vystřeleny z německé pistole Walther mod. 4., která patřila Mrázkovi.²⁵¹

Ve spojení s doznáním a všemi dalšími důkazy dostal proto Mrázek v konečném důsledku jako usvědčený pachatel chomutovských vražd trest smrti. Mrázek byl popraven v Pankrácké věznici 30. prosince 1957.²⁵²

4.3 Dvojnásobná vražda v Prokopském údolí

Trávit prázdniny v rodinném kruhu nebylo v socialistickém Československu chápáno jako ideální řešení. Pro tehdejší režim byla představa dětí a mladistvých trávících léto mimo dohled státních organizací nepřijatelná.²⁵³ „Obraz dítěte (pionýra) trávícího větší část prázdnin na dětském táboře, v organizovaném dětském kolektivu a za soustředěné výchovné péče vedoucích se stal vysněným ideálem.“²⁵⁴ Jelikož v 60. letech bylo na vytváření různých seskupení mladistvých nahlíženo jako na potenciálně nebezpečný úkaz, snažil se státní aparát zamezit neorganizovanému sdružování dětí i mladistvých. Sloučením zakázaných výchovných organizací (jako byl Orel, Junák aj.) vznikla v roce 1949 v Československu podle sovětského vzoru Pionýrská organizace ČSM, která měla pro děti a mládež především ideově výchovnou funkci a měla minimalizovat počty dětí vyskytujících se „na ulici“.²⁵⁵ Prázdninové aktivity nabízely pro děti a mladistvé také domy pionýrů, příměstské tábory či družiny mládeže, jelikož bylo obecně poukazováno na to: „že dítě je v létě mnohem více ohroženo náhodným, často i nepříznivým vlivem svého okolí.“²⁵⁶

Dvě čtrnáctileté dívky Jana Unčovská a Jarmila Kamenovová, nalezené mrtvé v pozdních večerních hodinách 8. července 1968 po celostátním pátrání u lesíka v Prokopském údolí, se vyhnuly snaze centrálně organizovat volný čas během prázdnin.

Děvčata se v ten den kolem 14. hodiny rozhodla, že si vyjdou na koupaliště v Prokopském údolí. Jana Unčovská i Jarmila Kamenovová bydlely v Jinonicích v ulici

²⁵¹ ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné odbory*. 1/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957, s. 725.

²⁵² STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005, s. 297. ISBN 80-86477-28-2.

²⁵³ KNAPÍK, J. a kol. *Mezi pionýrským šátkem a mopedem. Děti, mládež a socialismus v českých zemích 1948–1970*. Praha: Academia, 2018, s. 468. ISBN 978-80-200-2890-7.

²⁵⁴ Cit. z ibidem, s. 468.

²⁵⁵ Ibidem, s. 332.

²⁵⁶ Ibidem, s. 469.

Mezi Lány a naposledy byly viděny, jak jdou k lesu. Poté se stopa ztrácí. Rodiče byli poprvé znepokojeni kolem 20. hodiny večer, když se dívky nevracely domů. Hodinu poté byla zahájena místní pátrací akce. Teprve ve 23:30 našel mrtvá těla dívek jeden ze starších sourozenců a otec.

Oběti byly nalezeny u lesa zvaného Punčocha v příkrém srázu, kde se těla dívek zachytila o stromy a keře. Místem brutálního činu byl místní palouček. Pachatel své oběti vtáhl k okraji lesa, kde je táhl po zemi dalších asi 12 metrů a poté svrhl ze srázu. Jeden za svědků vypověděl, že kolem 16. hodiny slyšel osudné výstřely. Pražská veřejná bezpečnost nasadila na tuto akci všechny své síly. Zajímavostí toho dne také bylo, že během posledních 24 hodin zaznamenala VB v Praze dalších pět mrtvých: dva utopené ve Vltavě, dva usmrčené na vozovkách a jednu mrtvou stařenku v bytě.²⁵⁷

Po prvním ohledání shledal přivolaný lékař jako příčinu smrti střelnou zbraň. Zevní ohledání nenasvědčovalo, že by pachatel použil fyzické násilí. Na místo činu byla proto přivolána kriminální služba. Přestože byla na místě zajištěna řada stop jako například: (i) trasologická stopa, kudy pachatel vlekl zavražděné; (ii) nábojnice; (iii) kaluž krve; (iv) malé krevní kapky a otěry, nebyl pachatel vraždy dopaden přes 12 let. Tato skutečnost pochopitelně ovlivnila mediální obraz případu. Smrt obou mladých dívek šokovala širokou veřejnost, proto se informace o vyšetřování případu těšily mimořádnému zájmu obyvatelstva. Spekulovalo se, že dívky buď zavraždil ruský zběh nebo sovětský výsadkáři, které při manipulaci se zbraněmi a municí děvčata přistihli. Děvčata tak představovala potencionální hrozbu vyzrazení, protože dívky zastřelili.

Kriminalisté oproti tomu od samého začátku laborovali se třemi vyšetřovacími verzemi:

- Pachatel pochází z okruhu známých obou zavražděných dívek.
- Pachatelem by mohl být duševně chorý člověk nebo sadista, který na místě činu cíhal na náhodnou oběť.
- Pachatel je osoba s mimořádným zájmem o střelné zbraně, kterého dívky náhodně vyrušily.

²⁵⁷ *Večerní Praha*. XIV, č. 159, s. 1–2. Praha, 9. července 1968. Pozn. autora: *Večerní Praha* byla jedním z mála periodik v socialistickém Československu, které mělo i čtenářstvem velmi sledovanou „černou kroniku“, kde byly kriminální případy líčeny z dnešního pohledu v takřka bulvárním duchu. Tyto reportáže jsou zároveň velmi cenným pramenem pro dějiny kriminalistiky a sledování veřejného obrazu dobových krimi-případů.

Pitva následujícího dne prokázala, že na dívky bylo vystřeleno sedm smrtících ran. Rovněž byl vyloučen motiv sexuální či loupežné vraždy.²⁵⁸

Zajištěné stopy vyšetřovatelů, zejm. nábojnice nalezené na místě činu doplněné o balistické předpoklady trajektorie výstřelů, by se daly shrnout takto: „prvními projektily vystřelenými podle všeho z pistole ČZ – vzor 50, ráže 7,65 mm, zasáhl pachatel dívky ze střední vzdálenosti, tedy v okamžiku, kdy stál nedaleko polní stezky. Každá z obětí pak dostala zblízka ještě jednu ránu do hlavy. Po činu pachatel odtáhl těla k lesnímu svahu vroubenému hustým akátovým porostem a zde je na příhodném místě terénu svalil dolů, ve snaze oddálit nález mrtvých dívek i vyšetřování jejich vraždy“.²⁵⁹

Vyšetřování podobných případů však je v oblasti kriminalistiky velmi složité, neboť dvojnásobná vražda se stala v otevřeném terénu, kde je možný značný pohyb lidí. Na případu pracovalo 40 až 50 vyšetřovatelů, kteří se ze všeobecných pohledů probrali ke konkrétním závěrům. Mezitím se prověřilo 263 lidí, z nichž se 200 vyloučilo a zbylých 63 zůstalo v dalším podrobnějším vyšetřování. Dohromady se dávala věcná, písemná a fotografická dokumentace. Zdárně probíhalo i vylučování shodných zbraní, které připadaly v úvahu při vraždě.²⁶⁰ „Jsme toho názoru, že na dně síta by měl zůstat vrah,“ uvedl zástupce náčelníka pražské kriminálky major Václav Kocourek pro Večerní Prahu.²⁶¹

Po půl roce bezvýsledného vyšetřování dne 8. listopadu 1968 přerušili vyšetřovatelé trestní stíhání neznámého pachatele.

V roce 1974 však došlo k nečekanému zvratu, který vyšetřování opětovně obnovil. Dodnes neznámý ozbrojený pachatel dne 8. března 1974 v podvečerních hodinách přepadl pražskou poštu na Těšnově. Odnesl si 40.000 Kčs a uprchl, načež byl pronásledovaný příslušníky VB, z nichž jednoho (Jiřího Velíška) smrtelně poranil. Jelikož vražda policisty je zločin, který neodpouští žádný režim, už vůbec ne komunistický, rozjelo se masivní vyslýchání všech evidovaných mužů, kteří vlastní zbraň či měli v minulosti nelegálně drženou zbraň. Mezi nimi se ocitl i František Zenker, jediný podezřelý z výslechů, které se konaly ihned po vraždách dívek. Tehdy ale měl Zenker

²⁵⁸ MARKOVIČ, J. a V. ŠULC. *Lovec přízraků: Vraždy, které šokovaly republiku*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2014, s. 21-22. ISBN 978-80-7425-223-5.

²⁵⁹ MARKOVIČ, J. a V. ŠULC. *Lovec přízraků: Vraždy, které šokovaly republiku*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2014, s. 19. ISBN 978-80-7425-223-5.

²⁶⁰ *Večerní Praha*. XIV, č. 166. Praha, 17. července 1968.

²⁶¹ Cit. z ibidem.

dost silné alibi a domovní prohlídka nic nepřinesla.²⁶² Avšak po letech u výslechu ohledně přepadení pošty promluvil: „O Těšnově nic nevím. Zato vím něco o té střelbě v roce 1968 v Prokopském údolí...“²⁶³ Načež se užaslému vyšetřovateli doznal, že dívky tehdy zastřelil on. Toto své spontánní prohlášení viny spolu s vyšetřovatelem sepsal a podepsal. Vzhledem k tomu, že se jednalo o spontánní doznání bez zahájeného trestního řízení (bez vznesených obvinění vůči pachateli) a tedy i bez přítomnosti jeho obhájce, nemělo výslovné přiznání viny přílišnou hodnotu. Z procesního hlediska by bylo předmětné přiznání viny nerelevantní, pokud by podezřelý svou vinu pod tíhou hrozícího trestu odvolal. Dalšího dne proběhla rekonstrukce na místě činu, kde (jak se dalo předpokládat) Zenker po noci přemýšlení své doznání odvolal.

František Zenker ale neměl povahu anetického zabijáka, který by bezcitně vraždil. Cítil, že udělal hroznou věc a měl lidskou touhu se někomu svěřit. Zhruba dva týdny po vraždě dívek, tedy v červenci 1968, odcestoval do severních Čech za svou sestrou a jejím druhem Josefem Schmidtem. Ten vyzoroval, že je mladík nervózní a až příliš často chodí do domovní prádelny.²⁶⁴ „V příhodné chvíli jsem si prádelnu prohlédl a ve zdi jsem objevil uvolněnou cihlu. Za ní pak v otvoru ležela pistole. Byla to čezeta padesátka, ráže 7,65 milimetrů.“²⁶⁵ Večer v hospodě se od něj dozvěděl (i přes Zenkrovo výmluvné mlčení), že pachatelem dvojnásobné vraždy v Prokopském údolí, o kterém píšou všechny noviny, bude nejspíš on.

Schmidt promluvil až po letech, když za ním přijel vyšetřovatel Markovič. Dne 12. listopadu 1980 kriminální služba znovu zadržela Františka Zenkra. Vypovídal tentokrát bez vyhýbání. Tíha myšlenek tutlaných 12 let musela vynakládat na jeho psychiku neskutečný tlak. Uvedl, že osudného dne 8. 7. 1968 zatoužil vyzkoušet nelegálně získanou pistolí ČZ vzor 50, kterou koupil před několika dny. Vybral si vhodné místo ke střelbě, avšak neuvědomil si, že míří ve směru pěší cesty a také členitost zdejšího terénu. Obrovskou shodou náhod vystřelil v okamžiku, kdy Jana Učnovská vstoupila do střelné dráhy, načež se objevila i Kamenovová, kterou ze strachu z udání, neboť se všichni tři znali od vidění, zastřelil bez přemýšlení také.²⁶⁶

²⁶² MARKOVIČ, J. a V. ŠULC. *Lovec přízraků: Vraždy, které šokovaly republiku*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2014, s. 29 – 30. ISBN 978-80-7425-223-5.

²⁶³ Cit. z ibidem, s. 30.

²⁶⁴ MARKOVIČ, J. a V. ŠULC. *Lovec přízraků: Vraždy, které šokovaly republiku*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2014, s. 31 – 35. ISBN 978-80-7425-223-5.

²⁶⁵ Cit. z ibidem, s. 35.

²⁶⁶ Ibidem, s. 38.

„Se soudním lékařem profesorem Tesařem jsme také v Prokopském údolí udělali vyšetřovací pokus za pomoci figurín a špejlí, kterými jsme vyznačovali střelné kanály... po zásahu projektily z pistole,“ uvedl plukovník Markovič.²⁶⁷

²⁶⁷ Ibidem, s. 39. Pozn. autora: Vraždy střelnou zbraní byly v ČSSR páčány spíše výjimečně, neboť vlastnictví zbraní bylo zejména po roce 1948 přísně evidováno, kontrolováno a sledováno. V případě vraždy střelnou zbraní se tím tak velmi zužoval okruh pachatelů.

František Zenkr byl uznán vinným 16. července 1981 Městským soudem v Praze, s přihlédnutím k nízkému věku pachatele (v době činu mu bylo pouhých 18 let) ho soud odsoudil k patnácti letům odnětí svobody nepodmíněně. Po odvolání ze strany otce jedné z dívek dostal Zenker nový trest, a to pětadvacet let vězení.²⁶⁸

²⁶⁸ Ibidem, s. 40.

5. Závěr

Kriminalistika je obor, jehož rozvoj započal až v 19. století. Neznamená to však, že bychom kriminalistiku ve svojí podstatě neznali již dříve. Není sice možné s jistotou určit, kdy a kde vznikla první kriminalistická metoda, avšak z historického bádání je zřejmé, že už ve starověkém Řecku a Egyptě znali výslech.²⁶⁹ Od té doby však kriminalistika a její metody doznaly velkého vývoje.

Podat ucelený a přehledný popis vývoje kriminalistiky za současného exkurzu do vývoje dějinných útvarů činných v potírání kriminality v našich končinách byl obtížný úkol, který si tato práce kladla. Vývoj těchto útvarů a kriminalistiky však nebyl přímočarý, ba naopak komplikovaný. Politicko-historické procesy našich dějin vždy přímo, či nepřímo ovlivňovaly vývoj obou odvětví. Velmi chaotická byla především situace na přelomu 40. a 50. let, kdy se teprve kladly základy kriminalistických útvarů. Docházelo tak k situacím, kdy např. kriminální služba organizačně přecházela z jednoho útvaru na druhý či se po určité době stala součástí ministerstev, až se nakonec začlenila do Hlavní správy Veřejné bezpečnosti, kde fungovala až do jejího zrušení v roce 1968.

Jako problematický se také jevil vztah mezi Státní bezpečností a Veřejnou bezpečností. Přestože byly Státní bezpečnost a Veřejná bezpečnost Sboru národní bezpečnosti v roce 1948 založeny jako dvě samostatné, ba dokonce kooperující jednotky, zákon o Sboru národní bezpečnosti z roku 1965 upravoval jejich vzájemnou podřízenost. V praxi to znamenalo, že krajský či okresní náčelník Veřejné bezpečnosti byl podřízen příslušnému krajskému či okresnímu náčelníkovi Státní bezpečnosti, přestože hlavní náplní práce StB byl (ve stručnosti) boj proti odpůrcům komunistického režimu. Tuto zavedenou doktrínu se odvážil jako první narušit až pozdější ministr vnitra Lubomír Štrougal později v 60. letech. O tom, že StB měla mocenské ambice ovládat nebo mít pod kontrolou veškeré dění v Československu (včetně kriminální služby), svědčí fakt, že se prosazování principu samostatnosti a přímé odpovědnosti na krajích a okresech pouze v rámci Veřejné bezpečnosti nesetkalo ze strany orgánů StB s kladným přijetím. Na řadě míst se dokonce snažili zavádění tohoto principu sabotovat.

Výjimku představovala pouze Hlavní správa VB, která byla podřízena náměstkovi Janu Zárubovi, bez jehož svolení nemohl nikdo z StB zasahovat do gesce Veřejné

²⁶⁹ VAVERA, F. Kriminalistika „včera, dnes a zítra“ I. In: *Vsehrd.cz* [online]. © 2019 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/kriminalistika-vcera-dnes-a-zitra-i_9d0fad0e-050e-4231-99dc-ed1937a1bd58?fbclid=IwAR3Gm8HYG1WSRTefr4cW9D15UWKHnD-L5EAA36iLILb795FkLgM2SmBL4PI

bezpečnosti. Jelikož byl ale Záruba během nejistých a nepřehledných událostí²⁷⁰ roku 1968 nalezen ve své kanceláři mrtev,²⁷¹ přičemž jeho smrt nastala za nejasných okolností, můžeme jen spekulovat, zda v tomto případě sehrála StB nějakou roli a případně jak velkou.

Jelikož jedním z vytyčených cílů práce bylo na historickém pozadí popsat vývoj kriminalistiky a kriminálních útvarů, nikoli analyticky rozebrat vztah mezi Státní bezpečností a Veřejnou bezpečností, bylo by dobrým námětem pro další výzkum analyzovat tento vztah a jeho historický vývoj. Dalším námětem na výzkum by mohla být na základě této práce orientace na úlohu StB při vyšetřování trestných činů vraždy, jejichž vyšetřování sice organizačně nespádalo do kompetencí StB, ale přesto se na jejich vyšetřování příslušníci StB nějakou měrou podíleli. Tím jsou (pro zamezení pochybností) explicitně myšleny vraždy s politickým podtextem.

Jak bylo již popsáno v úvodu této diplomové práce, jejím hlavním cílem bylo systematicky popsat a přiblížit vývoj kriminalistiky a historii útvarů činných na našem území s důrazem na období poválečného Československa do konce 60. let. Tento soustavný přehled podávají kapitoly č. I. a č. II. této práce. Dalším z dílčích cílů této diplomové práce bylo představenou československou kriminalistiku propojit s dobovou kriminalitou a trestním právem na základě archivního výzkumu. Dobovou kriminalitu nejlépe popisují primární zdroje z archivního výzkumu, které (autor doufá) čtenáře obohatily o pozoruhodná čísla a fakta. Největším úskalím při zpracování primárních zdrojů k diplomové práci byla ale autorem zjištěna nekompaktnost archivních fondů v Archivu bezpečnostních složek. Archiválie zde nalezené nebyly vždy kompletní, jelikož spisy často bezdůvodně chyběly, nebyly archivu předány do správy nebo se do dnešního dne jednoduše nedochovaly. Jako příklad je možné uvést chybějící archiválie k období mezi lety 1963–1964, jejichž absenci nedokázali vysvětlit ani vedoucí a asistenti badatelen a dle jejich slov to zůstává záhadou. Navíc mnohé archiválie se bohužel dochovaly v nečitelné podobě (např. byly psány nečitelným ručním písmem).

Jedná se především o vyšetřovací deníky, které by mohly být pro práci velmi přínosné. Jelikož archiválie představují velmi cenné zdroje informací o určitých obdobích naší historie, je autor této práce zastáncem toho, aby (pokud to bude jakkoliv možné) byl

²⁷⁰ Pozn. autora: v souvislosti s vpádem vojsk Varšavské smlouvy.

²⁷¹ ŠTROUGAL, L. *Paměti a úvahy*. Praha: Epoque, 2009. 376 s. ISBN 978-80-7425-026-2. Dostupné také z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Pameti_a_uvahy-Lubomir_Strougal.pdf

jejich obsah přenesen na permanentnější nosiče informací, čímž bude jejich obsah zachován i pro budoucí generace.

Vzhledem k nekompaktnosti archivních pramenů byla tato práce ve velké míře doplněna o jiné primární zdroje. Konkrétně byla doplněna dobovým periodikem s názvem „Kriminalistický sborník“, v němž je autory jednotlivých článků, resp. kriminalisty zdokumentována a podrobně popsána celá řada kriminálních případů této doby. Z tohoto pohledu pomohl Kriminalistický sborník úspěšně substituovat již zmiňované nečitelné kriminalistické deníky nalezené v Archivu bezpečnostních složek.

Autorovi práce se podařilo dopátrat čísel Kriminálního sborníku od ledna roku 1957 pouze do léta roku 1968. Bylo tedy nutné k případu mediálně známé vraždy dvou dívek v Prokopském údolí, která se udála v létě roku 1968 (viz samostatná podkapitola 3.4 „Dvojnásobná vražda v Prokopském údolí“), nalézt další primární zdroje. Ty nakonec pochází z Archivu hlavního města Prahy, kde jsou uloženy výtisky deníku s názvem „Večerní Praha“.

Značné množství archiválií nalezených v Archivu bezpečnostních složek bylo také v této diplomové práci podrobena statistické analýze. Vyplývá z nich například, že motivy trestných činů, pomineme-li činy loupežné, se příliš nelišily od těch dnešních. Rodinné rozepře a milostné vztahy v lidech vyvolávají nejsilnější emoce, které nezřídka mohou působit jako „hnací motor“ (motiv) pro spáchání závažného trestného činu. Tyto archiválie pomohly v práci rozklíčovat zajímavé statistické a organizační detaily operativní části práce (kapitola č. II), která pro změnu osvětlila, jakým způsobem se vyvíjelo fungování útvarů kriminálně činných a samotné trestné činnosti na území Československa v období mezi lety 1945–1969.

Přestože v důsledku politické situace byla československá kriminalistika silně orientována „jen“ na sovětskou a podléhala pravidlům a regulacím Komunistické strany, ukázalo se její fungování na příkladech z praxe jako efektivní a akceschopné, jelikož se její aktéři mohli opírat o prověřené vyšetřovací metody, jako jsou např. balistika či daktyloskopie, které na našem území mají starou tradici. Je značně impozantní, že v porovnání se současnou moderní dobou a všemi novými technologiemi s tím spojenými, které dozajista kriminalistům významnou měrou ulehčují práci, byla míra objasněnosti kriminálních případů velmi vysoká (zpravidla neklesající pod 90 %). Avšak nelze brát tvrzení věty předchozí absolutně. Kriminalistika jako taková je vždy navázána na vývoj a míru pokroku doby, na což jsou i pachatelé trestných činů schopni pružně reagovat. Není totiž náhodou, že při domovních prohlídkách pachatelů

(v autorem zkoumaném období) byly často nalezeny výtisky Kriminalistických sborníků. Je tedy žádoucí, aby vývoj kriminalistiky byl vždy o krok napřed před pachateli trestných činů.

Autor této diplomové práce má za to, že práce své cíle splnila, a doufá, že čtenáře zajímavým a přístupným způsobem obohatila o informace z této aktuální a pro život společnosti důležité oblasti.

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
ČSR	Česko-Slovenská republika
HS-VB/ HS VB	Hlavní správa Veřejné bezpečnosti
HS VB-VTO/ VTO HS-VB	Hlavní správa Veřejné bezpečnosti oddělení výkonu trestů
KSO	Karlovarský symfonický orchestr
KSMV	Krajská správa Ministerstva vnitra
MNV	Místní národní výbor
MV – HSVB	Ministerstvo vnitra – Hlavní správa Veřejné bezpečnosti
NZ	Nápravné zařízení
O-VB/ OVB	Okresní Veřejná bezpečnost
PÚV KSČ	Politbyro Komunistické strany Československa
RMV	Rozkaz ministra vnitra
Sb.	Sbírka zákonů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
StB	Státní bezpečnost
SVB	Správa Veřejné bezpečnosti
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů
UK	Univerzita Karlova
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB	Veřejná bezpečnost
VVÚK	Vědecko-výzkumný ústav kriminologický

Seznam použitých zdrojů

I. Archivní zdroje

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 17 z let 1961–1963, 34 stran, sign.: Stav na úseku vyšetřování VB, s. 1.

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 18 z let 1961–1963, sign.: Rozbor stavu a vývoje kriminality v ČSSR v letech 1961–1963.

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, karton 4, inv. jedn. 43 z roku 1964, sign.: Jednotná kriminální statistika.

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z let 1964–1968, sign.: Stav a vývoj kriminality a činnost vyšetřovacích součástí VB v ČSSR.

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – I. oddělení, G/H 7-2, inv. jedn. 10 z let 1965–1968, sign.: Rozbor výsledků vyšetřování vražd a jejich vývoj v letech 1965–1968 v Praze.

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 53 z roku 1964–1968, sign.: Správa vyšetřování VB MV ŠSR – sekretariát, Rozbor kvality vyšetřování.

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 58 z roku 1965, sign.: Reorganizace orgánů činných v trestním řízení v Praze.

Archiv bezpečnostních složek (ABS). Kanice, fond Správa vyšetřování VB MV ČSR – sekretariát, G/H 7-1, inv. jedn. 49 z let 1964–1967, sign.: Vědecko-výzkumný ústav kriminalistiky při Generální prokuratuře, 271 s.

Archiv bezpečnostních složek. (ABS) A 3/3 Praha, Správa vyšetřování StB FMV Praha, s. 1.

Archiv bezpečnostních složek. (ABS) A3/A/4 Praha: Správa vyšetřování StB a odbory vyšetřování StB v krajích, 2008.

Rozkaz ministra vnútra č. 25 z 26. 5. 1966. Praha: Ministerstvo vnútra. Dostupné také z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/smernice/vysetrovani/rmv25-1966.pdf>

Tajný rozkaz ministra vnútra č. 80 – TRMV čís. 80/1955.

II. Právní předpisy a judikatura

Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 1962, sp. zn. Pls 1/62, zveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R II/1962.

Rozkaz ministra vnútra č. 166 z 12. 12. 1958, příloha č. 1, čl. 11.

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99, zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R 6/2001 tr.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 274/2017 Z. z., o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 301/2005 Z.z, Trestný poriadok.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

III. Tištěné zdroje

KRAUS, P. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory*. I/6, číslo 9. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957.

Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory. I/6 – 7. Praha: Ministerstvo vnitra – hlavní správa veřejné bezpečnosti ve Vydavatelství MNO, 1957.

ŠKORNIČKA, J. *Kriminalistický sborník: Časopis pro kriminalistiku, trestní právo, soudní lékařství a příbuzné obory.* I/6, číslo 12. Praha: MV – Hlavní správa VB ve vydavatelství MNO, 1957.

Večerní Praha. XIV, č. 159. Praha, 9. července 1968.

Večerní Praha. XIV, č. 166. Praha, 17. července 1968.

IV. Elektronické zdroje

CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ. Sbor národní bezpečnosti. In: *Ibadatelna.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://ibadatelna.cz/cs/slovník/sbor-narodni-bezpecnosti>

CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ. Státní bezpečnost. In: *Ibadatelna.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://www.ibadatelna.cz/cs/slovník/statni-bezpecnost>

ČESKÁ TELEVIZE. Přísně tajné vraždy: Případ Jordan. *Ceskatelevize.cz* [online]. 29. 11. 2010 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10267422798-prisne-tajne-vrazdy/410235100221038-pripad-jordan/>

ČÍŽEK, J. Šurýn, Antonín. Příběhy 20. století. In: *Pametnaroda.cz* [online]. 7. 6. 2007 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/suryn-antonin-20070607-0>

HLADÍK, O. Vznik VŠ SNB a katedra penologie v 80. letech 20. století. *Historická penologie* [online]. 2014, roč. 12, č. 1, s. 44–64 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/media-viewer?rootDirectory=458#!?file=48762&page=44>

HLAVÁČEK, J. Kriminalistický ústav a jeho publikační tvorba. In: *Krimi-servis.cz* [online]. 8. 4. 2008 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: http://www.krimi-servis.cz/wp-content/uploads/2008/04/080414-kap-4-3-krimi-ustav_historie.pdf

ŠTROUGAL, L. *Paměti a úvahy*. Praha: Epoque, 2009. 376 s. ISBN 978-80-7425-026-2. Dostupné také z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Pameti_a_uvahy-Lubomir_Strougal.pdf

VACEK, E. Třídní msta podle sovětského vzoru. *Historická penologie* [online]. 2003, roč. 6, č. 1, s. 8–9 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/HPI.03.pdf>

VAVERA, F. Kriminalistika „včera, dnes a zítra“ I. In: *Vsehrd.cz* [online]. © 2019 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/kriminalistika-vcera-dnes-a-zitra-i_9d0fad0e-050e-4231-99dc-ed1937a1bd58?fbclid=IwAR3Gm8HYG1WSRTefr4cW9D15UWKHnD-L5EAA36iLILb795FkLgM2SmBL4PI

VICHLENDA, M. *Kriminalistika – studijní opora* [online]. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., 2011. 418 s. [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>

V. Odborná literatura

BÁRTA, M. *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989: ministři a jejich náměstci*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 231 s. ISBN 978-80-87211-25-0.

BERTILLON, A. *Das anthropometrische Signalement*. Bern: Verlag von A. Siebert, 1895. 305 s.

BÍLEK, P. A. *James Bond a major Zeman – Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram, Litomyšl: Pistorius & Olšanská, Paseka, 2007. 74 s. ISBN 978-80-87053-06-5.

BRANDES, D. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha: Prostor, 1999. 768 s. ISBN 978-80-7260-409-8.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.

EICHLER, J. *Od Hirošimy po Bělehrad, Válka a mír v druhé polovině 20. století*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014. 274 s. ISBN 978-80-246-2251-4.

- FIALOVÁ, A. *Poučení z krizového vývoje. Poválečná česká společnost v reflexi normalizační prózy*. Praha: Academia, 2014. 297 s. ISBN 9788020023865.
- GROSS, H. *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*. München: J. Schweitzer Verlag (Arthur Sellier), 1908. 544 s.
- HAVLÍČEK, L. *Mechanoskopie: stopy a znaky řemeslných nástrojů*. Praha: Tiskárna protektorátu Čechy a Morava, 1940. 327 s.
- HEYROVSKÝ, M. *Československá polarografie v poválečných letech*. Praha: Národní technické muzeum, 2010, s. 41–45.
- HLEDÍKOVÁ, Z., J. JANÁK a J. DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.
- HOLUB, O. *Věc: Loupežník Nikola Šuhaj*. Praha: Československý spisovatel, 1983. 240 s.
- JAKL, T. *Povstalci, gardisté, vojáci a příslušníci SNB: vývoj ozbrojených složek ČSR v roce 1945*. In: *Od svobody k nesvobodě 1945–1956*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Odbor komunikace a propagace MO, 2011, s. 50–69. ISBN 978-80-7278-571-1.
- KAŇÁK, P., D. KRČMÁŘ a J. VAJSKEBR. *S jasným cílem a plnou silou: nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938–1939*. Terezín: Památník Terezín, 2014. 223 s. ISBN 978-80-88052-00-5.
- KAPLAN, K. *Československo v letech 1953–1956. 3. část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1992. 146 s. ISBN 80-04-25745-3.
- KAPLAN, K. *Kronika komunistického Československa. Antonín Novotný – vzestup a pád „lidového“ aparátčika*. Brno: Barrister & Principal, 2011. 342 s. ISBN 978-80-87474-08-2.
- KAPLAN, K. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999. 289 s. ISBN 80-7239-024-4.
- KAPLAN, K. *Sovětské poradci v Československu 1949–1956*. Praha: ÚSD AV ČR, 1993. 146 s.

- KNAPÍK, J. a kol. *Mezi pionýrským šátkem a mopedem. Děti, mládež a socialismus v českých zemích 1948–1970*. Praha: Academia, 2018. 727 s. ISBN 978-80-200-2890-7.
- KNAPÍK, J. a M. FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967. Sv. 1 a 2*. Praha: Academia, 2011. 1300 s. ISBN 978-80-200-2019-2.
- KOČIAN, J. a V. SMETANA. *Květnové volby 1946 – volby osudové? Československo před bouří*. Praha: Euroslavica, 2014. 244 s. ISBN 978-80-87825-09-9.
- KOPEČEK, M. *Architekti dlouhé změny: expertní kořeny postsocialismu v Československu*. Praha: Argo, 2019. 368 s. ISBN 978-80-257-2808-6.
- KOŠŤÁK, R. *Učebnice pátrací taktiky*. Praha: Státní tiskárna, 1935. 245 s.
- KROUPA, V. *Cesta k lidové bezpečnosti*. Praha: Naše vojsko, 1975. 177 s.
- KUČERA, M. *Pražský Maigret, osobní zápis legendárního kriminalisty*. Praha: Academia, 2009. 496 s. ISBN 978-80-200-1711-6.
- LEBEDA, J. *Učebnice kriminalistiky: o zločinu a jeho potírání, daktyloskopii a jiných zjišťovacích metodách, soudním lékařství, všeobecné kriminální ústředně a o vězeňství*. Praha: Jan Odvárka, 1931. 273 s.
- MACEK, P. a L. UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918–1939). *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1999, č. 4, s. 435–436. ISSN 1805–2789.
- MARKOVIČ, J. a V. ŠULC. *Lovec přízraků: Vraždy, které šokovaly republiku*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2014. 429 s. ISBN 978-80-7425-223-5.
- MARŠÁLEK, P. *Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v Českých zemích 1939–1945*. Praha: Karolinum, 2002. 348 s. ISBN 80-246-0302-0.
- MICHÁLEK, S. Československo a Marshallův plán. In: *Hledání jistoty v bouřlivých časech. Češi, Slováci, Němci a mezinárodní systém v první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis international pro Česko-německou a Slovensko-německou komisi historiků, 2006 s. 285–306. ISBN 80-86971-05-8.
- MUSIL, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998. 129 s.
- MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 583 s. ISBN 80-7179-878-9.

- NĚMEC, B. a kol. *Učebnice kriminalistiky – 1. díl*. Praha: MV ČR, 1959. 540 s.
- NĚMEC, B. a kol. *Učebnice kriminalistiky – 1. díl*. Praha: MV ČR, 1963. 612 s.
- NĚMEC, B. Dějiny daktyloskopie. *Kriminalistický sborník*. 1958, č. 12.
- NĚMEC, B. *Základy kriminalistiky*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1954. 335 s.
- OTÁHAL, M. *Normalizace 1969–1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. 105 s. ISBN 80-7285-011-3.
- PÁNEK, J. a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.
- PAUER, J. a M. KOUŘIMSKÁ. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí – plánování – provedení*. Praha: Argo, 2004. 358 s. ISBN 80-7203-558-4.
- PJEŠČAK, J. a M. KUČERA, Martin. *Portrét právníka a kriminalisty: (výběr z paměti Jána Pješčaka „Karpatská Odysseia“)*. Říčany: Orego, 2006. 206 s. ISBN 80-86741-64-8.
- PJEŠČAK, J. *Základy kriminalistiky: Učebnice pro právnické fakulty*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1976. 400 s.
- POVONDRA, J. a O. PINKAS. *Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů*. Kroměříž: J. Gusek, 1922. 120 s.
- PROTIVENSKÝ, F. *Nauka o daktyloskopii a popisování osob*. Praha: E. Weinfurter, 1920. 71 s.
- PURKYNĚ, J. E. *Comentatio de examine physiologico organi visus et systematis cutanei*. 1823. 64 s.
- RATAJ, J. a P. HOUDA. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010. 455 s. ISBN 978-80-245-1696-7.
- ROUBÍK, F. Pokusy o zřízení četnictva v Čechách. *Sborník věd právních a státních*. 1939, roč. 39, s. 161–188.
- SAUDEK, R. *Vědecká grafologie: psychologie písma*. Praha: Orbis, 1925. 285 s.
- SCHULZE WESSEL, M. a Z. SOUKUPOVÁ. *Pražské jaro: průlom do nového světa*. Praha: Argo, 2018. 275 s. ISBN 9788025725146.

- SMETANA, V. *Ani vojna, ani mír: velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 664 s. ISBN 978-80-7422-358-7.
- SOMMER, V. a kol. *Řídit socialismus jako firmu: technokratické vládnutí v Československu, 1956–1989*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2019. 296 s. ISBN 978-80-7422-674-8.
- SOUKUP, L. Počátky organizace státní bezpečnosti (SNB) v ČSR (1945–1950). In: *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989: sborník příspěvků*. Praha: Karolinum, 2004, s. 399–414. ISBN 80-246-0863-4.
- STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. Praha: Police History, 2003. 197 s. ISBN 80-86477-18-5.
- STRAUS, J. a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. 1. vyd. Praha: Police History, 2005. 350 s. ISBN 80-86477-28-2.
- STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 175 s. ISBN 978-80-7380-367-4.
- ŠLOUF, J. *Spříznění měnou: Genealogie plzeňské revolty 1. června 1953*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. 382 s. ISBN 978-80-7308-812-5.
- TŮMA, L. *Policejní identifikace osob v Československu mezi lety 1918 a 1938*. Praha, 2011. Diplomová práce. Fakulta humanitních studií UK. Vedoucí práce Pavel Himl.
- VÁVROVSKÝ, J. *Zločinci z povolání: příručka pro praktickou potřebu bezpečnostních orgánů a příbuzná odvětví bezpečnostní služby*. Praha: J. Vávrovský, 1930. 481 s.
- VEBER, V. *Osudové únorové dny 1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 432 s. ISBN 978-80-7106-941-6.
- WEHNER, W. *Šach zločinu – Dějiny kriminalistiky*. Praha: Odeon, 1969. 214 s.
- ŽÁČEK, P. *Nástroj triedneho štátu: organizácia ministerstiev vnútra a bezpečnostných zborov 1953–1990*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2005. 389 s. ISBN 80-969-296-2-3.
- ŽÁČEK, P. První garnitura sovětských poradců v Praze: ovládnutí a řízení československého bezpečnostního aparátu, 1949–1953. In: *Securitas imperii*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, s. 40–69.

Seznam tabulek a obrázků

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet trestných činů a míry jejich objasněnosti šedesátých let	31
Tabulka 2: Rozbor ukazatelů vražd na území Prahy 1965–1968	41
Tabulka 3: Četnost způsobů provedení vražd.....	42
Tabulka 4: Motivace páchání vražd.....	43
Tabulka 5: Přehledné vyhodnocení případů série vražd spáchaných Václavem Mrázkem	62

Seznam obrázků

Obrázek 1: Pomocný přehled statistických ukazatelů ke správnému vyplňování statistických listů.....	36
Obrázek 2: Organizace orgánů činných v trestním řízení v Praze.....	47
Obrázek 3: Otisk ruky pachatele vraždy Z. M.	51
Obrázek 4: Daktyloskopické markanty.....	51
Obrázek 5: Dobová daktyloskopická karta	52
Obrázek 6: Daktyloskopické markanty stop zanechané po trestných činech	53
Obrázek 7: Daktyloskopické markanty stop zanechané po trestných činech	53
Obrázek 8: Sběrka nábojnic a střel z místa neobjasněných trestných činů	69
Obrázek 9: Lůžka pro dno nábojnice pistolí ČZ.....	70
Obrázek 10: Lůžka pro dno nábojnice pistolí Beretta	70
Obrázek 11: Lůžka pro dno nábojnice pistolí Sauer	71
Obrázek 12: Lůžka pro dno nábojnice pistolí Walther	71
Obrázek 13: Zápalník pistole: a) ČZ, b) Sauer, c) Walther, d) Beretta	71
Obrázek 14: Vyhazovač nábojnic pistole ČZ	72
Obrázek 15: Vyhazovač nábojnic pistole: Beretta.....	72
Obrázek 16: Vyhazovač nábojnic pistole Sauer	72
Obrázek 17: Vyhazovač nábojnic pistole Walther	73
Obrázek 18: Nábojová komora pistole ČZ	73
Obrázek 19: Nábojová komora pistole Beretta.....	73
Obrázek 20: Nábojová komora pistole Sauer	74
Obrázek 21: Nábojová komora pistole Walther	74
Obrázek 22: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování vraždy Bronislavy P.	75

Obrázek 23: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování pokusu vraždy na Eleně M. a vraždy Marie D.....	76
Obrázek 24: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování vraždy Jiřiny H.....	76
Obrázek 25: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování dvojnásobné vraždy Karla T. a Ludmily D.....	77
Obrázek 26: Nábojnice, střely a náboj, zajištěné při vyšetřování získané zkušební střelbou z pistole Václava Mrázka, tj. pistole Walther, mod. 4.....	77
Obrázek 27: Makrofotografie dna nábojnic.....	78
Obrázek 28: Makrofotografie dna nábojnic.....	78
Obrázek 29: Makrofotografie sešinuté stopy na obrubě dna nábojnice.....	78
Obrázek 30: Vzájemné spojení makrofotografií sešinutých stop na obrubě dna nábojnic z předešlého snímku.....	79
Obrázek 31: Tělo pistole Václava Mrázka, šipkou je označena hrana nábojové komory, která vytvářela sešinuté stopy na obrubě dna nábojnic.....	79